Gedrag vaarrecreanten op de Waddenzee 2016

IK PAS OP HET WAD

MOCO

Verantwoording

Titel: Gedrag vaarrecreanten op de Waddenzee – seizoen 2016

Datum: Juni 2017

Auteur: Jasper Heslinga
(European Tourism Futures Institute)

Opdrachtgever: Ik pas op het Wad
(samenwerking van Rijksoverheid, Waddengemeenten, Waddenprovincies, natuurverenigingen, vaarrecreatie-organisaties en de Waddenzeehavens)

Contact: European Tourism Futures Institute (ETFI)
Rengerslaan 8
8917 DD Leeuwarden
Tel.: +31 (0) 58 244 1992
info@etfi.eu
www.etfi.nl

Aansluitende rapporten

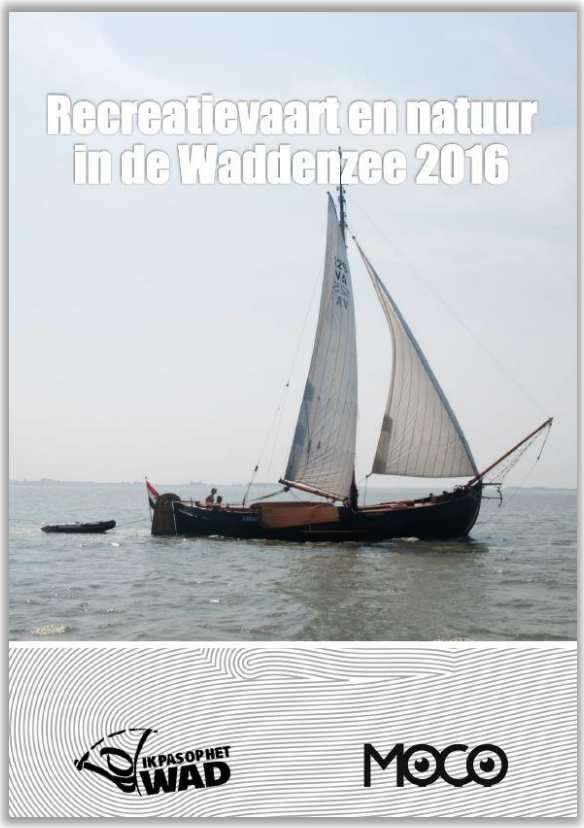

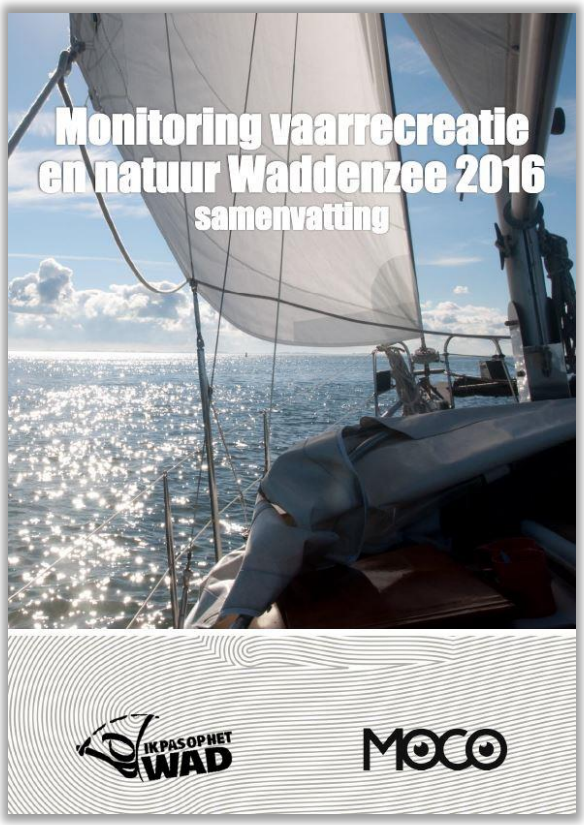

Downloads beschikbaar via: www.ikpasophetwad.nl

Partners

Stenden

etfi European Tourism Futures Institute

A&W ECOLOGISCH ONDERZOEK

CELTH Centre of Expertise leisure, tourism & hospitality

university of groningen / faculty of spatial sciences

PROGRAMMA NAAR EEN RIJKE WADDENZEE

Sovon Vogelonderzoek Nederland

De Karekiet landschap en ecologie

Samenvatting

Dit rapport maakt inzichtelijk in hoeverre educatie, voorlichting en informatieverschaffing invloed hebben op de gedragingen van vaarrecreanten die actief zijn in het Waddengebied. Daarnaast geeft dit rapport een overzicht van de kenmerken van de vaarrecreant en wat deze op het Wad doet en hoe het gebied beleefd wordt. Dit is onderzocht door middel van een uitgebreide enquête onder vaarrecreanten in het gebied, een klankbord groep met gebruikers van het Wad en de Greenmapper/Greentracker. De enquête is afgenomen in verschillende havens verspreid rondom de Waddenzee en heeft tot 904 respondenten geleid. Aan de hand van deze enquête uit 2016 wordt er gekeken naar verschillen en overeenkomsten met eerdere metingen uit 2009 en 2011. Daarnaast wordt er ook onderscheid gemaakt in hoeverre er verschillen en overkomsten zijn tussen motiefgroepen, type schepen, en of men wel of niet droogvalt.

Een belangrijk resultaat is dat er een verschil te zien valt in het bootgebruik; er is een afname in het aandeel zeilboten en een lichte toename te zien in het aandeel motorboten. De platbodems zijn het type schepen dat het meest gebruikt wordt en open motorboten maken relatief gezien een klein deel uit van het totale aantal schepen. Het gebruik van platbodems is het hoogst bij Ameland, Schiermonnikoog en het Lauwersmeer.

Zowel voor open motorboot en de kajuitmotorboot scoort Schiermonnikoog het hoogste ten opzichte van de andere jachthavens. De kajuitzeilboot is hoog vertegenwoordigd in het westelijke deel van de Waddenzee. Qua routes is het Zuidwestelijke deel van de Waddenzee het drukst bevaren en de respondenten geven aan dat de havens op de eilanden Terschelling, Vlieland en Texel geliefd zijn. Daarnaast valt op dat bijna een derde van de schepen is uitgerust met AIS waardoor er voor een aanzienlijk deel van de recreatievaart data te achterhalen valt.

Uit de enquête blijkt dat met het oog op de activiteiten die vaarrecreanten ondernemen, er een afname te zien valt in het aandeel van de respondenten dat aangeeft droog te vallen. Hetzelfde verschil is ook te zien bij het aandeel respondenten dat aangeeft buiten de havens te ankeren. Platbodems vormen hierop een uitzonding; ook voor dit type schip is er in vergelijking tot eerdere jaren een afname voor beide activiteiten, maar bij platbodems ligt het aandeel dat droogvalt en buiten de havens ankert een stuk hoger dan bij andere typen schepen. Geografisch wordt er relatief gezien het meest drooggevallen bij Ameland, Schiermonnikoog en het Lauwersmeer. Er wordt het minst droog gevallen bij Vlieland en Den Helder. Ankeren buiten de havens gebeurt voornamelijk bij Ameland en Lauwersmeer. Dit gebeurt het minst vaak bij Delfzijl en Den Oever.

De Erecode voor Wadliefhebbers is een set van richtlijnen opgesteld in 2003 om de natuur van de Waddenzee te beschermen en te verantwoord te kunnen recreëren behouden. De Erecode is de afgelopen jaren onder de aandacht gebracht door middel van onder andere de ‘Ik pas op het Wad’ campagne. In de enquête valt op dat de bekendheid met de Erecode en ook de bekendheid met de ‘Ik pas op het Wad’ campagne over de jaren heen is afgenomen. De resultaten laten zien dat er wel verschillen zijn als dit wordt afgezet tegen motiefgroep, type schip en of men droogvalt, maar in alle gevallen is er een afname te zien.

Met het oog op de bekendheid met de campagne zijn er geografische verschillen te zien waarbij Ameland, Den Oever (Marina) en Lauwersmeer het hoogste scoren. De campagne is het minst bekend in Harlingen. Bij de motiefgroep 'natuur' gaat het om een significant hogere bekendheid en bij de motiefgroep 'gezelligheid' om een significant lagere bekendheid met de 'Ik pas op het Wad' campagne. De jachthavens die relatief gezien het meest aangaven bekend te zijn met de Erecode zijn Ameland, Den Oever (Marina) en Lauwersmeer. De minste bekendheid is waargenomen in Den Oever en Delfzijl. De motiefgroep 'natuur' verschilt significant in positieve zin en de motiefgroep 'gezelligheid' verschilt significant in negatieve zin met betrekking tot de bekendheid met de Erecode.

Met het oog het op het gedrag van de vaarrecreant ten opzichte van zeehonden en vogels, is er, op basis van de enquête, geen verschil waar te nemen tussen respondenten die aangeven bekend te zijn met de Erecode en/of 'Ik pas op het Wad' campagne en respondenten die hier niet mee bekend zijn. Een groot deel van de vaarrecreanten geeft aan niet dichtbij vogels te komen en indien dit wel het geval zijn de vogels niet weggevlogen.

Op de locaties Terschelling, Den Helder, Den Oever (Marina) wordt er het minst in de buurt gekomen van vogels, terwijl dit vaker gebeurt bij Ameland en Lauwersmeer. Er zijn geen significante verschillen tussen de verschillende motiefgroepen betreft het in de buurt komen van vogels. Echter, het percentage dat uit de buurt blijft ligt laagst bij de motiegroep 'natuur', terwijl 'gezelligheid' en 'actie en avontuur' juist vaker aangeven uit de buurt te blijven van vogels. Bijna twee derde van de respondenten is niet te dichtbij zeehonden geweest. Toen hier wel sprake van was, gaf een meerderheid aan dat ze niet opgemerkt zijn. Kijkend naar in hoeverre men in de buurt komt van zeehonden valt er te zien dat dit het hoogst In Den Oever (beide havens) en Ameland komt men het vaakst in de buurt van zeehonden. In Den Helder en Delfzijl geeft men aan het minste in de buurt te komen van zeehonden. Er zijn echter geen significante verschillen tussen welke motiefgroep vaker of minder vaak in de buurt komen van zeehonden. Wel komt de motiefgroep 'natuur' het minst vaak in de buurt van zeehonden en 'actie en avontuur' het meest waar te nemen.

We analyseren de Greenmapper gegevens van Markers in het Waddengebied (Waddenzee en eilanden). Hierbij is gevraagd welke natuur-gerelateerde aantrekkelijk, belangrijk of waardevol zijn en welk type activiteiten men op deze gemarkeerde plekken doet. Van al de (520) Wadden liefhebbers in Greenmapper zegt 24% te doen aan vaarrecreatie. Anders gezegd van alle Waddenfans of Waddentoeristen is een kwart vaarrecreant. Kijkend naar activiteiten die deze groep beoefend valt te zien dat zeilen verreweg de belangrijkste vorm van vaarrecreatie is: 70% van de vaarrecreanten beoefent het zeilen. Andere activiteiten worden een stuk minder gedaan: kitesurfen of windsurfen (7%), motorbootvaren (8%), en roeien of kanovaren (15%).

Bij vaarrecreanten denkt men uiteraard snel aan de zee als favoriete plek. Het is echter opvallend dat van alle mensen die aan vaarrecreatie doen, slechts 27% de aantrekkelijke plek marker ook in de zee zet. Een veel groter deel, 73%, zet de marker op één van de eilanden. Dit onderstreept de nauwe verbondenheid qua beleving van de zee met de eilanden. Waar er, ook in onze monitoring (zie de

rapportage over AIS en radar), bij vaarrecreatie logischerwijs altijd veel aandacht uitgaat naar vaargedrag en bijvoorbeeld droogvalgedrag op het water, onderstrepen deze resultaten dat die combinatie niet altijd even belangrijk is. Uit veel ander vaarrecreatie-onderzoek, bijvoorbeeld van Waterrecreatieadvies, is al gewezen op de vaak geringe uitvaar percentages van recreatieve schepen, ook op mooie dagen. De hier gevonden aantrekkelijkheid van de eilanden voegt daar aan toe dat die lage uitvaarpercentages ook te maken kunnen hebben met de aantrekkelijkheid van de (directe omgeving) van de ligplaats.

In recente versies van de Greenmapper software worden respondenten expliciet gevraagd om via een open tekst veld aan te geven waarom ze de gemarkeerde plek aantrekkelijk vinden. In het achtergrondrapport wordt hiervan een uitgebreide selectie getoond, waarbij we hebben ingezoomd op die markers die in het watergedeelte van het Waddengebied zijn geplaatst. In de tabel hieronder tonen we resultaten van een tekstanalyse van die quotes. We zien opnieuw dat zeilen heel belangrijk is: 52% van de quotes spreekt expliciet over zeilen. Dankzij de open tekst antwoorden krijgt dit echter veel meer kleur. Droogvallen is heel belangrijk als onderdeel van de zeilervaring. Daarnaast de dynamiek van eb en vloed binnen het gebied, de vogels en de zeehonden. Dat brengt ons op de vijf-slag van de water gerelateerde vaarrecreatieve beleving: zeilen-droogvallen-getij-vogels- zeehonden.

Inhoudsopgave

1 Inleiding 13

1.1 Aanleiding 13
1.2 Doelstelling onderzoek 13
1.3 Methode van onderzoek 14
1.4 Werkwijze 14
1.4.1 Enquête vaarrecreanten 14
1.4.2 Klankbord groep 16
1.4.3. Greenmapper belevingsonderzoek 16
1.5 Leeswijzer 20

2 Kenmerken van de vaarrecreant 22

2.1 Type schip 22
2.2 Groepssamenstelling 24
2.3 Eigendom schip 26
2.4 Zomerligplaats schip 27
2.5 Voorzieningen aan boord 28
2.6 Vaardagen op het Wad 29
2.7 Favoriete Waddenhavens 30
2.8 Samenvatting 31
2.9 Interpretatie vanuit de klankbord groep 31

3 Kenmerken van de vaartocht 33

3.1 Dagtocht of vakantie 33
3.2 Gevaren route 34
3.3 Waddenhavens 35
3.4 Samenvatting 35

4 Ondernomen activiteiten 37

4.1 Droogvallen 37
4.2 Ankeren buiten havens 39
4.3 Samenvatting 41

5 Motiefgroepen 43

5.1 Motieven om voor varen op de Waddenzee te kiezen 43
5.2 Het hoofdmotief 44
5.3 Profielschets per motiefgroep 44
5.3.1 Vaarrecreant met als hoofdmotief ‘gezelligheid’ 44
5.3.2 Vaarrecreant met als hoofdmotief ‘natuur’ 45
5.3.3 Vaarrecreant met als hoofdmotief ‘sportiviteit’ 45
5.3.4 Vaarrecreant met als hoofdmotief ‘actie en avontuur’ 46
5.4 Samenvatting 47

6 Campagnes, beleid en regelgeving 49
6.1 Bekendheid met de 'Ik pas op het Wad' campagne 49
6.2 De Erecode voor Wadliefhebbers 51
6.3 Belang van de erecode 54
6.4 Samenvatting 56
6.5 Interpretatie vanuit de klankbord groep 56

7 Gedrag vaarrecreant 58
7.1 Natuurwaarden 58
7.2 Activiteiten niet conform aan de erecode 59
7.2.1 Honden aangelijnd 59
7.2.2 Te dicht bij vogels 60
7.2.3 Te dicht bij zeehonden 61
7.3 Samenvatting 64
7.4 Interpretatie vanuit de klankbord groep 64

8 Beleving van de vaarrecreant 66
8.1 Een kwart van de Waddenliefhebbers is vaarrecreant 66
8.2 Zeilen is verreweg de meest beoefende vorm van vaarrecreatie 66
8.3 Niet alleen op het water: vooral ook op de eilanden 66
8.4 De vaarrecreatie beleving: zeilen-droogvallen-getij-vogels-zeehonden 67

9 Conclusies 69

Referentielijst

Appendices

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De Waddenzee is een uniek natuurgebied dat een grote aantrekkingskracht heeft op zowel mens als natuur. Het natuurgebied is bijzonder te noemen omdat het ecologisch gezien van grote waarde is. De Waddenzee is een van de grootste aaneengesloten natuurgebieden in West-Europa en het staat bekend om haar hoge mate van biodiversiteit. Een belangrijk aspect hierbij is dat de Waddenzee dient als tussenstop voor vele soorten vogels en vissen. Dit unieke karakter heeft er mede voor gezorgd dat de gehele Waddenzee in fasen op de Werelderfgoedlijst van UNESCO is geplaatst (Wadden Sea World Heritage, 2016).

Door deze bijzondere natuurwaarden heeft de Waddenzee een grote aantrekkingskracht op mensen, waaronder toeristen en recreanten. De toeristisch-recreatieve activiteiten kunnen aan de ene kant als storend ervaren worden voor flora en fauna in het gebied, maar aan de andere kant draagt het ervaren van het gebied ook bij aan een hogere waardering ervan. Een recent voorbeeld van deze hoge waardering is de uitverkiezing in 2016 onder het Nederlandse publiek voor het Waddengebied als mooiste natuurgebied van Nederland. Daarnaast biedt het mogelijkheden voor het vergroten van draagvlak voor bescherming van de Waddenzee. Hierbij is het zaak om recreatie en natuurbescherming hand in hand te laten gaan.

In dit rapport wordt er gekeken naar vaarrecreanten in het Nederlandse deel van de Waddenzee. De afgelopen jaren is er hard gewerkt om de vaarrecreatie in het Waddengebied beheersbaar te maken door bijvoorbeeld de Erecode voor Wadliefhebbers (2003), het Convenant Vaarrecreatie Waddenzee (2007) en Campagne ‘Ik pas op het Wad’ in het leven te roepen. Om te kijken of deze instrumenten effectief zijn in het bewuster maken van de gebruikers van het Wad, is het zaak om uit te zoeken of deze instrumenten leiden tot een gedragsverandering bij de vaarrecreant.

1.2 Doelstelling onderzoek

Om de interacties tussen vaarrecreatie en natuur te kunnen begrijpen is het van groot belang om hier kennis en data over te vergaren door middel van monitoring. Dit rapport is onderdeel van een integrale monitoring van de effecten van Vaarrecreatie op de Waddenzee. Dit onderdeel richt zich specifiek op de vaarrecreant en heeft als doel het inzichtelijk maken in hoeverre educatie, voorlichting en informatieverschaffing invloed hebben op de gedragingen van vaarrecreanten die actief zijn in het Waddengebied. De monitoring zal betrekking hebben op de volgende zaken:

- Het in beeld brengen van kenmerken van de vaarrecreanten, kenmerken van de tochten die zij maken en de activiteiten die er ondernomen worden gedurende deze tochten;
- Inzicht in de motieven van vaarrecreanten om op het Wad te varen;
- Kennis van het principe van de Erecode voor Wadliefhebbers, bekendheid met de ‘Ik pas op het Wad’ campagne en de geldende wet- en regelgeving;
- Gedragingen van de vaarrecreanten op de Waddenzee.

1.3 Methode van onderzoek

Om bovenstaande zaken te kunnen meten is gekozen voor een temporeel onderzoek, omdat veranderingen in de tijd een goed beeld kunnen geven van de richting van verschuivingen. Het onderzoek omvat drie meetmomenten, namelijk een nulmeting en twee effectmetingen. De nulmeting is gedaan in 2009 en de eerste effectmeting in 2011 en is uitgevoerd door Grontmij (2012). Dit rapport gaat op dit eerdere onderzoek door en in 2016 heeft er een tweede effectmeting plaatsgevonden. Door de resultaten van de drie metingen met elkaar over tijd te vergelijken kunnen inzichten worden vergaard over de veranderingen in kenmerken, motieven, kennis, en gedragingen van vaarrecreanten op de Waddenzee.

1.4 Werkwijze

Deze analyse is gedaan op basis van methoden van dataverzameling: een grootschalige enquête onder vaarrecreanten, een klankbord groep met een diverse groep gebruikers van het Wad en de Greenmapper/Greentracker. De werkwijze voor elk van deze methoden van dataverzameling worden hieronder uitgelegd.

1.4.1 Enquête vaarrecreanten

Voor dit onderzoek is gekozen voor een veldenquête in jachthavens verspreid over het hele Waddengebied. In tegenstelling tot de effectmeting uit 2011 is er niet gekozen voor een aanvullende online enquête, want de respons op deze eerdere online enquêtes was hierdoor vrij laag (27%). Daarnaast is er in vergelijking met 2011 voor gekozen om de vragenlijsten door professionele enquêteurs af te laten nemen, in plaats van het uitdelen via de havenmeesters van diverse havens in het Waddenzeegebied (zie tabel 1). Alle havenmeesters van tevoren gebeld met de vraag of zij willen meewerken aan het onderzoek en bijna hebben zij allemaal toegezegd. Om een goede spreiding te krijgen van respondenten over een langere periode is, net als de effectmeting uit 2011, ervoor gekozen om de enquêtes voor de tweede effectmeting van 2016 af te nemen in verschillende periodes. De enquêtes zijn in de weken 30, 31, 33, 34 en 35 afgenomen. Over algemeen waren de weeromstandigheden vrij goed. Op basis van het meetstation op Vlieland waren de variaties in de gemiddelde temperatuur als volgt: week 30 (15-15,9 graden), week 31 (17-19 graden), week 33 (15.8-18,3), week 34 (18,2-22,4 graden) en week 35 (17,2-19,7 graden).

Voor deze veldenquête is een vragenlijst opgesteld waarin de bovengenoemde aspecten (kenmerken van de vaarrecreant, motieven, kennis, en gedragingen) zijn verwerkt. Een belangrijk bestanddeel van deze vragenlijst is het gedrag van de vaarrecreant op de Wadden en zijn kennis van wet- en regelgeving, evenals de bekendheid met de 'Ik pas op het Wad' campagne. De erecode is verwerkt in de vragenlijst. Bij het vragen naar feitelijk gedrag zijn antwoordcategorieën opgenomen die teruggrijpen naar regels uit de erecode. Tevens zijn de regels uit de erecode vermeld in de vragenlijst, waarbij de respondent gevraagd wordt aan te geven of hij de desbetreffende regel belangrijk vindt. Bij de vraagstelling is rekening gehouden met het voorkomen van sociaal wenselijke antwoorden, door eerst te vragen naar feitelijk gedrag, en daarna in te gaan op de regelgeving.

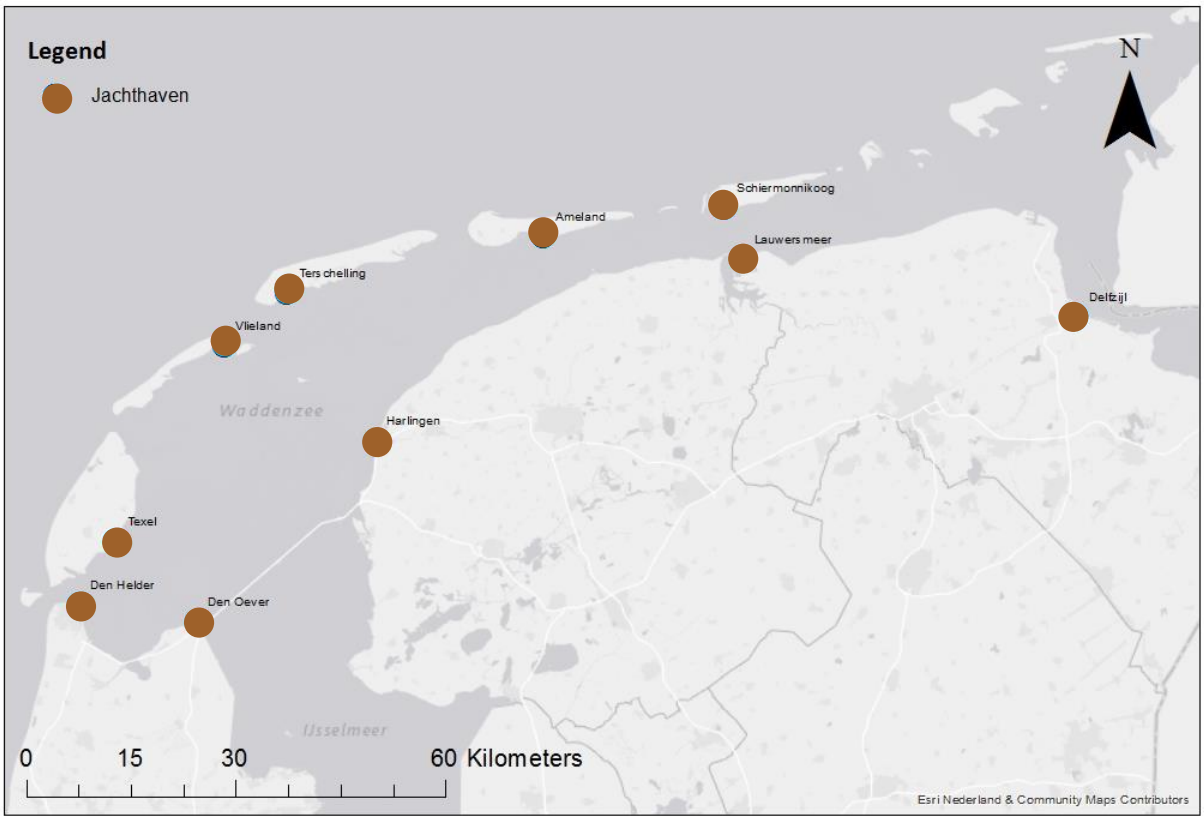

Kaart 1.1 Jachthavens waar de enquêtes zijn uitgezet

In 2016 zijn er totaal 904 enquêtes afgenomen (zie tabel 1.1). Hiermee is de uiteindelijke hoeveelheid gerealiseerde enquêtes met 67% een stuk hoger dan in 2011 toen dat slechts 27% bedroeg. Ook per havenlocatie valt op dat het responscijfer een stuk hoger ligt dan in 2011, met uitzondering van Lauweroog. Daarnaast valt op dat in beide effectmetingen de havens op de Waddeneilanden over het algemeen sterk vertegenwoordigd zijn, maar dat in de meting over 2016 de verspreiding over de verschillende andere havens beter verdeeld is dan in 2016. Met het oog de representativiteit van de enquête, kan gesteld worden dat dit met 904 respondenten vrij hoog is en gezien dit hoge aantal de enquête zien dan worden als een goede afspiegeling is van de gehele populatie.

Tabel 1.1 Overzicht verspreiding enquête over de havens voor 2016 (en 2011)

Jachthaven	Capaciteit (ligplaatsen)	Doel 2016	Realisatie 2016	% 2016	Doel 2011	Realisatie 2011	% 2011
Texel (Waddenhaven)	250	150	124	83%	350	126	36%
Vlieland (Waddenhaven)	300	180	114	63%	350	123	35%
Terschelling (Dellewal)	350	225	241	107%	350	187	53%
Ameland ('t Leijegat)	80	120	59	49%	130	16	12%
Schiermonnikoog	120	120	88	73%	150	30	20%
Den Helder (Koninklijke Marine JachtClub)	80	120	42	35%	130	0	0%
Den Oever (Waddenhaven)	25	45	46	102%	130	15	12%
Harlingen I (WSC de Leeuwenbrug – Noorderhaven en Zuiderhaven)	100 passanten; 92 vast	120	94	78%	130	20	15%
Lauwersoog	350	150	10	7%	130	18	14%
Delfzijl ('t Dok)	50 passanten; 145 vast	120	86	72%	130	0	0%
Totaal		1350	904	67%	1980	535	27%

Greenmapper survey

Greenmapper.org is een initiatief van de Rijksuniversiteit Groningen. De website geeft natuurliefhebbers de mogelijkheid om hun lievelingsplekken van de natuur te markeren op verschillende niveaus: lokaal, regionaal, nationaal en internationaal. Dit maakt de Greenmapper een effectieve tool om de natuurbeleving van vaarrecreanten die op de Waddenzee varen in kaart te brengen (zie figuur 1.1).

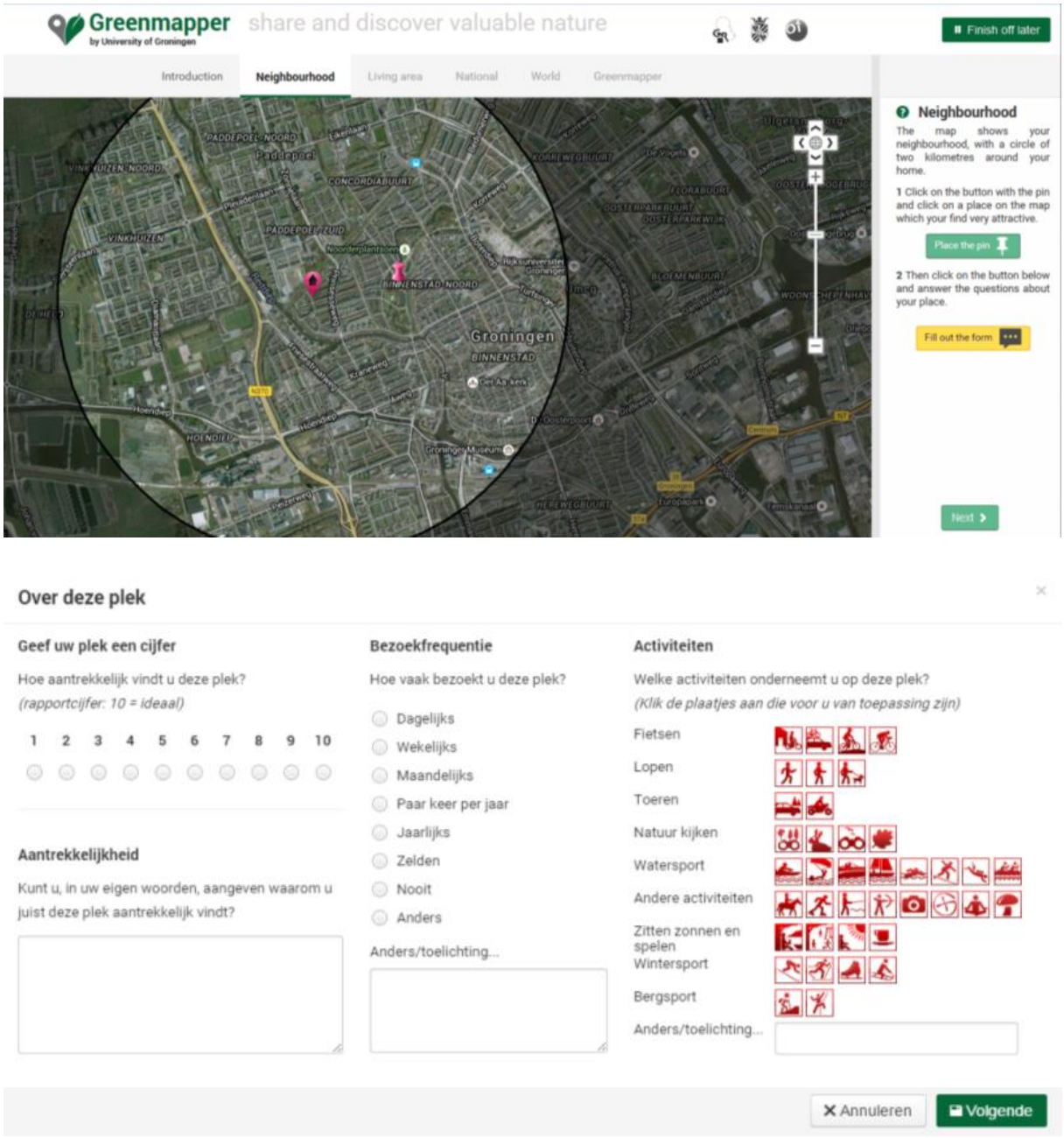

Figuur 1.1 Screenshots uit Greenmapper (survey). Boven: het plaatsen van markers waarmee de respondenten een natuur gerelateerde aantrekkelijke, waardevolle of belangrijke plek aangeeft. Onder: de beknopte standaard vragenlijst bij elke marker

Greentracker: routes markeren

De Greentracker, versie 1.0 is een applicatie die geschikt is voor moderne smartphones met het besturingssysteem Android (4.0 of hoger) en iPhone. De Greentracker 1.0 is heel eenvoudig qua opzet. Ze vraagt aan de vaarrecreant om enige tijd (bijvoorbeeld een dag) de Greentracker aan te zetten en op die dag de hoogtepunten qua beleving te markeren. Dit markeren kan door het maken van een tekst, een foto of een gesproken bericht op de locatie van de beleving. Op deze wijze ontstaat er inzicht in de aantrekkelijkheid van routes die vaarrecreanten varen (zie figuur 1.2). Met deze techniek ontstaat er zelfs bij een bescheiden steekproef van alle Wadvaarders systematisch inzicht in ruimtelijk gedrag op het Wad: gedrag in combinatie met beleving.

Figuur 1.2 Screenshot Greentracker

Om vaarrecreanten van de Waddenzee enthousiast te maken om de Greenmapper en/of Greentracker te gebruiken, zijn er tijdens de zomer promotie werkzaamheden uitgevoerd. Deze promotiewerkzaamheden werden uitgevoerd door een enthousiast promotieteam bestaande uit een vijftal vlotte jonge mensen die ervaring hebben met promotiewerk. Het team was gedeeltelijk geselecteerd binnen het netwerk van het ETFI. Daarnaast is er een vacature verspreid en waren er twee leden van het promotieteam die geselecteerd zijn op basis van hun reactie op deze vacature. Het Greenmapper en Greentracker promotieteam was tijdens de zomer een aantal dagen werkzaam in de havens rond de Waddenzee. Ze hebben de havens in de volgende plaatsen en op de volgende eilanden bezocht: Den Helder, Den Oever, Harlingen, Lauwersoog, Texel, Vlieland, Terschelling, Ameland en Schiermonnikoog. Het promotieteam heeft de vaarrecreanten aangesproken die ten tijden van het bezoek aanwezig waren in de bovenstaande havens. Dit deden ze met behulp van aantrekkelijk uitziende flyers die enerzijds informatie verschaften over het gebruik van de Greenmapper en Greentracker (zie figuur 1.3) en anderzijds als ansichtkaart konden worden verstuurd.

Doe je mee?

Ga naar greenmapper.org en markeer de natuurplekken die je aantrekkelijk, belangrijk of waardevol vindt. Of laat ons je herinneren wanneer je weer thuis bent door een e-mail te sturen naar: ikdoemee@greenmapper.org.

Deel een mooie plek

1. Ga naar **greenmapper.org**. Registreer je door een mooie plek aan te wijzen en je e-mailadres en woonplaats in te vullen.
2. Ontdek vervolgens andere mooie plekken en routes.
3. Denk mee over de toekomst van dit gebied.

Deel een mooie route

1. Download de Greentracker app in de App Store of Play Store

   Available on the App Store | Google play

   of op **greenmapper.org/greentracker**
2. Neem een route op en markeer eventueel hoogtepunten op je route met een foto.
3. Bekijk, verrijk en bewerk je route op Greenmapper en ontdek mooie plekken en routes van anderen.

Deel deze mooie plek met iemand...

rijksuniversiteit groningen

Goed om te weten
Greenmapper is een initiatief van de Rijksuniversiteit Groningen. Met jouw hulp wordt wetenschappelijke kennis over waardering en beleving van natuur verder gebracht.

Greenmapper werkt via jouw e-mail en woonplaats. Je bent bereikbaar voor natuurbeheerders of andere partijen die beleid maken over uw natuurplekken. Dit is anoniem en alleen via Greenmapper.

voldoende frankeren

Help de wetenschap van de wadden. Deel je favoriete natuurplek online, ontvang tips over andere mooie plekken en zorg voor het behoud ervan.
Greenmapper.org

Greenmapper

Figuur 1.3 De speciaal gemaakte flyer om Greenmapper en Greentracker te promoten bij de vaarrecreanten

De Rijksuniversiteit Groningen heeft samen met het ETFI het promotieteam geïnstrueerd en geïnformeerd over de app en website zodat zij wisten hoe ze de vaarrecreanten aan konden spreken. Het promotieteam was door middel van de instructies en ontvangen informatie in staat om de vaarrecreanten te informeren over het gebruik van Greenmapper en Greentracker. Maar ondanks hun kennis en inzet is het niet geheel gelukt om met de inzet van het promotieteam 100 nieuwe gebruikers te vinden voor de Greenmapper en Greentracker. De teller voor Greenmapper is blijven steken op 59. Greentracker heeft slechts een handvol gebruikers getrokken.

Begin van het jaar was Greenmapper al gepresenteerd en onder de aandacht gebracht op de Wadvaardersdag in Harlingen. In de zomer is zoals gezegd het promotieteam op pad geweest. In het najaar is een Greenmapper artikel verschenen het goed gelezen blad van de Wadvaarders. Deze actie lijkt misschien nog het meest succesvol te zijn geweest. Al geldt in de marketing ook dat de 'klant' meerdere keren van een product gehoord moet hebben voordat hij tot aankoop overgaat. De promotie op de wadvaardersdag, en de promotie in de havens kan ook het voorwerk hebben verricht voor het relatief grote succes in het najaar. Ook een aanpalend Greenmapper onderzoek in het najaar in een andere regio kan mogelijk effect hebben gehad.

In de analyse in dit rapport zal niet alleen gebruik worden gemaakt van de meest recente respondenten, maar zal ook gebruik worden gemaakt van reeds eerder verzamelde informatie van respondenten (uit eerder Greenmapper onderzoek[1]. Gecombineerd zijn dit ruim 500 respondenten.

Over het Greentracker onderzoek zal verder niet worden gerapporteerd: qua routes is onderzoeksmatig dit jaar vooral ingezet op AIS en routes. De ervaringen van het bescheiden aantal gebruikers worden wel benut voor verdere optimalisatie van de app. Bij meer gebruikers zal er volgend jaar wel over wordt gerapporteerd.

1.5 Leeswijzer

Voor de leesbaarheid en vergelijkbaarheid tussen de verschillende metingen is gekozen om in hoofdlijnen dezelfde structuur aan de houden als de effectmeting door Grontmij (2012). In hoofdstuk 2 worden de basiskenmerken van de vaarrecreanten op de Waddenzee beschreven en in hoofdstuk 3 wordt dit aangevuld met de kenmerken van de tochten die deze Wadvaarders ondernemen. Hoofdstuk 4 gaat hier nog wat op verder in en kijkt specifiek naar de activiteiten die worden ondernomen gedurende deze tochten. In hoofdstuk 5 staan de motieven die de verschillende groepen vaarrecreanten hebben om op het Wad te varen centraal. De bekendheid met beleid en regelgeving met betrekking tot het varen op het Wad worden behandeld is hoofdstuk 6. Hoofdstuk 7 haakt hier op in en kijkt naar het daadwerkelijke gedrag van de vaarrecreant met het oog op beleid en regelgeving. Hoofdstuk in gaat in op de beleving van de vaarrecreant. Tot slot worden er in hoofdstuk 9 conclusies getrokken en aanbevelingen met het oog op de toekomst gedaan.

[1] De totale Greenmapper database omvat zo'n 15.000 respondenten uit meerdere landen

2 Kenmerken van de vaarrecreant

In dit hoofdstuk heeft als doel een beter beeld te krijgen van wie de vaarrecreanten op de Waddenzee zijn. Dit wordt gedaan aan de hand van een aantal kenmerken zoals het type schip, de voorzieningen aan boord, de vaarfrequentie, groepssamenstelling en voorkeuren voor havens en ligplaatsen.

2.1 Type schip

Met het oog op het type schip waarmee er gevaren wordt op de Waddenzee, valt op dat over alle drie de meetmomenten (2009, 2011, 2016) de kajuitzeilboot met afstand het best vertegenwoordigd is in vergelijking tot de andere typen schepen (zie figuur 2.1). Daarnaast valt op dat het aantal platbodems in vergelijking tot in 2011 en 2016 lager is dan in 2009. Een opvallend resultaat is de flinke toename van het aandeel kajuitmotorboten en in iets mindere mate de toename in open motorboten.

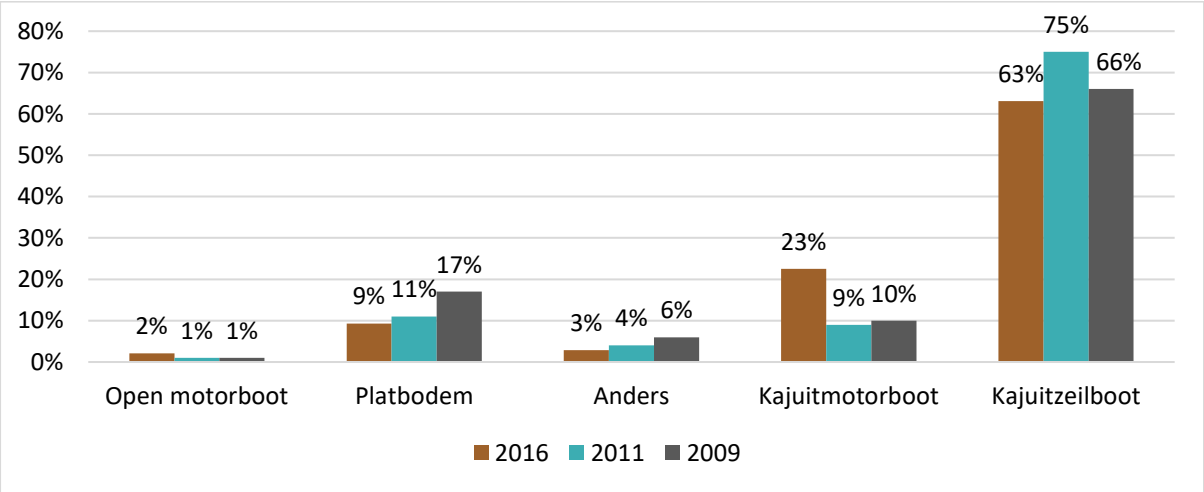

Figuur 2.1 Type schip (per meetmoment)

Van de respondenten geeft 30% aan dat hun schip geschikt is om mee droog te vallen op het Wad (zie figuur 2.2). In vergelijking met eerdere jaren is dit lager. In 2009 was dit nog 42% en in 2011 ging het om 35%.

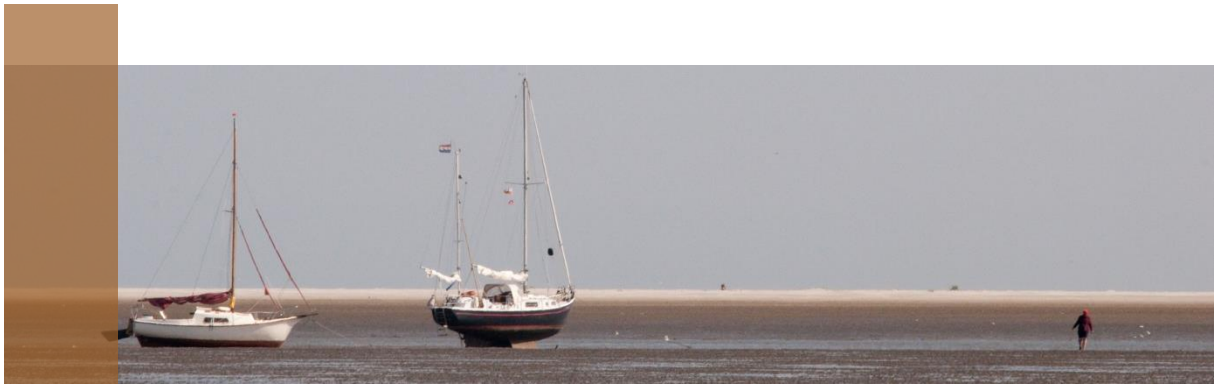

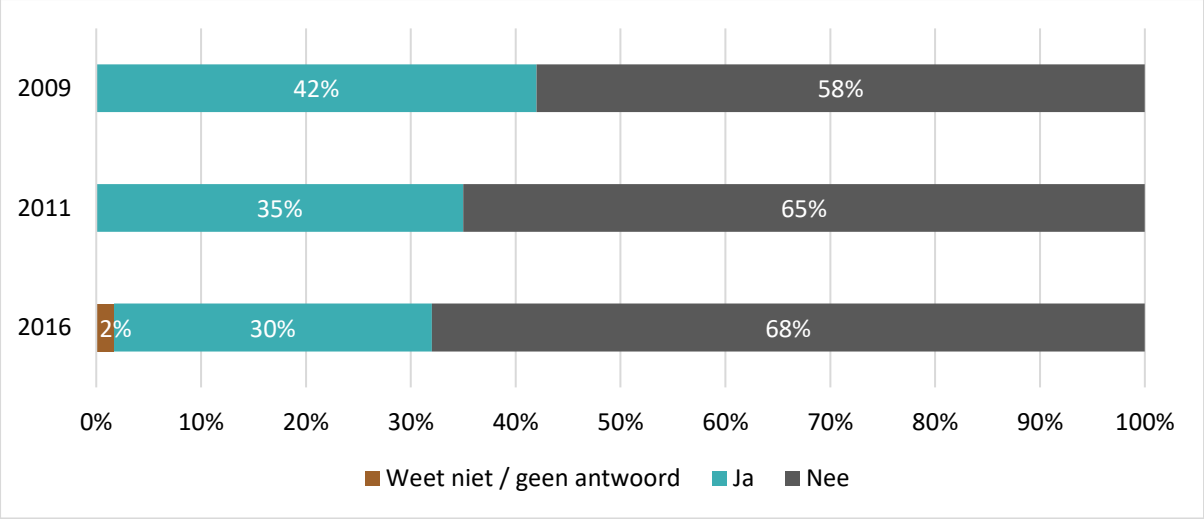

Figuur 2.2 Schip geschikt om mee droog te vallen? (per meetmoment)

Bekeken per schip (zie figuur 2.3) is de platbodem nog steeds het alom vertegenwoordigde schip om mee droog te vallen, maar ook een deel van de kajuitzeilboten, kajuitmotorboten en de open motorboten hebben een (beperkte) mogelijkheid om mee droog te kunnen vallen. Bij de kajuitmotorboot en de open motorboot is na een daling in 2011, een lichte stijging te zien in de mogelijkheid tot droogvallen in 2016.

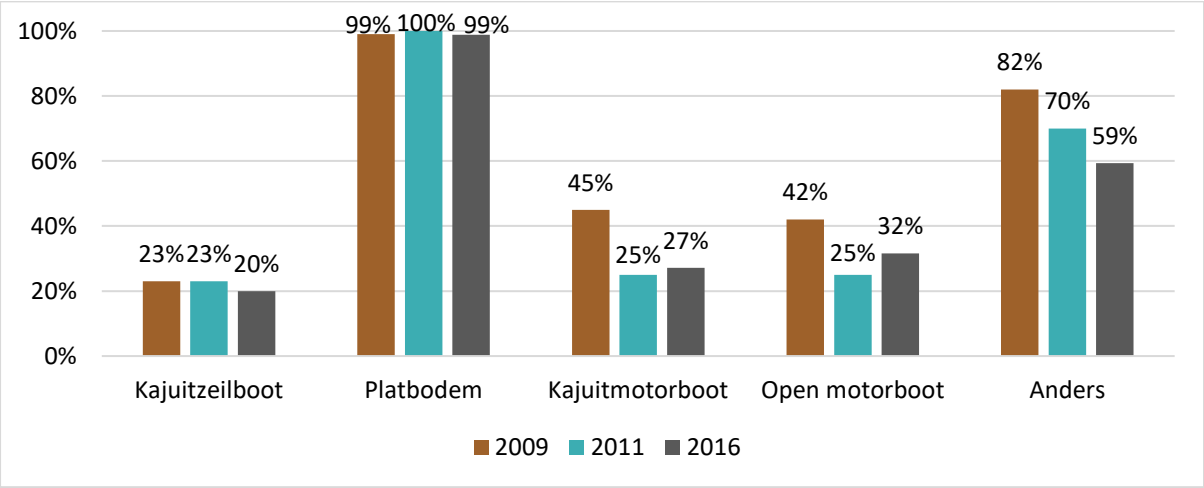

Figuur 2.3 Type schip geschikt om mee droog te vallen (per meetmoment)

Kijkend naar het type schip waarmee op het Wad gevaren wordt laat een aantal verschillen zien tussen de locaties van de jachthaven (zie tabel 2.1). Het gebruik van platbodems is het hoogst bij Ameland (25%), Schiermonnikoog (26%) en het Lauwersmeer (20%). Zowel voor open motorboot en de kajuitmotorboot scoort Schiermonnikoog het hoogste ten opzichte van de andere jachthavens. De kajuitzeilboot is hoog vertegenwoordigd in het westelijke deel van de Waddenzee: Den Helder (86%), Vlieland (83%), Texel (73%), Den Oever (Marina) (73%), Den Oever (71%), Harlingen (71%).

Tabel 2.1 Type schip per locatie jachthaven (%)

Type schip per locatie jachthaven (%)	Weet niet / geen antwoord	Open motorboot	Platbodem	Anders	Kajuitotorboot	Kajuitzeilboot
Texel (Waddenhaven)	1%	1%	2%	1%	23%	73%
Vlieland (Waddenhaven)	0%	3%	6%	4%	5%	83%
Terschelling (Dellewal)	0%	2%	8%	2%	25%	64%
Ameland ('t Leijegat)	0%	2%	25%	10%	20%	42%
Schiermonnikoog	0%	7%	26%	2%	31%	34%
Den Helder (Koninklijke Marine JachtClub)	0%	0%	0%	5%	10%	86%
Den Oever / Wieringerwerf (Marina)	0%	0%	9%	0%	18%	73%
Den Oever (Waddenhaven)	0%	0%	9%	6%	14%	71%
Harlingen I (WSC de Leeuwenbrug - Noorderhaven en Zuiderhaven)	0%	1%	11%	3%	14%	71%
Lauwersmeer	0%	0%	20%	0%	30%	50%
Delfzijl ('t Dok)	0%	2%	2%	2%	51%	42%

2.2 Groepssamenstelling

De respondenten is gevraagd naar de groepssamenstelling waarmee zij het Wad op gaan. Per leeftijdscategorie is hen gevraagd of deze leeftijdscategorie wel of niet is vertegenwoordigd op de boot (zie figuur 2.4). Met betrekking tot de groepssamenstelling naar leeftijdsgroep geeft 54% van de respondenten aan senioren ouder dan 55 aan boord te hebben. De leeftijdsgroep daaronder, volwassenen vanaf 35 tot en met 54 jaar, wordt ook veel genoemd door de respondenten (45%). Ook

valt te zien dat de leeftijdsgroep 6 tot en met 17 jaar redelijk vaak genoemd wordt (27%), terwijl de overige leeftijdsgroepen zoals kinderen jonger dan 6 jaar (8%) en volwassenen vanaf 18 tot en met 34 jaar (17%) minder deel uitmaken van de groepssamenstelling. Honden maken slechts een klein deel uit van de groepssamenstelling (18%).

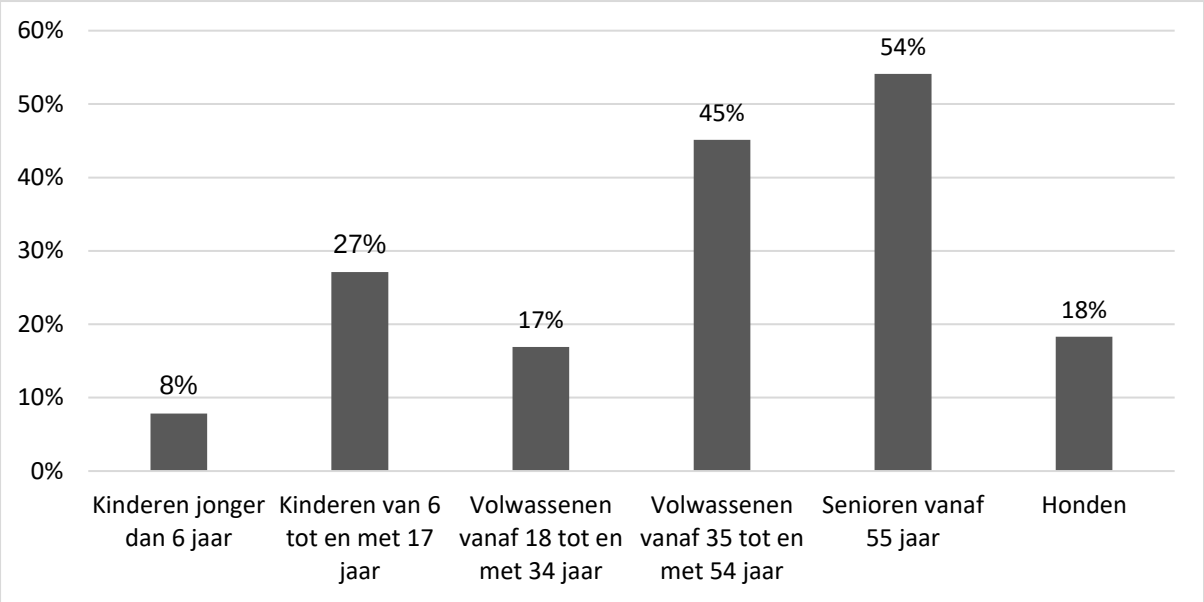

Figuur 2.4 Groepssamenstelling in 2016

Ook is de respondenten gevraagd naar de meest voorkomende groepsgrootte (zie figuur 2.5). De meest voorkomende groepsgrootte in 2016 is 2 personen (54%) gevolgd door 4 personen (22 %) en 3 personen (11%). Andere samenstellingen worden door de respondenten amper genoemd. Wat betreft de gemiddelde groepsgrootte voor alle schepen bij elkaar blijkt dat in 2016 dit gemiddeld 2,9 personen omvat.

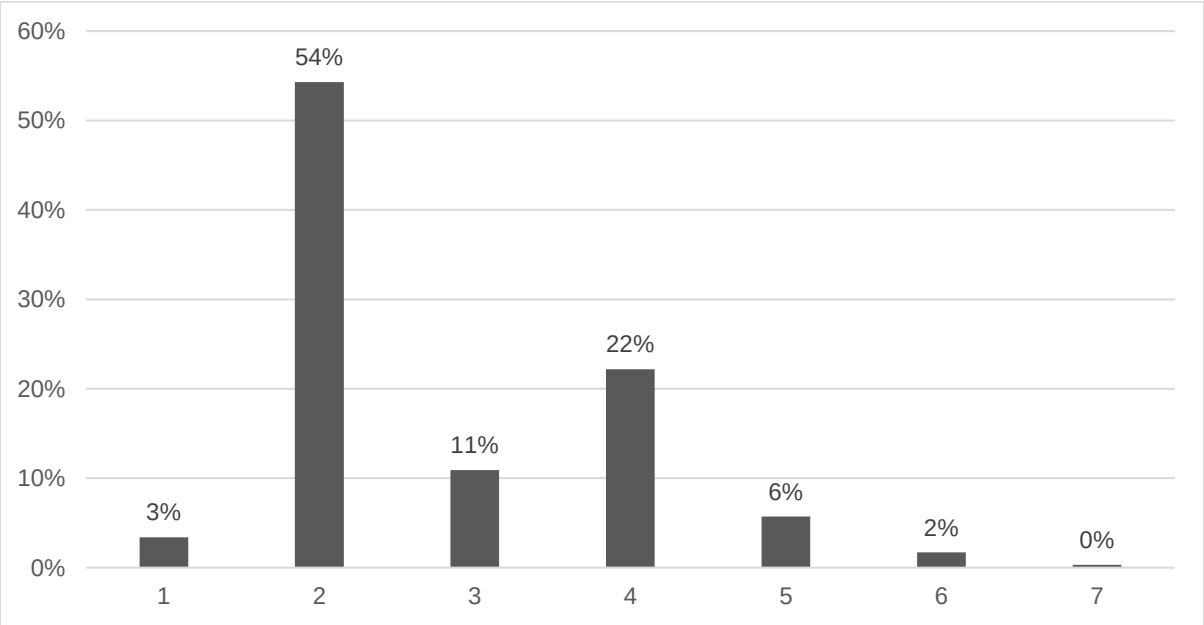

Figuur 2.5 Groepsgrootte in 2016

Per schip varieert de gemiddelde groepsgrootte tussen de 2.5 (open motorboot) en 3.7 (platbodem) en in vergelijking met de eerdere metingen is er een licht afnemende trend waar te nemen voor deze twee typen, terwijl de kajuitmotorboot en de kajuitzeilboot nagenoeg gelijk blijven ten opzichte van 2009 en 2011 (zie figuur 2.6).

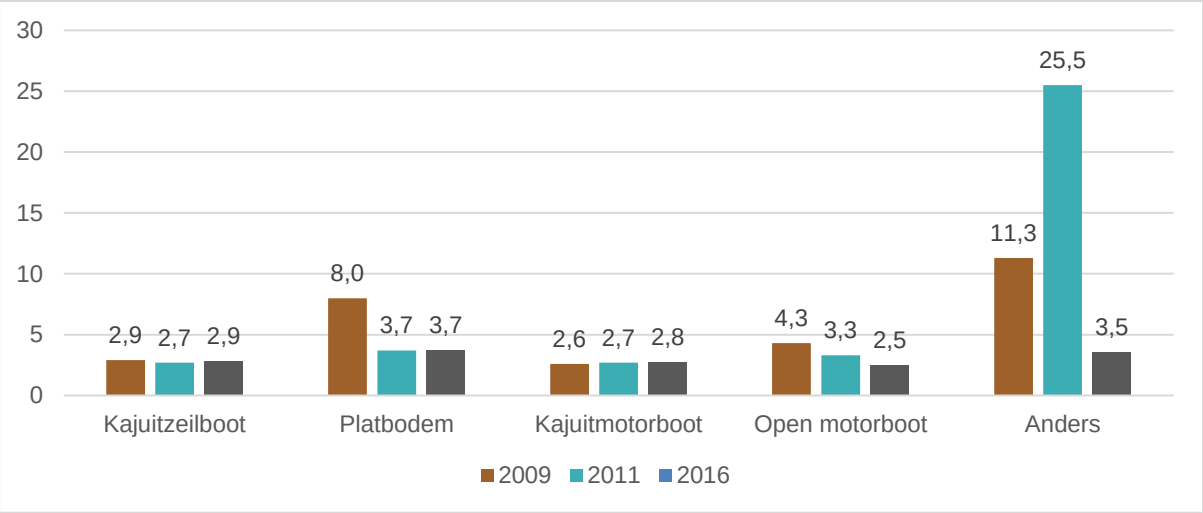

Figuur 2.6 Gemiddelde groepsgrootte per schip (naar meetmoment)

2.3 Eigendom schip

Met betrekking tot eigendom van het schip, geeft het merendeel van de respondenten (90%) aan het schip in eigen bezit te hebben (zie figuur 2.7). In vergelijking met de eerdere metingen komt dit grotendeels overeen met 2009 (90%) en 2011 (95%).

Per type schip zijn er wel kleine verschillen te zien (zie figuur 2.8). Zo hebben de respondenten met een kajuitmotorboot en de kajuitzeilboot een hoger percentage de boot in eigen bezit (beide 92%), terwijl dit voor de open motorboot (84%) en de platbodem (80%), wat lager ligt. In vergelijking met de eerdere metingen zijn er geen duidelijke patronen over tijd waar te nemen.

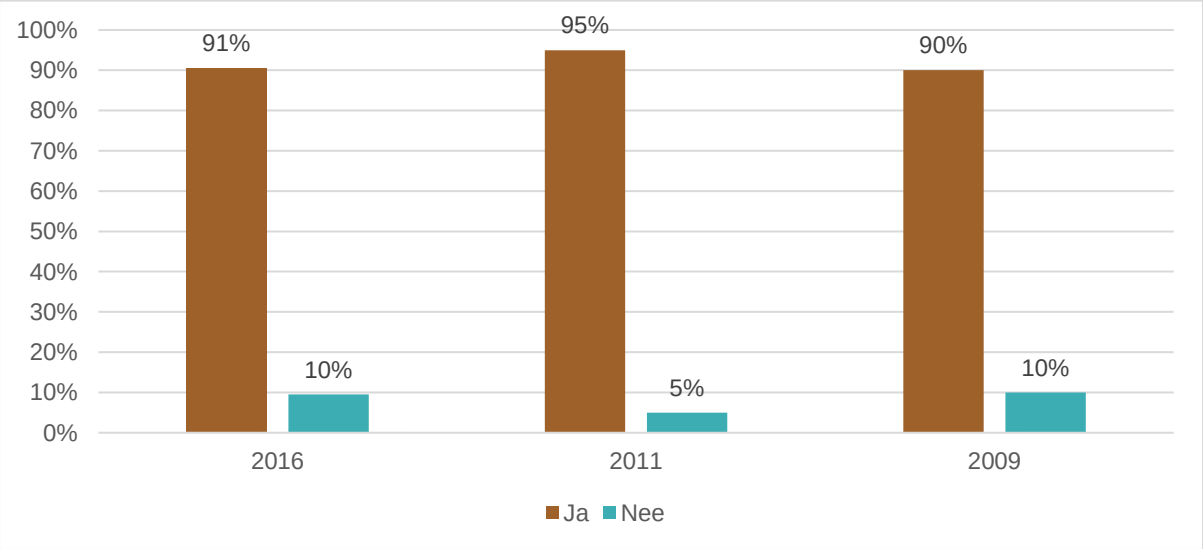

Figuur 2.7 Eigen schip (naar meetmoment)

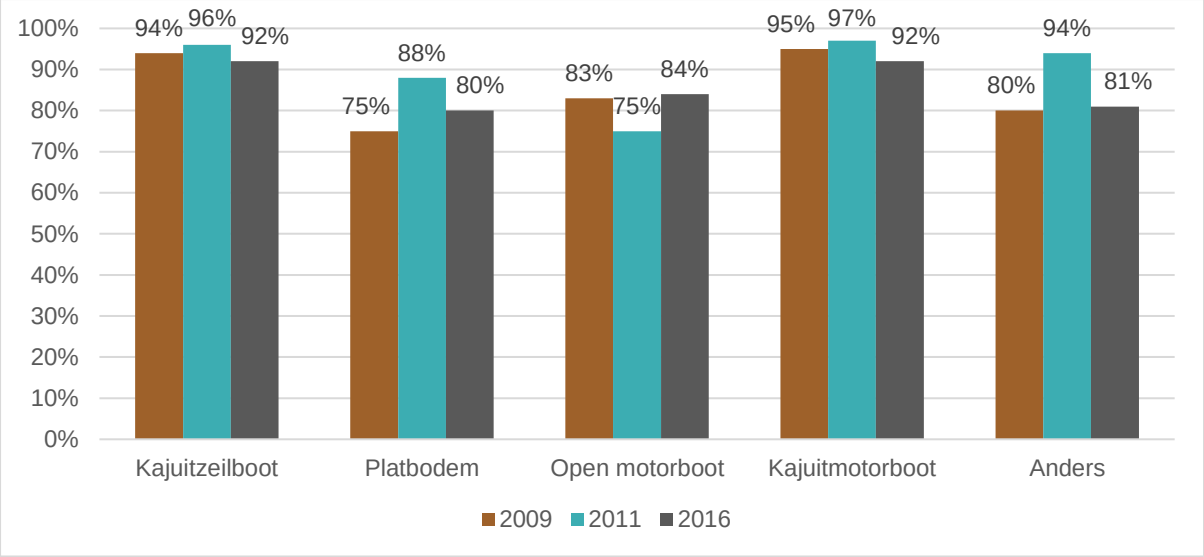

Figuur 2.8 Eigendom schip naar meetmoment (per type schip)

2.4 Zomerligplaats schip

Wat betreft de zomerligplaatsen van de schepen werden 190 verschillende plaatsen genoemd. In kaart 2.1 is de top 10 van de meest populaire ligplaatsen weergegeven. Makkum, Lelystad en Delfzijl zijn de drie plaatsen die het vaakst genoemd werden. Kijkend per provincie valt in figuur 2.9 op dat Friesland het meest populair is (40%), gevolgd door Noord-Holland (25%). Het is opvallend dat de provincie Flevoland, als niet Wadden provincie, net wat hoger (9%) scoort dan de provincie Groningen (8%). Dit heeft te maken met de toegankelijkheid naar het Wad vanuit Flevoland via het IJsselmeer. Figuur 2.9 laat zien dat over tijd zijn de fluctuaties met betrekking tot de zomerligplaats per provincie nihil en lijken de wadvaarders redelijk plaatsgebonden te zijn.

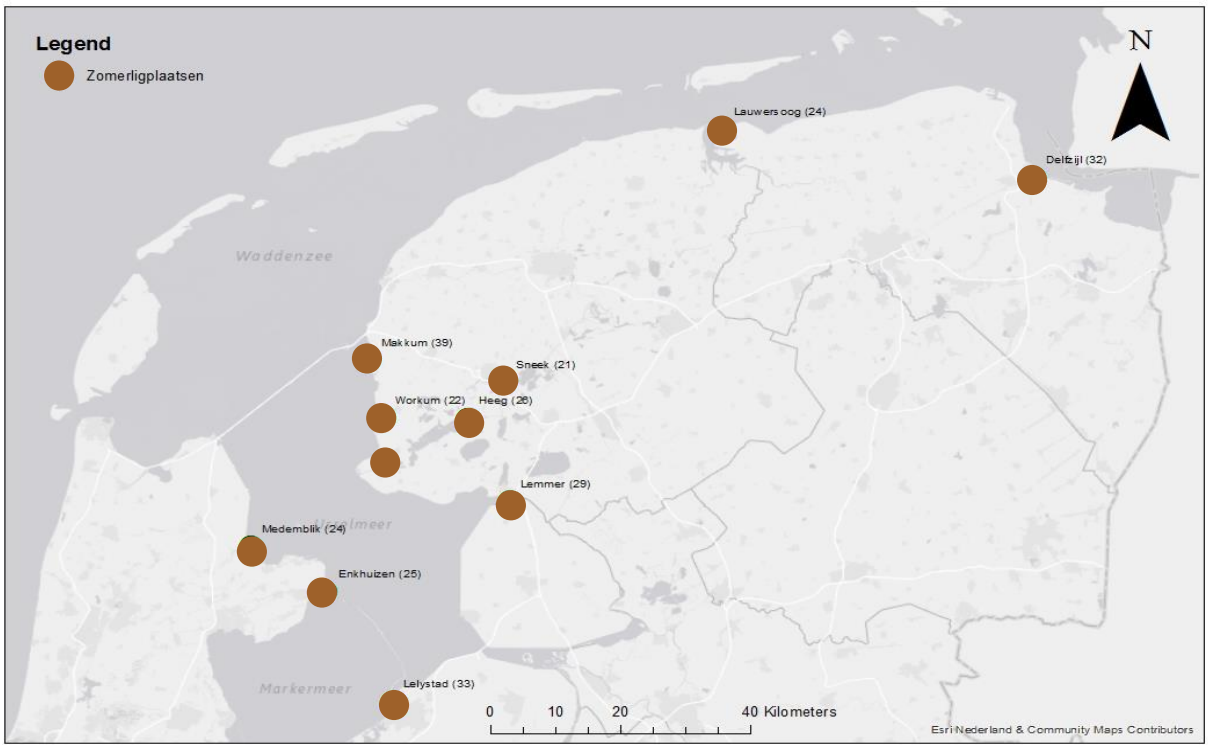

Kaart 2.1 Top 10 Zomerligplaatsen (absolute aantallen)

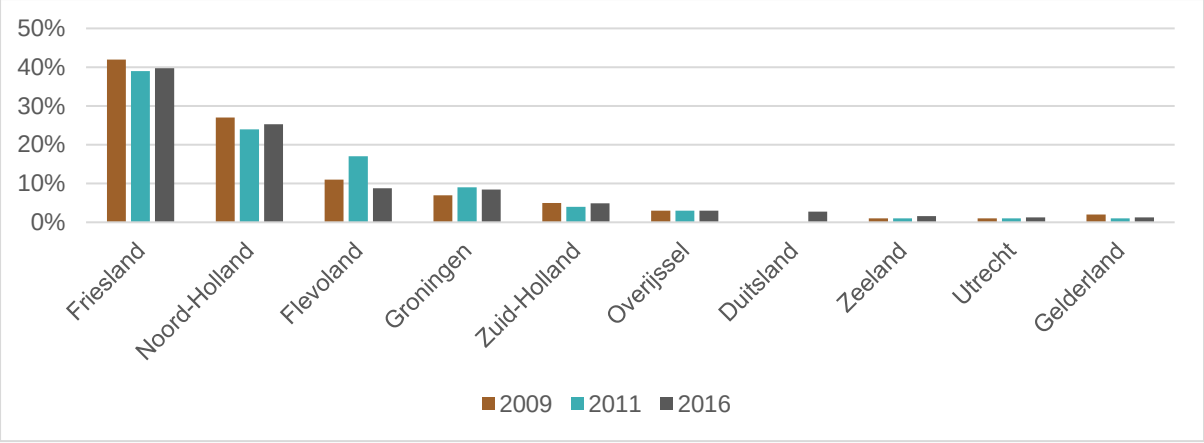

Figuur 2.9 Top 10 vaste zomerligplaats per provincie (naar meetmoment)

2.5 Voorzieningen aan boord

De respondenten is gevraagd in hoeverre ze welke voorzieningen aan boord hebben. Wat in vergelijking met 2009 en 2011 opvalt is dat er een toenemende trend is te zien in het gebruik van digitale zeekaarten en het hebben van een kaartplotter aan boord (zie figuur 2.10). Het gebruik van radio, mobiele telefoon, marifoon en GPS scoren allemaal hoog (rond de 90%) en het gebruik hiervan is over de jaren vrij stabiel te noemen. De Smartphone, PDA en Laptop fluctueren meer dan andere variabelen.

In de enquête uit 2016 is ook gevraagd naar het gebruik van een aantal voorzieningen die in 2009 en 2011 nog niet waren meegenomen. Hiervan soort vooral de dieptemeter hoog (87%) en in iets mindere mate het gebruik van een log (69%) en tablet (68%). Bijna een derde van de schepen (29%) is uitgerust met AIS (Automatic Identification System), waardoor er voor een aanzienlijk deel van de recreatievaart data te achterhalen valt.

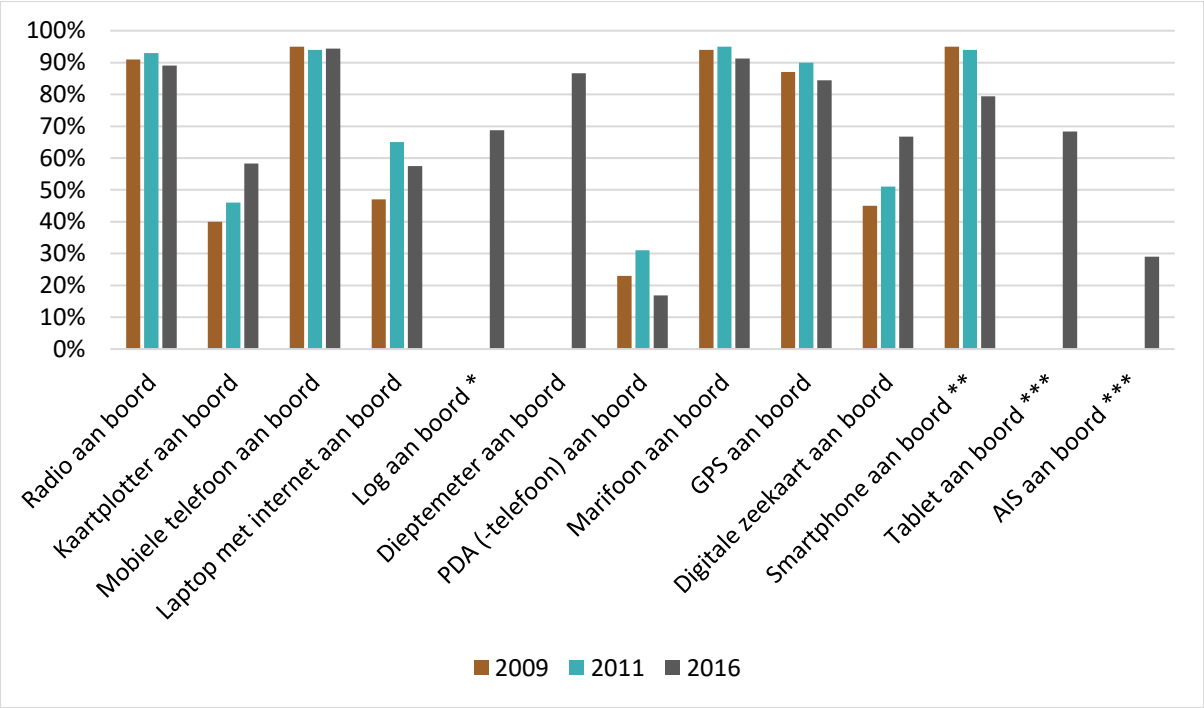

Figuur 2.10 Voorzieningen aan boord (naar meetmoment)

2.6 Vaardagen op het Wad

Het gemiddeld aantal dagen dat er gevaren wordt op het Wad verschilt per seizoen. Zo laat figuur 2.11 zien dat in het voorseizoen t/m juni er gemiddeld 4,6 vaardagen per jaar zijn. In het naseizoen vanaf september zijn dit er slechts 3,2. De piek zit echter in het hoogseizoen (juli – augustus), waar het gemiddelde op 10,1 vaardagen per jaar ligt. In vergelijking met 2009 en 2011 is er een afnemende trend te zien in de gemiddelden in het voor- en naseizoen, terwijl het gemiddelde in het hoogseizoen redelijk gelijk is gebleven.

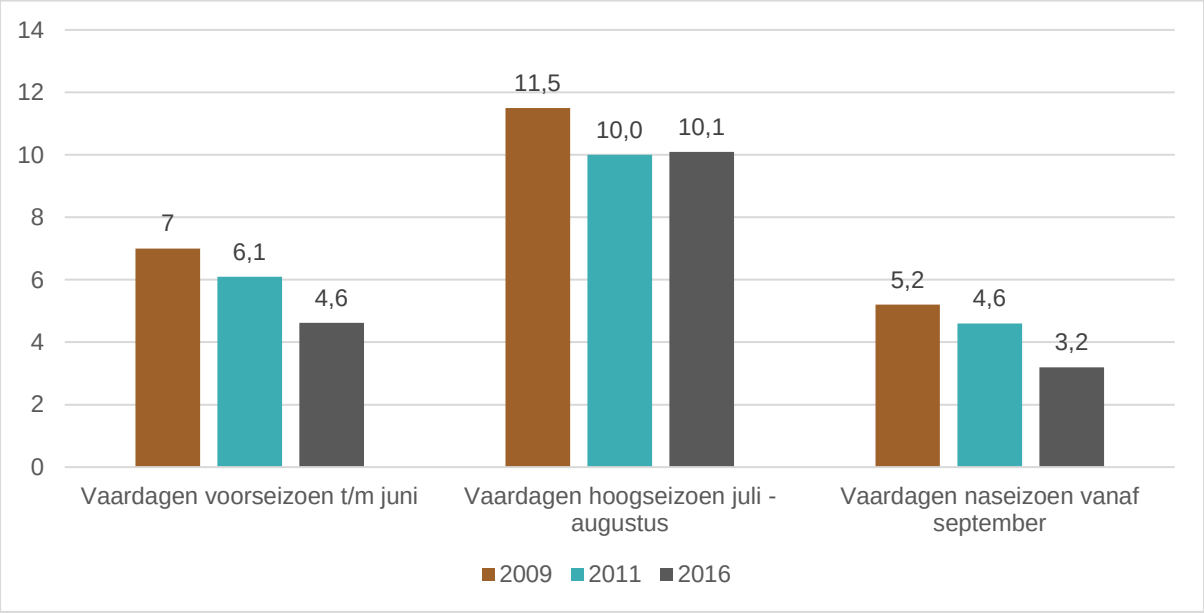

Figuur 2.11 Gemiddeld aantal vaardagen per seizoen (per meetmoment)

Per type schip is te zien dat in vrijwel alle gevallen het meeste aantal dagen in het hoogseizoen wordt gevaren (figuur 2.12). Vooral bij de platbodem is dit aantal dagen aanzienlijk (15,2 dagen).

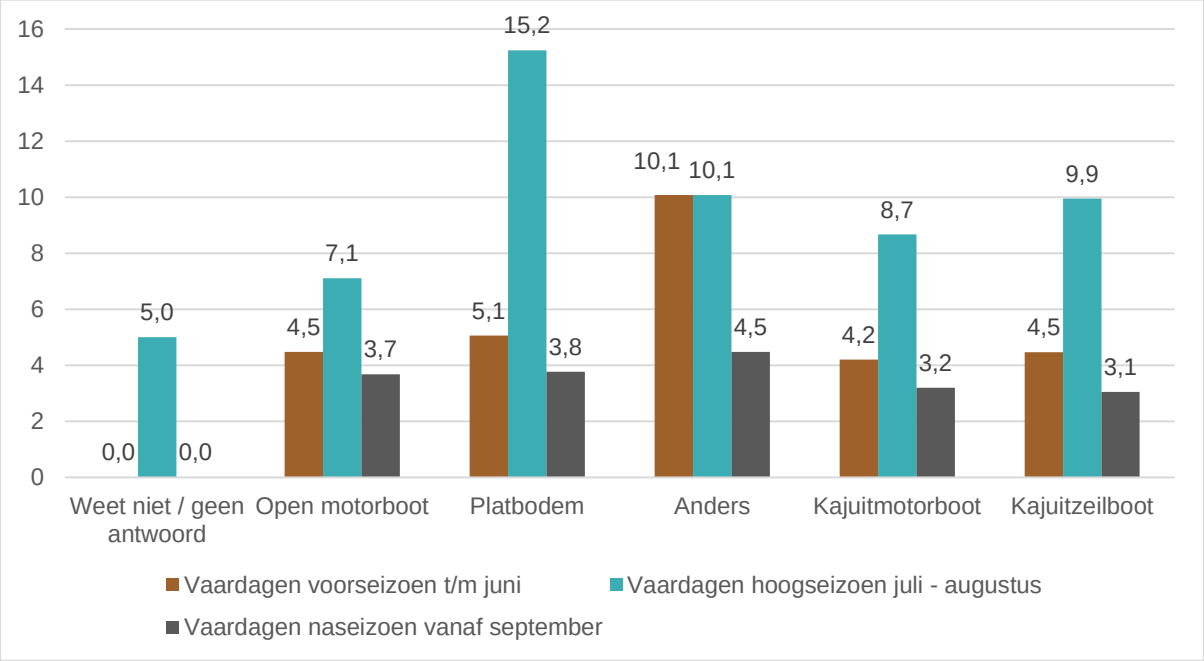

Figuur 2.12 Gemiddeld aantal vaardagen per type schip per seizoen

2.7 Favoriete Waddenhavens

De ondervraagde Wadvaarders hebben een grote voorkeur voor de havens op de eilanden: Texel, Terschelling en met name Vlieland worden heel vaak genoemd (zie figuur 2.13). Opvallend is dat de haven van Ameland het minst populair is, terwijl dit ook een Waddenhaven betreft. Ook is te zien dat de grotere havens langs de vaste wal populairder zijn dan de wat kleinere, maar in vergelijking met de Waddenhavens is dit beperkt. Van de havens aan de vaste wal scoort Harlingen het beste, met name als het gaat om de 2e en 3e keuze van de respondenten.

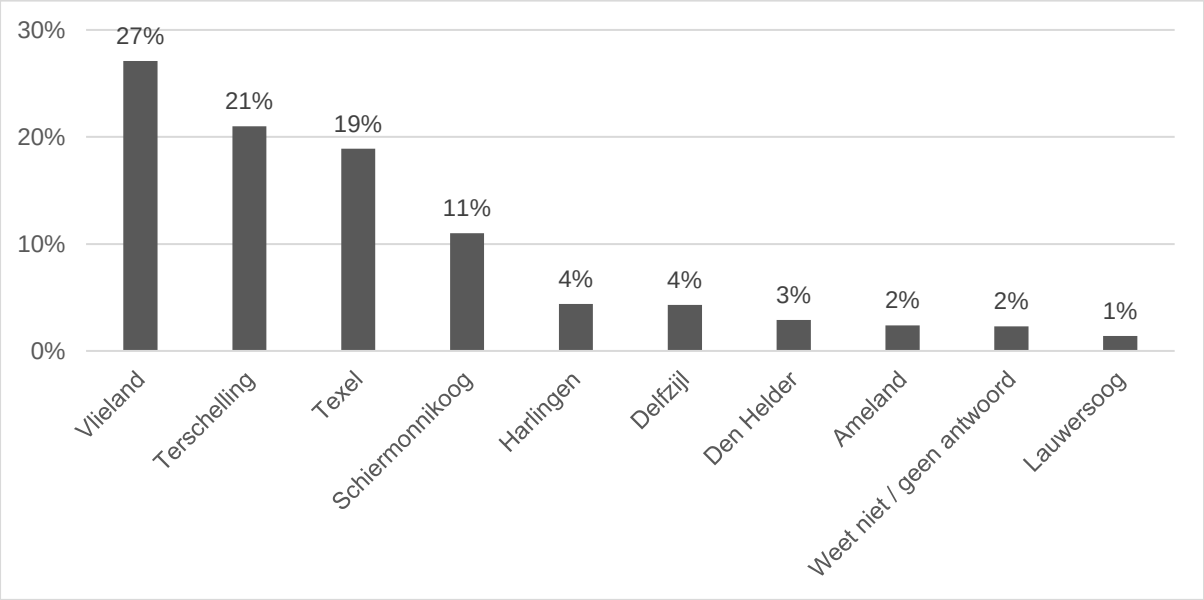

Figuur 2.13 Top 10 favoriete Waddenhavens

2.8 Samenvatting

Uit bovenstaande analyse van de kenmerken van de vaarrecreanten op het Wad kunnen de volgende punten worden uitgelicht:

- Het gebruik van platbodems neemt iets af, terwijl het gebruik van gemotoriseerde schepen iets lijkt toe te nemen.
- Het gebruik van platbodems is het hoogst bij Ameland, Schiermonnikoog en het Lauwersmeer. Zowel voor open motorboot en de kajuitmotorboot scoort Schiermonnikoog het hoogste ten opzichte van de andere jachthavens. De kajuitzeilboot is hoog vertegenwoordigd in het westelijke deel van de Waddenzee.
- Bijna een derde van de schepen uitgerust met AIS (Automatic Identification System), waardoor er voor een aanzienlijk deel van de recreatievaart data te achterhalen valt.
- Er worden vooral veel tochten met senioren ouder dan 55 en volwassenen vanaf 35 tot en met 54 jaar en in zekere mate met schoolgaande kinderen.
- Het schepen dat in eigendom is blijft over de jaren hoog.
- Er wordt over het algemeen met kleine groepen gevaren. Naar verschillende type schip is dit gemiddelde gelijk gebleven over tijd of zelfs afgenomen.
- De provincies Friesland en Noord-Holland blijven de populairste locaties als zomerligplaats.
- De mate van aanwezigheid van voorzieningen op de schepen is over het algemeen hoog. De toename in het gebruik van digitale zeekaarten en een kaartplotter is opvallend.
- Het aantal vaardagen in het hoogseizoen ligt een stuk hoger dan in het voor- en naseizoen. Buiten het hoogseizoen is er een afnemende trend te zien in het aantal vaardagen.
- De havens van de Waddeneilanden zijn het populairst. Van de havens aan de vaste wal scoort Harlingen het hoogst.

2.9 Interpretatie vanuit de klankbordgroep

In de klankbord groep werd onder andere aangegeven dat het stijgende gebruik van motorboten gerelateerd kan worden aan de vergrijzing van de vaarrecreatie op de Waddenzee. Er zijn steeds minder jongeren die gaan zeilen en ouderen ruilen hun zeilboot in voor de comfort die een motorboot hun bied. Daarnaast gaven de deelnemers van de bijeenkomst aan dat snel varen de huidige vaarrecreatie trend is en dat snelle belevingen zoals kitesurfen en windsurfen toe nemen op de Waddenzee. Een andere trend die naar voren is gekomen uit de analyse van de enquêtes is dat er een daling geconstateerd is in droogvallende schepen. Als reactie op deze trend gaven de vaarrecreatie experts aan dat dit resultaat uit het onderzoek ook veroorzaakt kan zijn doordat bepaalde type vaarrecreanten meer vertegenwoordigt zijn in de resultaten van de enquête dan anderen. Hierdoor is het een punt van aandacht om tijdens de verdere analyse van de enquêtes te kijken naar de verschillende profielen van de vaarrecreanten die de enquête hebben ingevuld.

125
ANDAI

3 Kenmerken van de vaartocht

In dit hoofdstuk wordt meer inzicht geboden over waar op het Wad de vaarrecreant gevaren heeft en welk karakter deze tochten hebben. Om onduidelijkheden te voorkomen is er aan de respondenten gevraagd om de vragen te beantwoorden op basis van hun meeste recente vaartocht op het Wad.

3.1 Dagtocht of vakantie

Een vaartocht kan een op zichzelf staande dagtocht zijn, waarbij niet overnacht wordt, maar het kan ook deel uitmaken van een meerdaagse tocht of een vakantie. Aan de respondenten is gevraagd of hun meest recente vaartocht een dagtocht of een meerdaagse tocht is of deel uitmaakt van een vakantie. Uit de enquête in 2016 blijkt dat 78% deel uit maakt van een vakantie (zie figuur 3.1). De meerdaagse tocht (14%) en de dagtocht (4%) maken slechts een klein deel uit van de tochten. Dit is redelijk in lijn met de eerdere metingen waar het grootste deel van de tochten tevens om vakantie ging. Ook uitgesplitst per type schip zijn er geen grote verschillen in het doel van de tocht (zie figuur 3.2). Een uitzondering is de open motorboot waar een flink deel een dagtocht betreft (26%).

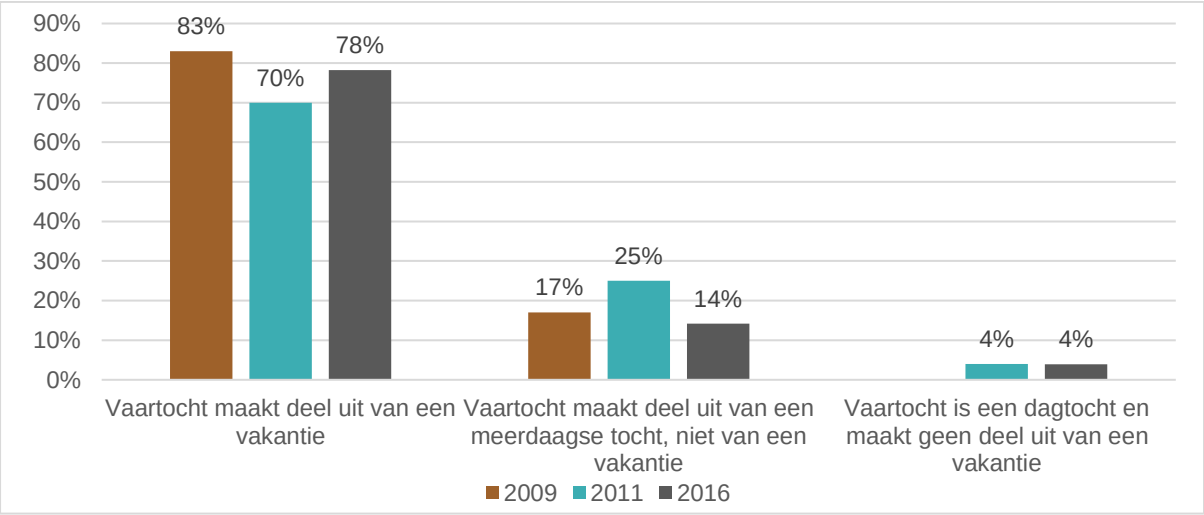

Figuur 3.1 Dagtocht of vakantie? (per meetmoment)

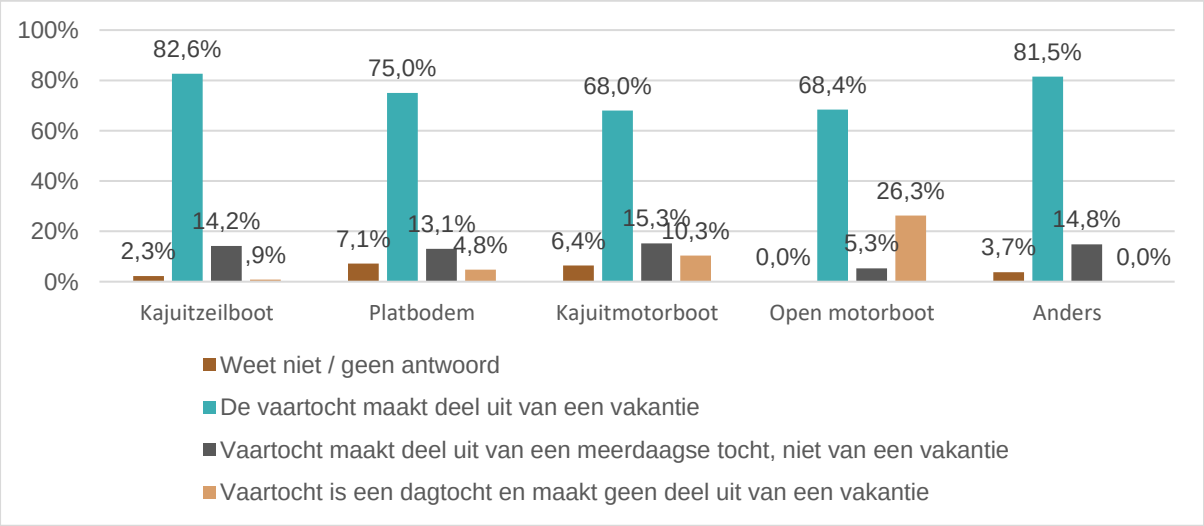

Figuur 3.2 Dagtocht of vakantie? (per type schip)

3.2 Gevaren route

De vaarrecreanten hebben aangegeven welke routeonderdelen zij gevaren hebben in het Waddengebied. Hierbij is gevraagd naar alle routeonderdelen tijdens de gehele (al dan niet meerdaagse) vaartocht. Uit de enquête blijkt dat de volgende routes de drie populairste routes zijn: Harlingen – Terschelling / Vlieland, Kornwerderzand – Harlingen, Den Oever – Oudeschild (Texel). Figuur 3.3 laat zien dat in vergelijking met de eerdere metingen het hier gaat om dezelfde top 3 is als in 2009 en 2011.

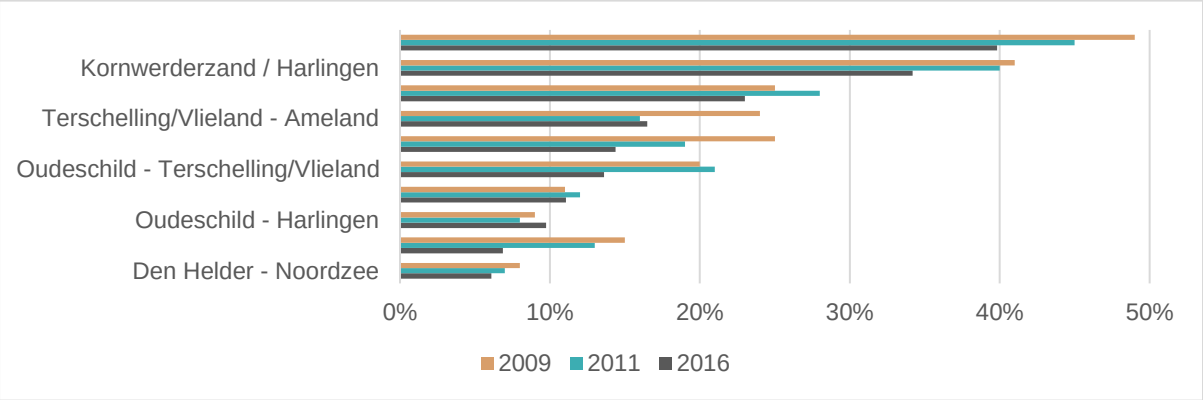

Figuur 3.3 Gevaren routes (per meetmoment)

Bekeken per type schip zijn er een aantal interessante verschillen waar te nemen (zie figuur 3.4). De open motorboten concentreren zich vooral in de zuidwestelijke hoek van het Waddengebied tussen de havens van Harlingen, Kornwerderzand, Den Oever, Den Helder en Oudeschild (Texel). De platbodems concentreren zich wat meer op het oostelijke deel van het Wad en dan met name tussen Lauwersoog en Schiermonnikoog en tussen Terschelling/Vlieland en Ameland, maar ook het deel tussen Kornwerderzand en Harlingen is populair bij platbodems.

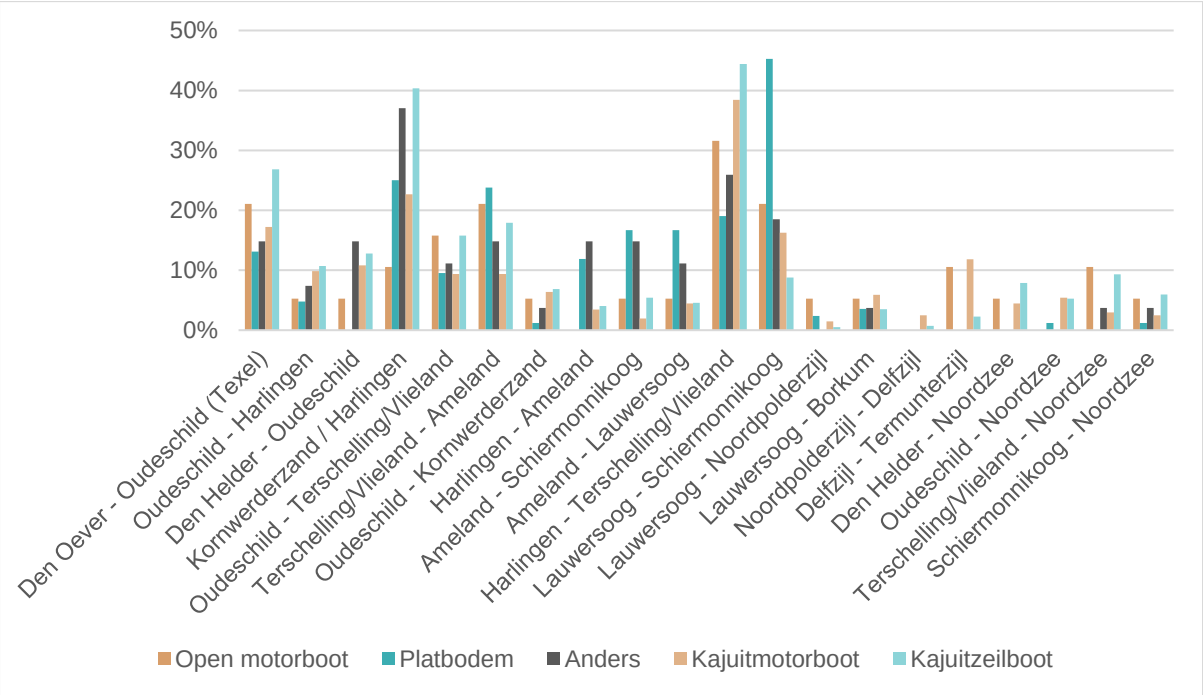

Figuur 3.4 Gevaren routeonderdelen (per type schip)

3.3 Waddenhavens

In hoofdstuk 2 is geconstateerd dat Terschelling, Texel en met name Vlieland de favoriete havens zijn van de vaarrecreant. Buiten het vragen naar de favoriete havens, is aan de respondent ook gevraagd welke havens zij tijdens de (al dan niet meerdaagse) vaartocht hebben aangedaan. De enquête laat zien dat de eerdergenoemde favoriete havens vrijwel dezelfde zijn als degenen die daadwerkelijk aangedaan worden (zie figuur 3.5). Met name Terschelling wordt veel aangedaan (47%). In vergelijk met de eerdere metingen ligt dit op de eilanden lager in 2016. Tevens is het opvallend dat tussen de havens op de eilanden ook Harlingen hoogt scoort (43%). De havens op het Groningse Wad worden maar heel beperkt aangedaan. Er is wel sprake van een lichte toename in deze kant van de Waddenzee (met uitzondering van Noordpolderzijl), maar hierbij gaat het om een zeer beperkte orde van grootte.

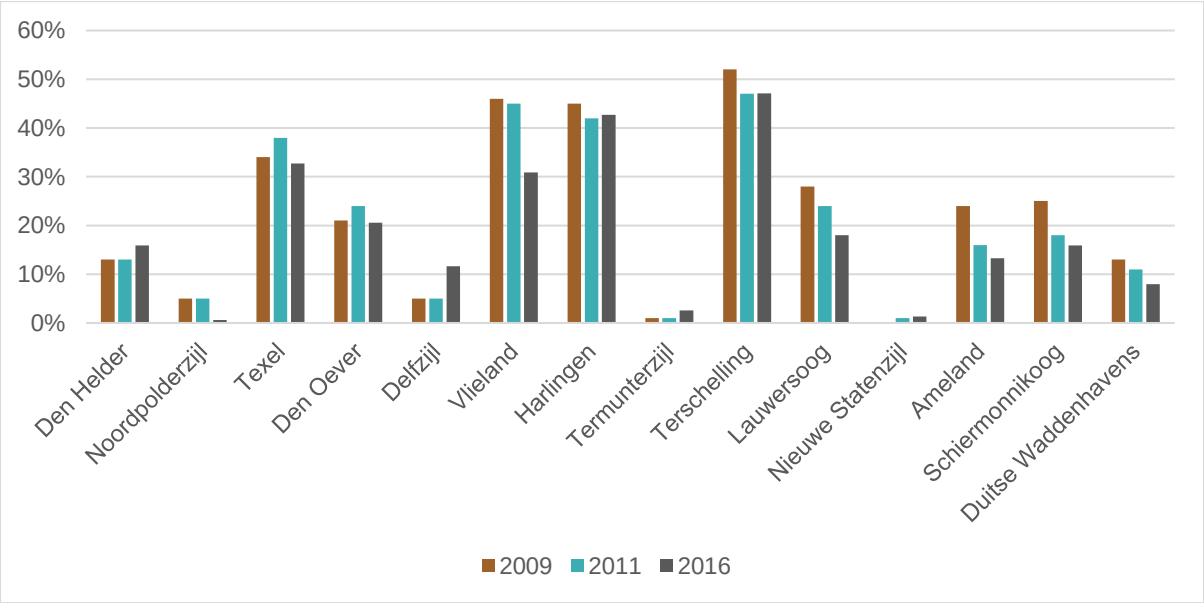

Figuur 3.5 Aangedane Waddenhavens (per meetmoment)

3.4 Samenvatting

Kijkend naar de kenmerken van de vaartochten kunnen de volgende dingen naar voren worden gehaald:

- Het overgrote deel van de tochten van de respondenten die gedaan wordt maakt onderdeel uit van een vakantie. De meerdaagse tocht en een dagtocht maken slechts een klein deel uit van de tochten.
- De routes in het zuidwesten van de Waddenzee zijn het meest druk bevaren.
- De populairste havens zijn de haven die van de Waddeneilanden. Van de havens op de Waddenkust is Harlingen in trek.

4 Ondernomen activiteiten

In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de activiteiten die de vaarrecreanten hebben ondernomen tijdens hun vaartocht. Hierbij gaat het om de activiteiten die ondernomen zijn na het verlaten van de haven en voor het terugkomen in de haven. Hierbij wordt speciaal gekeken naar activiteiten tijdens het droogvallen en het ankeren buiten de havens. Dit zijn namelijk activiteiten met een potentie tot verstoring van de natuur. Tevens zijn dit activiteiten waarover in de erecode duidelijke regels zijn opgenomen. In dit hoofdstuk wordt een antwoord geven op de vraag waarom de vaarrecreanten deze activiteiten ondernemen.

4.1 Droogvallen

Het droogvallen is voor een deel van de vaarrecreanten één van de attracties die de Waddenzee te bieden heeft. Aan de respondenten is gevraagd of en hoe vaak ze zijn drooggevallen op hun meest recente tocht op het Wad. Uit de data van 2016 blijkt dat het overgrote merendeel (87%) van de respondenten aangeeft niet te zijn drooggevallen op hun laatste tocht, terwijl slechts 12% één of meerdere keren is drooggevallen op het Wad (figuur 4.1). In vergelijking met 2009 (25%) en 2011 (19%), lijkt er sprake van een dalende trend in het aantal vaarrecreanten wat droogvalt.

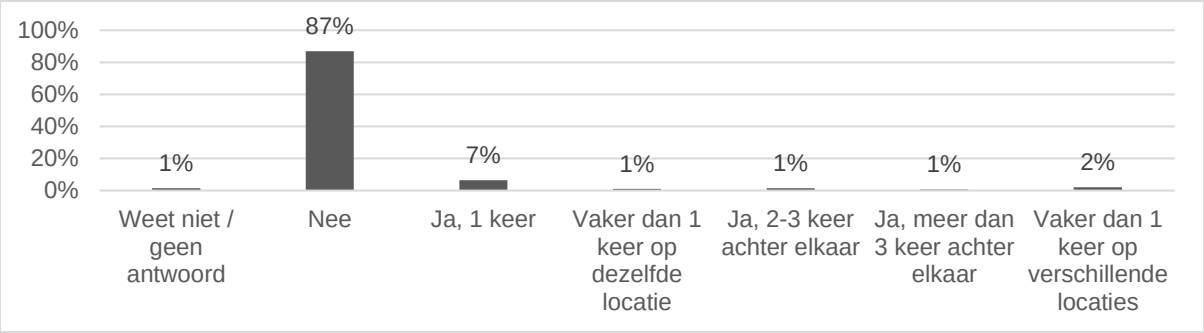

Figuur 4.1 Drooggevallen tijdens laatste vaartocht?

Kijkend naar het droogvallen per type schip is te zien dat 50% van de platbodems één of meerdere keren zijn gevallen (figuur 4.2). Bij de andere typen schepen ligt dit percentage veel lager: met de kajuitzeilboot (8%), kajuitmotorboot (7%) en de open motorboot is er weinig drooggevallen. In vergelijking met de eerdere metingen uit 2009 en 2011 wordt er voor alle typen boten minder droogvallen in 2016 gedurende de meest recente tocht op het Wad.

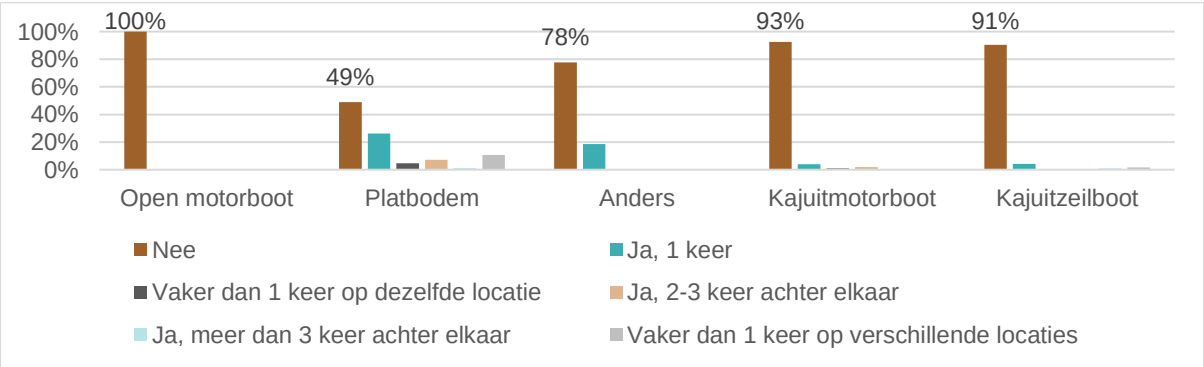

Figuur 4.2 Drooggevallen tijdens laatste vaartocht? (per type schip)

Daarnaast is er gekeken naar verschillen delen in de Waddenzee waar droog gevallen wordt (zie tabel 4.1). Relatief gezien wordt er het meest drooggevallen bij Ameland (30%), Schiermonnikoog (31%) en het Lauwersmeer (30%). Er wordt het minst droog gevallen bij Vlieland (6%) en Den Helder (0%).

Tabel 4.1 Drooggevallen per locatie jachthaven (%)

	Ja	Nee	Weet niet / geen antwoord
Texel (Waddenhaven)	6%	91%	2%
Vlieland (Waddenhaven)	5%	94%	1%
Terschelling (Dellewal)	8%	91%	1%
Ameland ('t Leijegat)	31%	68%	2%
Schiermonnikoog	31%	69%	0%
Den Helder (Koninklijke Marine JachtClub)	0%	98%	2%
Den Oever / Wieringerwerf (Marina)	9%	91%	0%
Den Oever (Waddenhaven)	12%	83%	6%
Harlingen I (WSC de Leeuwenbrug – Noorderhaven en Zuiderhaven)	12%	87%	1%
Lauwersmeer	30%	70%	0%
Delfzijl ('t Dok)	11%	88%	1%
Totaal	12%	87%	1%

Met het oog op de redenen om wel droog te vallen geven de respondenten aan dat genieten van de natuur de belangrijkste reden is (63%). Figuur 4.3 laat daarnaast ook zien dat het ervaren van de getijden ook veel genoemd werd (41%). Ervaren van getijden is beleving, maar dit kan tevens een logistieke reden zijn, bijvoorbeeld te weinig wind om de haven te halen tijdens hoogwater. Deze twee hoogst scorende redenen gaan beide over de beleving van het Wad. De meer 'functionele' redenen om droog te vallen scoren iets lager: alternatieve overnachtingsplaats (34%), rustplaats voor tijdens de tocht (30%), activiteiten op het Wad doen (29%).

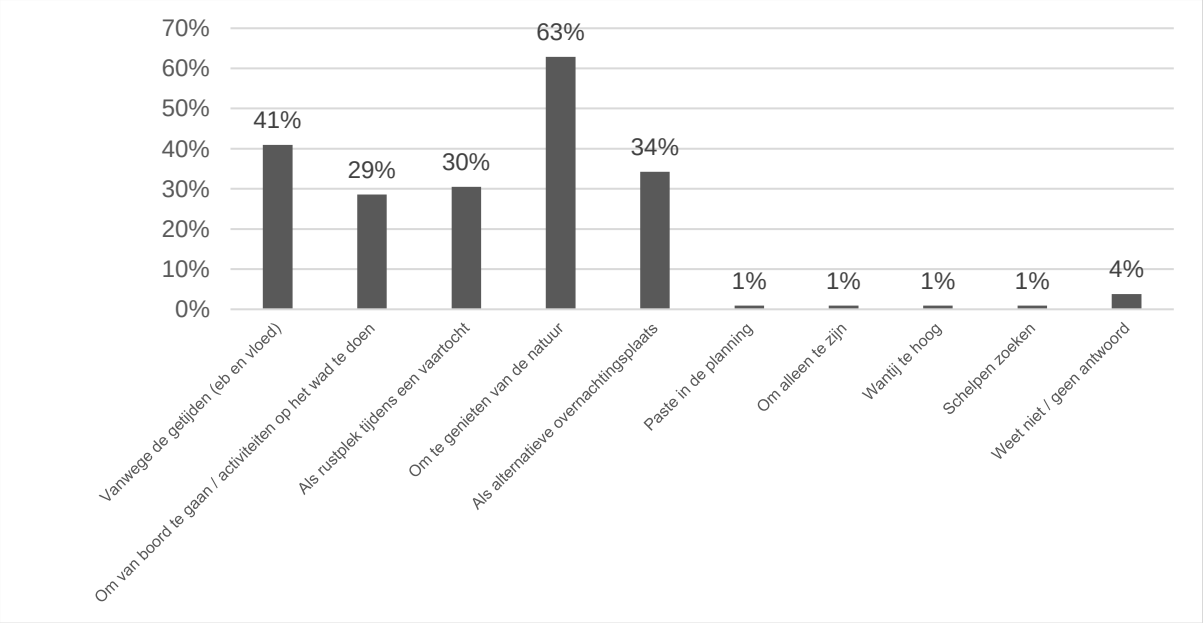

Figuur 4.3 Redenen droogvallen

Welke activiteiten de vaarrecreanten ondernemen tijdens het droogvallen op het Wad is ook onderzocht (zie figuur 4.4). Uit de data blijkt dat wadlopen verreweg de populairste activiteit is (39%), gevolgd door het zoeken naar mosselen, oesters en zeepieren (24%) en vogels bekijken (21%). In vergelijking met de eerdere meting valt te zien dat wadlopen ook daar de populairste activiteit was, maar in 2016 wel wat lager scoort dan in 2009 en 2011. Het kijken naar vogels neemt ook iets af, terwijl het zoeken naar mosselen, oesters en zeepieren iets hoger scoort in vergelijking met 2011. Ook zeehonden kijken wordt wel iets vaker genoemd in 2011 als activiteit tijdens het droogvallen.

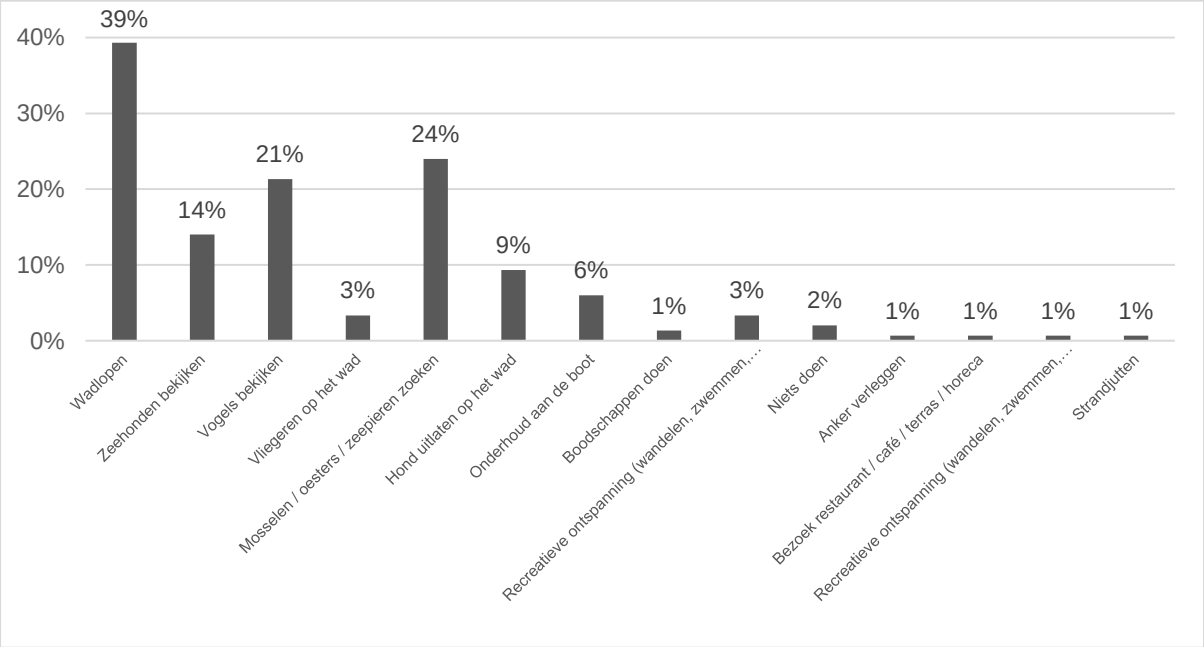

Figuur 4.4 Activiteiten tijdens het droogvallen

4.2 Ankeren buiten havens

Er kan ook worden geankerd buiten de havens. Hiermee kan de vaarrecreant de omgeving en de natuur goed beleven en kan de drukte van de havens zelf worden gemeden. Van de ondervraagden geeft slechts 17% aan ’s nachts wel eens buiten de havens te hebben geankerd (figuur 4.5). In vergelijking met 2011 en 2009 is dit een afnemende trend. Kijkend per type schip valt op dat met name platbodems buiten de havens ankeren (48%), maar dat is een in mindere mate het geval in vergelijking met 2009 en 2011. Vooral bij de motorboten is het ankeren buiten de haven nihil.

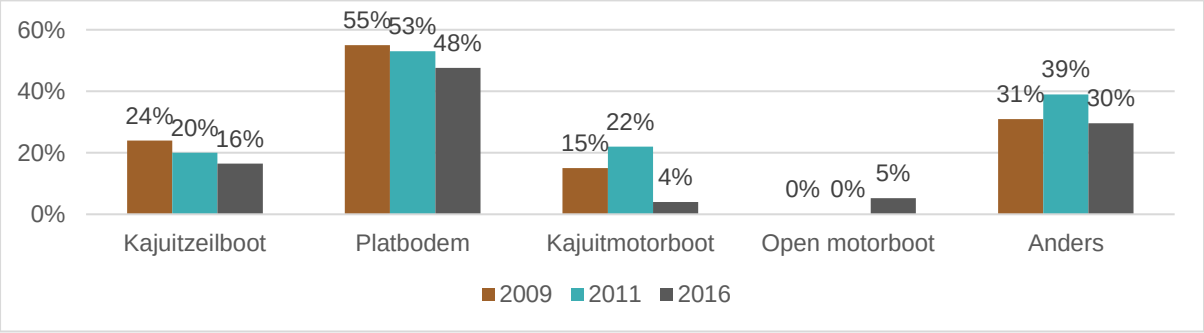

Figuur 4.5 's Nachts buiten haven geankerd per type boot (per meetmoment)

Op welke locaties buiten de havens geankerd wordt verschilt per jachthaven (zie tabel 4.2). Voor het ankeren buiten de havens valt er te zien dat dit voornamelijk gebeurt bij Ameland (32%) en Lauwersmeer (30%) en het minst vaak bij Delfzijl (7%) en Den Oever (Marina) (9%).

Tabel 4.2 ‘s Nachts geankerd per locatie jachthaven (%)

	Ja	Nee	Weet niet / geen antwoord
Texel (Waddenhaven)	11%	89%	0%
Vlieland (Waddenhaven)	23%	75%	3%
Terschelling (Dellewal)	12%	88%	0%
Ameland ('t Leijegat)	32%	59%	9%
Schiermonnikoog	22%	72%	7%
Den Helder (Koninklijke Marine JachtClub)	26%	71%	2%
Den Oever / Wieringerwerf (Marina)	9%	91%	0%
Den Oever (Waddenhaven)	17%	83%	0%
Harlingen I (WSC de Leeuwenbrug – Noorderhaven en Zuiderhaven)	19%	78%	3%
Lauwersmeer	30%	70%	0%
Delfzijl ('t Dok)	7%	93%	0%

Figuur 4.6 laat zien dat de belangrijkste reden om te ankeren volgens de respondenten het voornamelijk als leuk wordt ervaren (64%). De reden om ’s nachts buiten de haven te ankeren omdat de haven vol is wordt door 26% van de respondenten in 2016 genoemd. Dit is meer dan in 2009 (20%) en 2011 (10%).

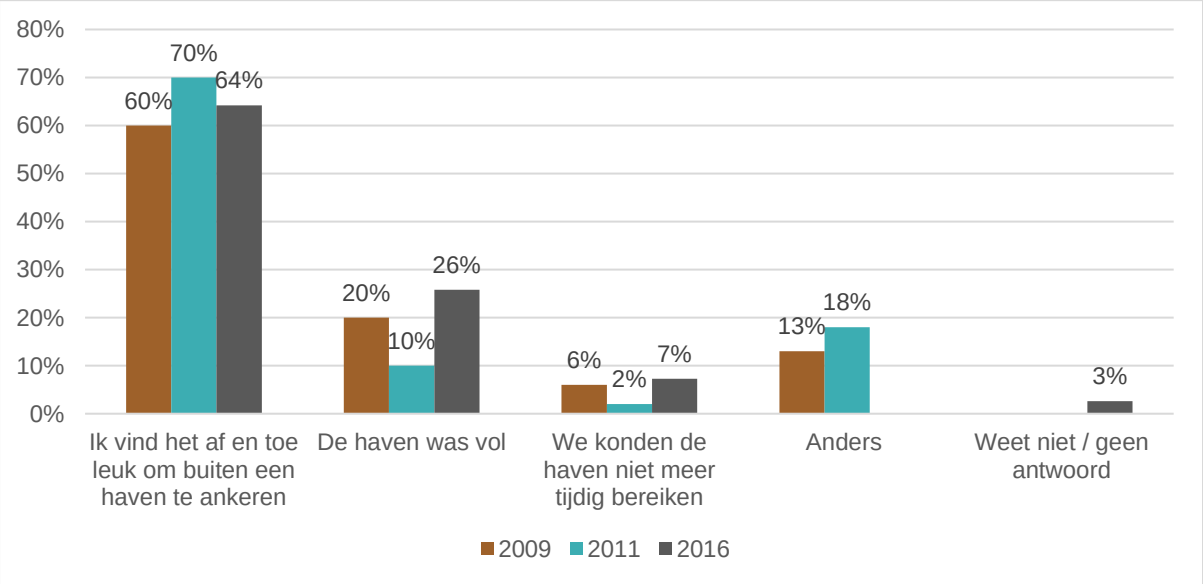

Figuur 4.6 Reden om 's nachts buiten haven te ankeren (per meetmoment)

4.3 Samenvatting

Over de activiteiten ondernomen op het Wad kunnen op basis van de analyse de volgende zaken worden gezegd.

- Slechts een klein deel van de ondervraagden geeft aan wel eens droog te vallen op het Wad.
- Per type schip zijn er wel verschillen; voornamelijk bij de platbodems ligt dit deel veel hoger.
- Geografisch wordt er relatief gezien het meest drooggevallen bij Ameland, Schiermonnikoog en het Lauwersmeer. Er wordt het minst droog gevallen bij Vlieland en Den Helder.
- Ankeren buiten de havens gebeurt voornamelijk bij Ameland en Lauwersmeer. Dit gebeurt het minst vaak bij Delfzijl en Den Oever.
- Redenen met betrekking tot beleving van het Wadden (natuur, getijde) worden vaker genoemd dan meer 'functionele' redenen (overnachten, rustplaats, activiteiten).
- Wadlopen is de populairste activiteit tijdens het droogvallen.

5 Motiefgroepen

Wadvaarders kunnen verschillende motieven hebben om hun activiteiten op het Wad te ontplooien. Hoe vaarrecreanten zich daadwerkelijk gedragen op het Wad hangt af van hun motieven en tot welke motiefgroep zij behoren. In dit hoofdstuk is gekeken naar deze motieven en ingedeeld op basis van het hoofdmotief. Uiteraard kunnen de respondenten meerdere motieven hebben, maar in dit hoofdstuk staat het hoofdmotief centraal. Er worden vier motiefgroepen onderscheiden, namelijk: 'gezelligheid', 'natuur', 'sportiviteit', 'actie en avontuur'. De respondenten is gevraagd om aan te geven wat hun hoofdmotief is om het Wad op te gaan. Per motiefgroep wordt er gekeken of er verschillen zijn in het type schip, het gezelschap en het vaargedrag. Het belang van het onderscheiden van deze motiefgroepen is dat het de basis vormt van de hierop volgende hoofdstukken. Hierin wordt gekeken naar verschillende motiefgroepen en de effecten van hen op de 'Ik pas op het Wad' campagne.

5.1 Motieven om voor varen op de Waddenzee te kiezen

De respondenten is gevraagd om van een lijst met motieven aan te geven hoe belangrijk ze zijn bij de keuze om te gaan varen op de Waddenzee (zie figuur 5.1). Hieruit blijkt dat 'natuur en landschap' en 'het bezoeken van (één van de Waddeneilanden) het hoogste scoren. Ook 'aantrekkelijkheid en kwaliteit van de havens', 'mogelijkheden voor wandelen en fietsen', aanwezigheid vogels, zeehonden, vissen 'rustig gebied' scoren relatief hoog (meer dan 80% geeft aan dat dit voor hen belangrijk of zeer belangrijk is) als motieven om te varen op het Wad. 'Wadlopen', 'mogelijkheid tot droogvallen' en 'mogelijkheid om te vissen' worden als niet zo belangrijke motieven ervaren. Dit is opvallend, maar in vergelijking met de eerdere metingen scoren ook deze drie het laagst.

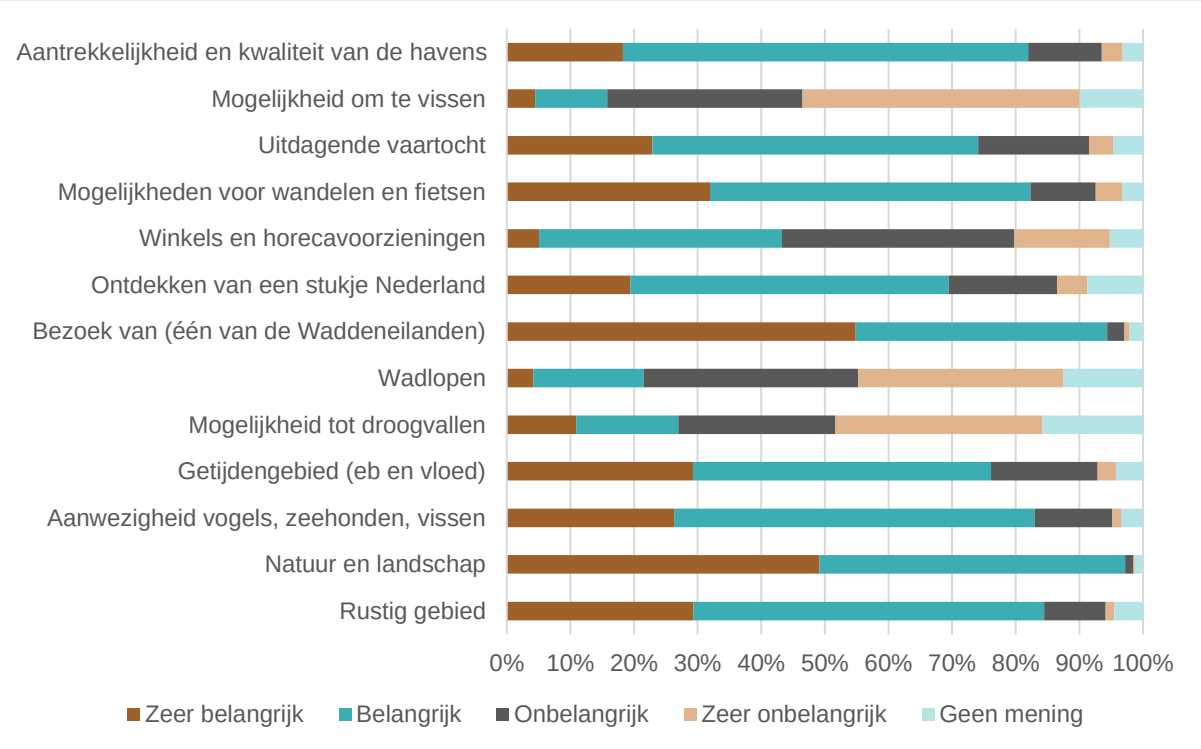

Figuur 5.1 Motieven voor varen op de Waddenzee

5.2 Het hoofdmotief

Aan de Wadvaarders is gevraagd om te kiezen uit één van de vier hoofdmotieven welke het best past bij hun meest recent vaartocht op het Wad (zie tabel 5.1). In vergelijking met 2009 en 2011 ligt 'gezelligheid' als hoofdmotief hoger in 2016. Dit gaat voornamelijk ten koste van natuur als motief om een vaartocht op het Wad te maken. Ook actie en avontuur wordt iets minder vaak genoemd en sportiviteit blijft zo goed als gelijk.

Tabel 5.1 Verdeling respondenten over de motiefgroepen

Aandeel respondenten per motiefgroep	2009	2011	2016
Gezelligheid	15%	18%	37%
Sportiviteit	12%	12%	11%
Natuur	51%	48%	36%
Actie en avontuur	22%	22%	16%

Per locatie van de jachthaven in het Waddengebied zijn er verschillen naar motiefgroep (zie tabel 6). Voor de motiefgroep die zich identificeert met 'natuur' valt te zien dat deze in ruime mate vertegenwoordigd zijn bij Schiermonnikoog (44%), Lauwersmeer (47%) en Den Oever (78%). De motiefgroep 'gezelligheid' scoort het hoogste in Harlingen (47%). Voor 'actie en avontuur' zijn de respondenten Den Helder (31%) en het Lauwersmeer (33%) het sterkst vertegenwoordigd.

Tabel 5.2 Motiefgroepen per locatie jachthaven (%)

	Gezelligheid	Sportiviteit	Natuur	Actie en avontuur
Texel (Waddenhaven)	34%	12%	35%	18%
Vlieland (Waddenhaven)	40%	16%	26%	18%
Terschelling (Dellewal)	40%	11%	34%	15%
Ameland ('t Leijegat)	38%	8%	40%	15%
Schiermonnikoog	35%	7%	47%	11%
Den Helder (Koninklijke Marine JachtClub)	33%	5%	31%	31%
Den Oever / Wieringerwerf (Marina)	11%	0%	78%	11%
Den Oever (Waddenhaven)	26%	15%	41%	19%
Harlingen I (WSC de Leeuwenbrug - Noorderhaven en Zuiderhaven)	47%	5%	34%	14%
Lauwersmeer	22%	0%	44%	33%
Delfzijl ('t Dok)	36%	17%	34%	13%

5.3 Profielschets per motiefgroep

In deze paragraaf is een zogenaamde profielschets gemaakt van elke motiefgroep. Dit is gedaan door een aantal kenmerken van de vaarrecreanten en het karakter van de tochten die zij maken af te zetten per motiefgroep.

5.3.1 Vaarrecreant met als hoofdmotief 'gezelligheid'

Net als in de eerdere metingen is de kajuitzeilboot de meest gebruikte boot om vaartochten te maken op het Wad: bijna 58% geeft aan gebruik te maken van dit type boot. Dat is een stuk meer dan de kajuitmotorboot (26%) en de platbodem (10%). Van alle schepen heeft 29 %de mogelijkheid tot droogvallen. Het aandeel schepen dat in eigen beheer is ligt op 86% en dit is lager (niet significant)

dan de andere motiegroepen. Het aantal vaardagen in het voor-, hoog- en naseizoen vertoont hetzelfde beeld als in 2011 toen er gemiddeld 4, 10 en 3 vaardagen in elke periode werd gevaren.

De gemiddelde groepsgrootte ligt op 3,26 en in vergelijking met de andere motiefgroepen scoort gezelligheid iets hoger. In vergelijking met 2009 en 2011 is dit een licht afnemende trend. De groepen bestaan voornamelijk uit volwassenen vanaf 35 tot en met 54 jaar en senioren ouder dan 55 jaar. Bijna 77% van de tochten maakt deel uit van een vakantie. De havens van Vlieland en Terschelling blijven net als eerdere jaren het meest populair en dit zijn tevens de havens die het vaakst worden aangedaan door deze groep respondenten. Slecht 10% geeft aan te zijn drooggevallen tijdens hun laatste tocht. In vergelijking met eerdere jaren is dit percentage iets lager en in vergelijking met de andere motiefgroepen ligt het percentage droogvallen het laagst. Een vergelijkbaar beeld valt te zien bij het 's nachts ankeren buiten de havens, waarbij dit slechts door 13% wordt gedaan.

5.3.2 Vaarrecreant met als hoofdmotief 'natuur'

Van de respondenten behoort slechts 11% tot de motiefgroep natuur en dit is veel minder dan in eerdere jaren. Wat niet is veranderd, is dat ook hier de kajuitzeilboot het meest gebruikt wordt (60%), maar dit is wat minder dan in 2011, toen dit nog 70% bedroeg. In vergelijking met andere motiefgroepen maken de respondenten die natuur als hoofdmotief hebben het meest gebruik van platbodems (11%). Van alle schepen is 35% geschikt om mee droog te vallen. Dit is gemiddeld hoger dan bij andere motiefgroepen, maar minder dan in 2011 (46%).

Qua eigendom van het schip ligt het aandeel op 93% en dat is iets lager dan in het vorige onderzoek naar voren kwam. Het gemiddelde aantal vaardagen in het hoofseizoen bedraagt 11 dagen en is daarmee net zo hoog als in 2011. In het voor- en na seizoen ligt met 5 en 3 dagen het gemiddelde lager dan de vorige meting in 2011. Opvallend is dat de gemiddelde groepsgrootte voor de motiefgroep natuur flink lager ligt dan in 2011. Toen was dit nog 4,7 personen en daarmee flink bovengemiddeld, maar nu bedraagt dit slechts 2,63 personen.

De voornaamste leeftijdscategorieën zijn met name senioren vanaf 55 jaar en in iets mindere mate volwassenen vanaf 35 tot en met 54 jaar. De favoriete havens zijn nog steeds Vlieland en Terschelling, maar ook Texel is populair. De havens die meest worden aangedaan zijn Terschelling en Harlingen. Met het oog op het droogvallen (16%) en het ankeren buiten de havens (21%), valt op dat in vergelijking met andere motief groepen dit het meest wordt ondernomen door de motiefgroep 'natuur'. Deze percentages liggen echter wel lager dan in 2011.

5.3.3 Vaarrecreant met als hoofdmotief 'sportiviteit'

Slechts 11% van de respondenten heeft als hoofdmotief 'sportiviteit' en dit is vergelijkbaar met de onderzoeken uit 2009 en 2011. Net als bij de andere motiefgroepen is de kajuitzeilboot de meest voorkomende boot, maar wat opvallend is dat het percentage veel hoger ligt bij deze motiefgroep (82%). Bij deze motiefgroep is het percentage dat in staat is om droog te vallen het laagst van allemaal (27%), maar in vergelijking met de eerdere rapportages is er sprake van een toenemende trend. Het aandeel respondenten dat het schip in eigendom heeft blijft ongeveer gelijk, maar is het hoogste in vergelijking met de andere motiefgroepen. Het aantal vaardagen verschilt heel erg per seizoen; in het hoogseizoen is er sprake van een lichte toename, terwijl er in het voorseizoen juist sprake is van een afname en in het naseizoen blijft het aantal dagen gelijk. Voor de motiefgroep 'sportiviteit' ligt de

gemiddelde groepsgrootte het laagst in vergelijking met andere motiefgroepen (2,61 personen), maar deze groep is juist de enige groep waar dit (heel licht) toeneemt over tijd.

De voornaamste leeftijdsgroep is senioren van 55 of ouder. De favoriete havens zijn Vlieland, Texel en Terschelling. Samen met Harlingen zijn dit tevens de havens die door de respondenten met als motief sportiviteit het meest worden aangedaan. Afgezet tegen tijd en andere motiefgroepen is deze zo goed als onveranderd. De motiefgroep 'sportiviteit' scoort relatief gezien het laagst op dat de tocht een deel van de vakantie is (75%), maar hier is wel sprake van een toename in vergelijking met 2011. Ook het percentage dat droogvalt neemt toe (12%), terwijl het percentage van de respondenten dat aangeeft buiten de havens te ankeren juist afneemt.

5.3.4 Vaarrecreant met als hoofdmotief 'actie en avontuur'

Het aandeel van de respondenten dat zich identificeert met 'actie en avontuur' bedraagt 16% en dit is minder dan in eerdere metingen uit 2009 en 2011. Net als de andere motiefgroepen is bij deze groep de kajuitzeilboot het populairste type schip, al neemt dit in vergelijking met 2011 wel af. Het aandeel van de schepen waarvan wordt aangeven droog te kunnen vallen is vrij hoog (31,5%) en neemt over tijd toe. Het eigendom van de schepen ligt op 91,30%, maar vertoont een dalende trend. Bij deze motiefgroep zit een lichte toename in het aantal dagen dat in het hoofdseizoen gevaren wordt, terwijl dit in het voor- en naseizoen iets afneemt.

Met een gemiddelde van 2,81 personen is bij deze groep het aantal personen dat meevaart vrij gemiddeld in vergelijking met andere motiefgroepen, maar hier is wel sprake van een daling in de groepsgrootte. Senioren van 55 of ouder zijn de voornaamste doelgroep en Vlieland, Texel en Terschelling zijn de meest populaire havens onder hen. De laatste twee haven en Harlingen zijn de havens die door deze motiefgroep het vaakst worden aangedaan. Het aandeel waarbij het gaat om een tocht in de vakantie is het hoogst voor de motiefgroep 'actie en avontuur' en er is ook sprake van een toename. Voor zowel droogvallen als buiten de havens ankeren scoort deze motief iets minder hoog dan de motiefgroep 'natuur', maar er is wel sprake van een toename in vergelijking met 2011.

5.4 Samenvatting

Voor het overzicht van de verschillen en overeenkomsten tussen de verschillende motiefgroepen is tabel 5.3 gemaakt. Hierin worden per motiefgroep de belangrijkste aspecten tegen elkaar afgezet. Voor de twee laatste kolommen (droogvallen en ankeren buiten de havens is gekeken of er statistisch significante verschillen waar te nemen vallen. Voor het droogvallen zijn er geen significante verschillen waargenomen tussen de groepen, want alle Z-scores zijn tussen de -1,96 en 1,96 (Appendix A). Ankeren buiten de havens wordt significant meer gedaan (zie Appendix B) voor de motiefgroep 'natuur' (Z-score: 1,9), terwijl de motiefgroep 'gezelligheid' juist significant minder ankert buiten de havens (Z-score: -2,4).

Tabel 5.3 Overzicht per motiefgroep

	Gezelligheid	Natuur	Sportiviteit	Actie en avontuur
Aandeel van de respondenten	37%	36%	11%	16%
Belangrijkste type schip	Kajuitzeilboot (58%)	Kajuitzeilboot (60%)	Kajuitzeilboot (82%)	Kajuitzeilboot (71%)
Mogelijkheid tot droogvallen	29%	35%	27%	32%
Schip eigen bezig	86%	93%	95%	91%
Vaardagen voorseizoen	4	5	5	5
Vaardagen hoogseizoen	10	11	10	11
Vaardagen naseizoen	3	3	4	4
Gemiddelde groepsgrootte	3,26	2,63	2,61	2,81
Belangrijkste leeftijdscategorie	Volwassenen vanaf 35 t/m 54 jaar (53%)	Senioren vanaf 55 jaar (64%)	Senioren vanaf 55 jaar (63%)	Senioren vanaf 55 jaar (53%)
Deel van vakantie	77%	78%	75%	81%
Favoriete havens	Vlieland, Terschelling, Texel	Vlieland, Terschelling, Texel	Vlieland, Texel, Terschelling	Vlieland, Texel, Terschelling
Meest aangedane havens	Terschelling, Harlingen, Vlieland	Terschelling, Harlingen	Terschelling, Texel, Vlieland, Harlingen	Terschelling, Harlingen, Texel
Droogvallen tijdens vaartocht	10%	16%	12%	14%
Buiten havens geankerd	13%	21%	17%	20%

De belangrijkste zaken die hieruit kunnen worden gehaald zijn:

- Voor de motiefgroep die zich identificeert met 'natuur' valt te zien dat deze in ruime mate vertegenwoordigd zijn bij Schiermonnikoog, Lauwersmeer en Den Oever. De motiefgroep 'gezelligheid' scoort het hoogste in Harlingen. Voor 'actie en avontuur' zijn de respondenten Den Helder en het Lauwersmeer het sterkst vertegenwoordigd.
- De mogelijkheid tot droogvallen neemt toe bij alle motiefgroepen behalve 'natuur'.
- Er lijken minder dagen te worden gevaren in het voor- en na seizoen, terwijl er juist in het hoogseizoen hetzelfde of in sommige gevallen meer dagen gevaren wordt.
- De groepsgrootte neemt in alle gevallen af behalve bij 'sportiviteit'.
- Het aandeel van de tochten dat een deel van de vakantie is neemt voor alle gevallen toe.
- De voornaamste leeftijdscategorie blijven voor bijna alle gevallen senioren van 55+.
- Vlieland, Texel en Terschelling blijven voor alle groepen de populairste havens.
- Het aandeel dat droogvalt en buiten de havens ankert verschilt per motiefgroep.

6 Campagnes, beleid en regelgeving

In dit hoofdstuk wordt gekeken in hoeverre de wadvaarders bekend zijn met de campagne 'Ik pas op het Wad' en in welke mate de vaarrecreant op de hoogte is met beleid en regelgeving met betrekking tot het varen op de Waddenzee.

6.1 Bekendheid met de 'Ik pas op het Wad' campagne

De 'Ik pas op het Wad' campagne is erop gericht om de bekendheid van de wet- en regelgeving te verbeteren (met name de erecode) en door middel van educatie te bewerkstelligen dat de vaarrecreant meer rekening houdt met de natuurwaarden van de Waddenzee. Deze campagne is begin 2009 gestart. In 2009 kende 61% de campagne en in 2011 bedroeg dit 57% van de respondenten. Zeer opvallend is dat in 2016 nog slechts 32% van hen aangeeft bekend te zijn met de campagne en dus het effect van deze campagne hiermee lijkt te zijn uitgewerkt. Van de respondenten die aangaven bekend te zijn met de campagne geeft een groot deel van de respondenten (32%) aan de campagne te kennen via de folders en flyers, maar de website www.waddenzee.nl (26%) en de beeldschermen in de havens (22%) hebben tot bekendheid met de campagne geleid.

Met het oog op de bekendheid met de campagne zijn er geografische verschillen te zien waarbij Ameland (58%), Den Oever (Marina) (46%) en Lauwersmeer (40%) het hoogste scoren (tabel 6.1). De campagne is het minst bekend in Harlingen (21%).

Tabel 6.1 Bekend met 'ik pas op het Wad' campagne per locatie jachthaven (%)

	Ja	Nee	Weet niet / geen antwoord
Texel (Waddenhaven)	35%	64%	2%
Vlieland (Waddenhaven)	33%	62%	4%
Terschelling (Dellewal)	34%	66%	0%
Ameland ('t Leijegat)	58%	41%	2%
Schiermonnikoog	27%	73%	0%
Den Helder (Koninklijke Marine JachtClub)	26%	74%	0%
Den Oever / Wieringerwerf (Marina)	46%	55%	0%
Den Oever (Waddenhaven)	26%	71%	3%
Harlingen I (WSC de Leeuwenbrug - Noorderhaven en Zuiderhaven)	21%	79%	0%
Lauwersmeer	40%	60%	0%
Delfzijl ('t Dok)	26%	73%	1%

Er is ook gekeken naar de bekendheid van de campagne per motiefgroep (figuur 6.1). Allereerst valt op dat het merendeel niet bekend is met de campagne. De motiefgroep 'natuur' scoort met 40%nog het hoogst, maar de groep 'gezelligheid' scoort erg laag (23%).

Bij de motiefgroep 'natuur' gaat het om een significant hogere bekendheid (Z-score: 3,8) en bij de motiefgroep 'gezelligheid' om een significant lagere bekendheid met de 'Ik pas op het Wad' campagne ten opzichte van de verwachtte waarde (Appendix C). De andere twee motiefgroepen hebben een tussenpositie en scoren rond de 33% en zij beide niet significant verschillend (Z-score tussen -1,96 en 1,96 betreft een niet significant verschil). Om te kijken in hoeverre de

campagne effectief was is gekeken naar of de respondenten die bekendheid waren met de campagne ook bekend zijn met de erecode. Uit de resultaten blijkt dat 79% van de vaarrecreanten die bekend zijn met de campagne ook aangeven van de erecode te hebben gehoord.

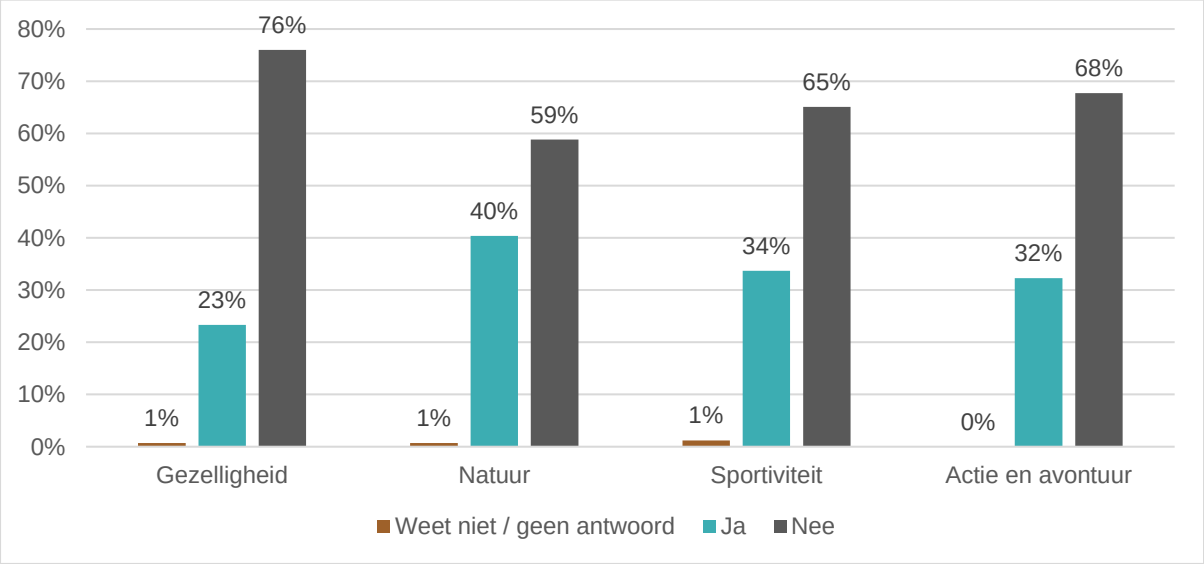

Figuur 6.1 Bekendheid met 'Ik pas op het Wad' campagne per motiefgroep

Er is ook gekeken naar in hoeverre er verschillen zitten in de bekendheid van de campagne op basis van het type schip waar mee gevaren wordt (figuur 6.2). Hier valt op dat bij de gemotoriseerde boten de bekendheid het laagst ligt. Ook kan er specifiek worden gekeken naar de groep respondenten die aangeven één of meerdere keren droog te zijn gevallen. Van de 904 respondenten zijn er 105 die wel eens droogvallen. Van deze groep geeft 39% aan bekend te zijn met de campagne 'Ik pas op het Wad'.

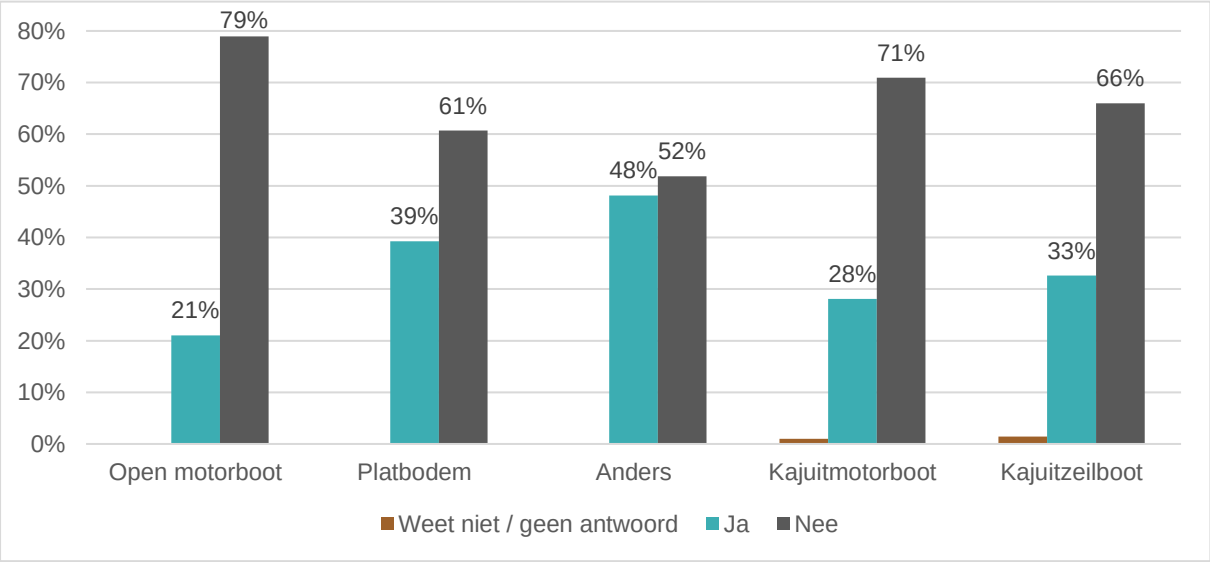

Figuur 6.2 Bekend met de 'Ik pas op het Wad' campagne' (per type schip)

6.2 De Erecode voor Wadliefhebbers

Ter bescherming van de natuurwaarden van de Waddenzee is in 2003 de Erecode voor Wadliefhebbers (hierna 'de erecode') opgesteld. In deze erecode staan gedragsregels waaraan een wadvaarder zich moet houden om zo verstoring van de natuur tegen te gaan. Alle wadvaarders worden geacht op de hoogte te zijn van de erecode. Voor wadvaarders die bijvoorbeeld buiten een haven ankeren of droogvallen is bekendheid met de inhoud van de erecode een vereiste.

Aan de vaarrecreanten is gevraagd of zij op de hoogte zijn van de erecode. In 2009 was dit nog 77% en twee jaar later 76%. Opvallend is dat in 2016 nog slechts 45% van de respondenten aangeeft bekend te zijn met de erecode. In 2016 geeft 29% van de respondenten die bekend zijn met de erecode aan deze te kennen via de website van www.waddenzee.nl. Daarnaast heeft het uitreiken van folders en flyers (21%) en de beeldschermen in de havens (17%) invloed op de bekendheid.

Tussen de jachthavens waar geënquêteerd is zijn verschillen te zien in de bekendheid met de Erecode (zie tabel 6.2). De jachthavens waar de respondenten relatief gezien het meest aangaven bekend te zijn met de Erecode zijn Ameland (76%), Den Oever (Marina) (73%) en Lauwersmeer (70%). De minste bekendheid is waargenomen in Den Oever (31%) en Delfzijl (30%).

Tabel 6.2 Bekendheid met Erecode per locatie jachthaven (%)

	Ja	Nee	Weet niet / geen antwoord
Texel (Waddenhaven)	51%	46%	3%
Vlieland (Waddenhaven)	44%	43%	13%
Terschelling (Dellewal)	42%	55%	3%
Ameland ('t Leijegat)	76%	20%	3%
Schiermonnikoog	50%	48%	2%
Den Helder (Koninklijke Marine JachtClub)	38%	55%	7%
Den Oever / Wieringerwerf (Marina)	73%	27%	0%
Den Oever (Waddenhaven)	31%	63%	6%
Harlingen I (WSC de Leeuwenbrug - Noorderhaven en Zuiderhaven)	39%	55%	5%
Lauwersmeer	70%	30%	0%
Delfzijl ('t Dok)	30%	67%	2%

Er is ook per motiefgroep gekeken in hoeverre zij bekend zijn met de erecode voor Wadliefhebbers (figuur 6.3). Uit de enquête blijkt dat bij de motiefgroep 'natuur' dit het hoogst ligt (57%) en het laagst voor de groep 'gezelligheid' (33%). Andere motiefgroepen scoren rond de 46% wat betreft de bekendheid met de erecode.

De motiefgroep 'natuur' verschilt significant in positieve zin (Z-score 4,9) en de motiefgroep 'gezelligheid' verschilt significant in negatieve zin (Z- score: -5,2) ten opzichte van de verwachtte uitkomt (Z-score tussen -1,96 en 1,96 is niet significant) (zie Appendix D).

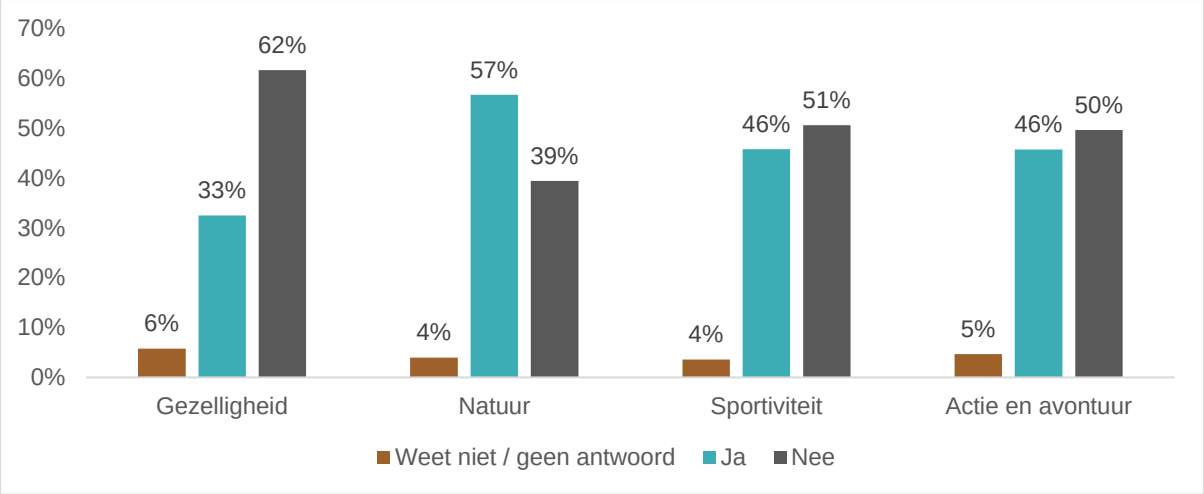

Figuur 6.3 Bekend met Erecode voor Wadliefhebbers (per motiefgroep)

Wanneer er gekeken wordt naar het type schip waarmee gevaren wordt en de mate van bekendheid van de erecode is te zien dat met 67% de platbodems verreweg het meest bekend zijn met de erecode (zie figuur 6.4). Voor de andere typen schepen varieert de bekendheid met de erecode van 37% tot 48%. Tot slot is specifieker gekeken naar in hoeverre de respondenten die aangeven wel eens droog te vallen bekend zijn met de erecode. Uit de resultaten blijkt dat 69% van de droogvallers bekend is met de erecode.

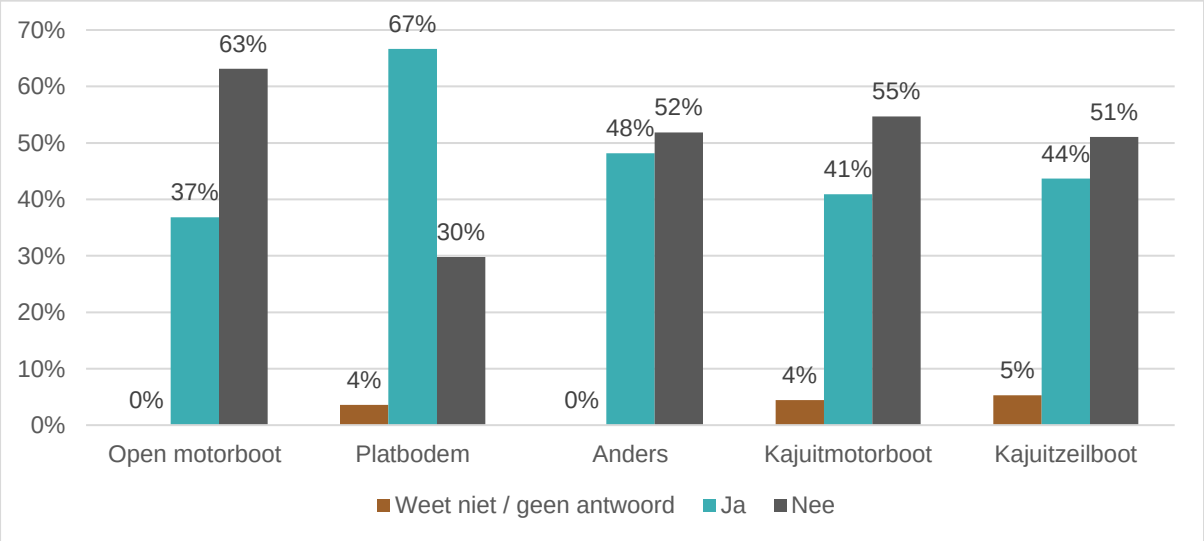

Figuur 6.4 Bekend met Erecode voor Wadliefhebbers? (per type schip)

Van de respondenten die bekend zijn met de erecode is doorgevraagd naar welke effecten de erecode heeft op het gedrag van de vaarrecreanten zelf (figuur 6.5). Hier geeft 87% aan zich al aan de regels van de erecode te houden. Dit is overigens wel aanmerkelijk minder dan de meting uit 2011 (96%) aangaf. Voor 17% was de erecode de aanleiding om het vaargedrag aan te passen. Van de ondervraagden geeft 26% aan dat ze dankzij de 'Ik pas op het Was campagne' in aanraking zijn gekomen met de erecode.

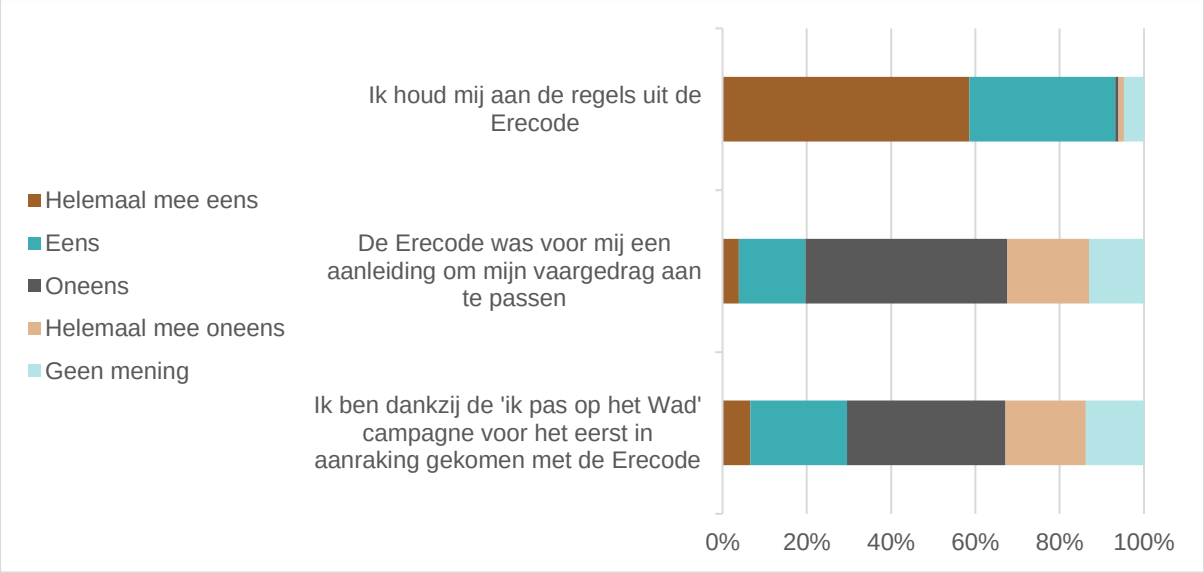

Figuur 6.5 Erecode in de praktijk

Er is ook per type schip gekeken naar hoe er tegen deze stellingen aan wordt gekeken. Bij elk type schip houdt het merendeel van de respondenten zich aan de regels uit de erecode (zie figuur 6.6). Daarvan is, op de open motorboten na, het merendeel zelfs ‘helemaal eens’ met deze stelling. Een groot deel van de respondenten is het echter oneens met de stelling dat de erecode de aanleiding is geweest voor het aanpassen van het vaargedrag (figuur 6.7).

Voor het type open motorboot geldt dat men in vergelijking met andere schepen het nog relatief eens zijn met deze stelling. Voor de laatste stelling over de bekendheid van de erecode via de campagne, valt op dat alle scheepstypen het hier grotendeels mee oneens zijn en bij sommige types zelfs heel erg mee oneens (figuur 6.8).

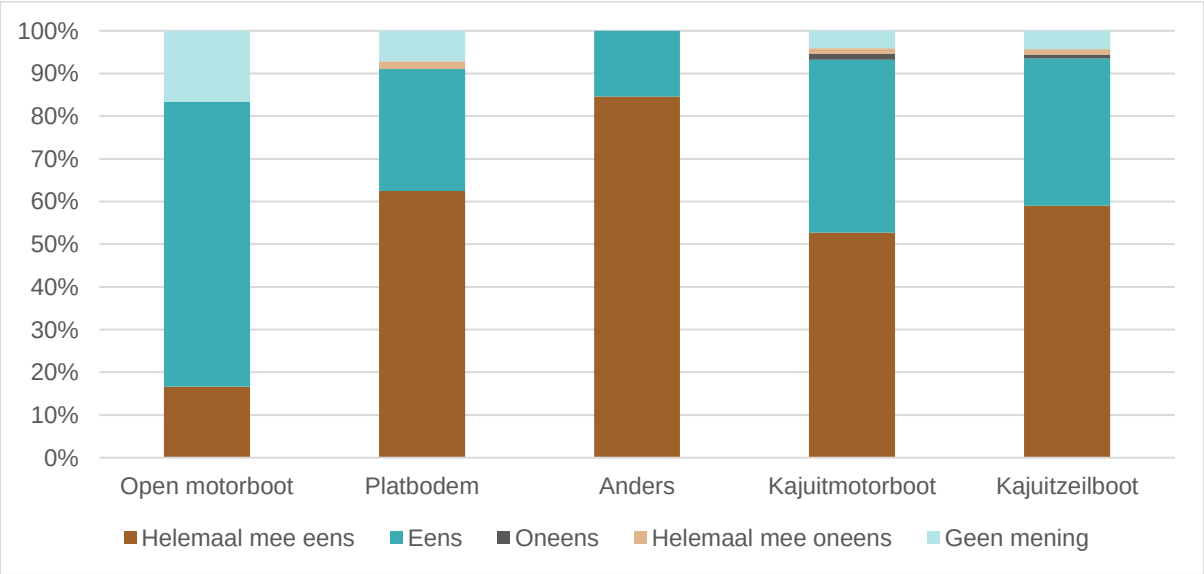

Figuur 6.6 "Ik houd mij aan de regels uit de erecode"

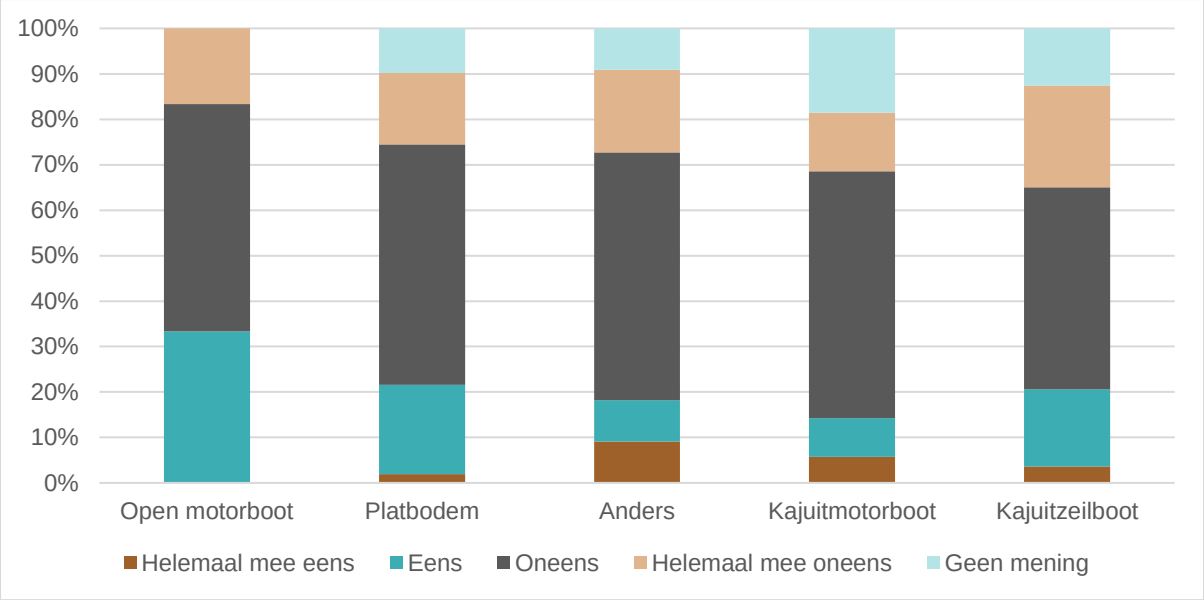

Figuur 6.7 "De Erecode is aanleiding aanpassing vaargedrag"

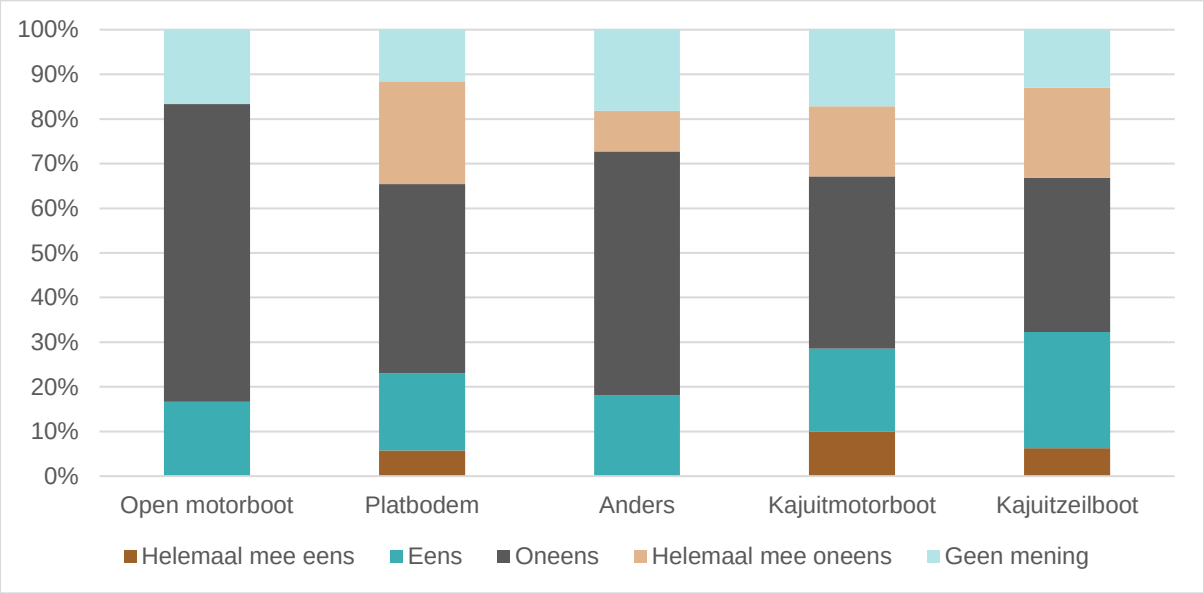

Figuur 6.8 "Via campagne in aanraking gekomen met de Erecode"

6.3 Belang van de erecode

In de erecode staan een aantal gedragsregels waaraan de Wadliefhebbers zich dienen te houden. Aan de respondenten is, naast hun mening over de erecode, doorgevraagd naar de inhoud van de diverse regels ten aanzien van vogels, zeehonden en overige zaken en in welke mate ze deze belangrijk vinden.

Van alle regels met betrekking tot vogels en zeehonden valt te zien dat alle gedragsregels door ongeveer 90% van de respondenten als belangrijk tot zeer belangrijk wordt ervaren (zie figuur 6.9). Dit beeld is vergelijkbaar met de metingen uit 2009 en 2011. In alle jaren wordt de regel om uit de buurt te blijven van rustende zeehonden belangrijk gevonden.

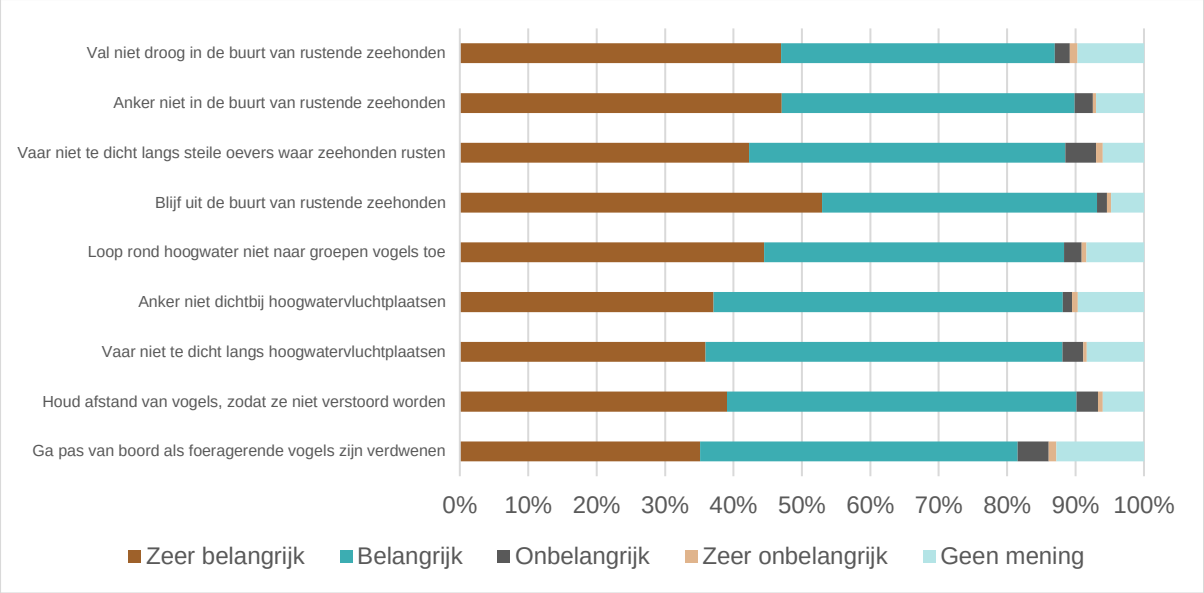

Figuur 6.9 Belang van regels uit de erecode

Met betrekking tot de regels betreffende de overige zaken is in figuur 6.10 een meer divers beeld te zien. Zo wordt bijvoorbeeld de regel om niet meer dan 3 keer achter elkaar op dezelfde locatie droog te vallen niet door iedereen even belangrijk gevonden en dit geldt ook voor vliegeren op het Wad. De regel dat groepen groter dan 7 personen niet verder dan 500 meter van de boot mogen gaan bij het lopen op het Wad wordt ook niet door iedereen als vanzelfsprekend beschouwd. Deze drie regels werden in 2009 en 2011 ook als minst belangrijk beschouwd. Er is grote consensus over dat je niet in afgesloten gebieden mag varen, je geen afval mag weggooien, de schipper verantwoordelijk is voor het gedrag van bemanning en opvarenden, en dat je niet op het Wad aan het schip mag werken met verf, olie, diesel of oplosmiddelen.

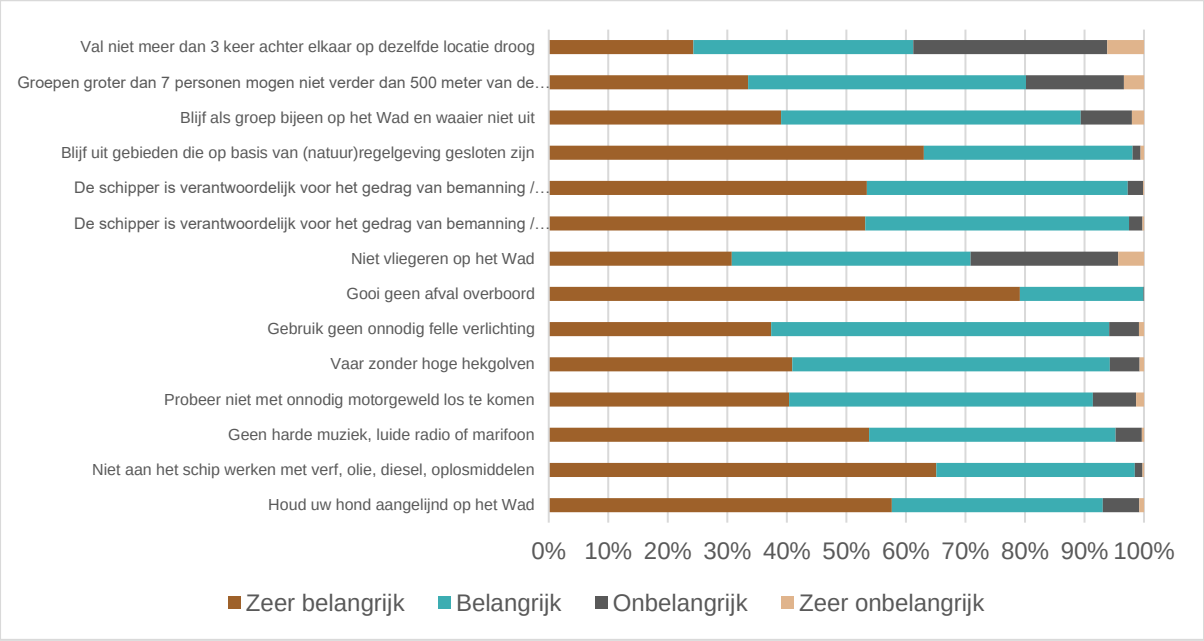

Figuur 6.10 Belang van regels overige zaken

6.4 Samenvatting

- Door de jaren heen is de bekendheid van de 'Ik pas op het Wad' campagne flink afgenomen.
- Met het oog op de bekendheid met de campagne zijn er geografische verschillen te zien waarbij Ameland, Den Oever (Marina) en Lauwersmeer het hoogste scoren. De campagne is het minst bekend in Harlingen.
- Bij de motiefgroep 'natuur' gaat het om een significant hogere bekendheid en bij de motiefgroep 'gezelligheid' om een significant lagere bekendheid met de 'Ik pas op het Wad' campagne.
- De bekendheid met de Erecode voor Wadliefhebbers is door de jaren heen flink afgenomen.
- De jachthavens die relatief gezien het meest aangaven bekend te zijn met de Erecode zijn Ameland, Den Oever (Marina) en Lauwersmeer. De minste bekendheid is waargenomen in Den Oever en Delfzijl.
- De motiefgroep 'natuur' verschilt significant in positieve zin en de motiefgroep 'gezelligheid' verschilt significant in negatieve zin met betrekking tot de bekendheid met de Erecode.
- Voor zowel de erecode en de campagne zijn de website www.waddenzee.nl, folders en flyers, en beeldschermen in de havens van groot belang voor het onder de aandacht brengen.

6.5 Interpretatie vanuit de klankbord groep

Uit de resultaten van de enquête blijkt dat er dit jaar minder vaarrecreanten zijn die bekend zijn met de erecode dan in de voorgaande jaren. De deelnemers van de bijeenkomst gaven aan dat ze dit een verassend resultaat vinden. Er werd besproken dat het zo kan zijn dat vaarrecreanten de regels van de erecode nog wel kennen maar dat ze dit associëren met een campagne met een andere benaming. Er zijn namelijk nog twee soortgelijke campagnes ''Ik pas op het wad'' en ''wad ik heb je lief''. Het zou zo kunnen zijn dat vaarrecreanten wel kennis hebben over deze soortgelijke campagnes.

Verder werd er tijdens de bijeenkomst aangegeven dat het makkelijker is om informatie over de erecode te verstrekken aan groepen dan aan individuele vaarrecreanten. De individuele vaarrecreanten kunnen informatie folders in de havenkantoren vinden of kunnen de informatie op het internet vinden. Maar de informatievoorziening omtrent de erecode is op dit moment nog niet heel sterk voor individuele vaarrecreanten die niet in de grote havens rond de Waddenzee komen. Dit is een groep waar nog meer aandacht aan besteed kan worden, en in het monitoring onderzoek is het belangrijk om aandacht te besteden aan zowel individuele recreanten als recreanten die in groepsverband het wad op gaan. Ook gaven de deelnemers aan dat het goed is dat je aan mensen voorlegt waarom de regels van de erecode er zijn en dat je hen niet alleen de regels voorlegt. Een opvallend punt uit de enquête dat naar aanleiding van deze thema ronde werd gesproken is dat de droogvallende respondenten meer van de erecode afweten dan de andere respondenten.

7 Gedrag vaarrecreant

In dit hoofdstuk zal er worden gekeken naar de activiteiten die door de vaarrecreanten ondernomen worden en die direct te maken hebben met de natuurwaarden van de Waddenzee. Er zal gekeken worden naar het gedrag van de vaarrecreanten en in hoeverre dit effect heeft op natuurwaarden. Daarnaast staat in dit hoofdstuk centraal in hoeverre de vaarrecreant zich houdt aan de eerder genoemde erecode.

7.1 Natuurwaarden

Het Waddenzeegebied kenmerkt zich door hoge natuurwaarden. Om deze te beschermen zijn sommige gebieden aangewezen als beschermde gebieden en daarmee afgesloten voor vaarrecreanten. De vraag is echter in hoeverre hier rekening mee wordt gehouden door deze groep gebruikers.

In de erecode staat bijvoorbeeld dat vaarrecreanten kennis moeten hebben van de beschermde gebieden en dus gebruik zouden moeten maken van actueel kaartmateriaal. Van de ondervraagde vaarrecreanten geeft slechts 56% aan hiervan gebruik te maken (figuur 7.1). In vergelijking met 2009 (69%) en 2011 (63%) is sprake van een dalende trend in het kaartgebruik. De overgrote reden hiervoor is dat men aangeeft uit ervaring te weten waar de afgesloten gebieden liggen (figuur 7.2). Dit is echter in strijd met de erecode die aangeeft dat beschermde gebieden kunnen veranderen en dat vaarrecreanten hierdoor altijd gebruik moeten maken van actuele kaarten.

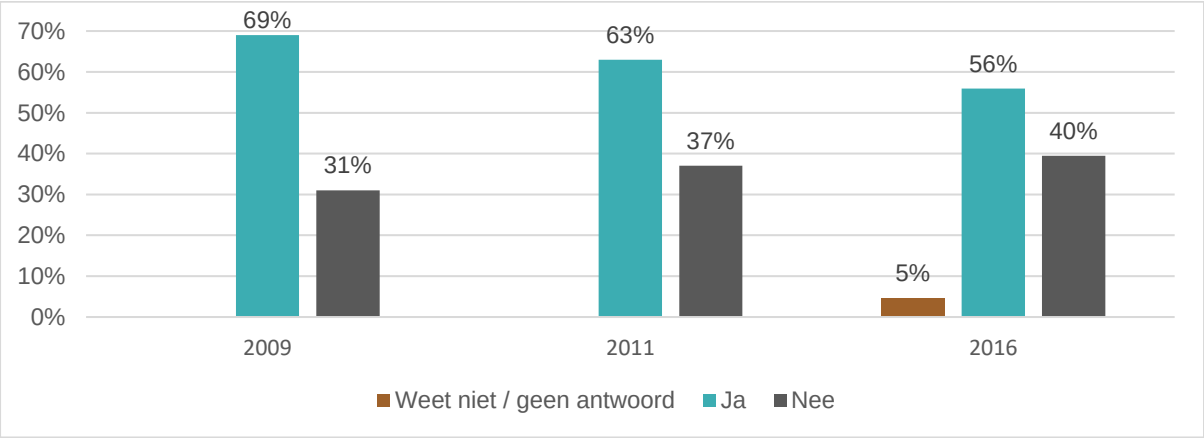

Figuur 7.1 Gebruik kaart in verband met beschermde gebieden? (per meetmoment)

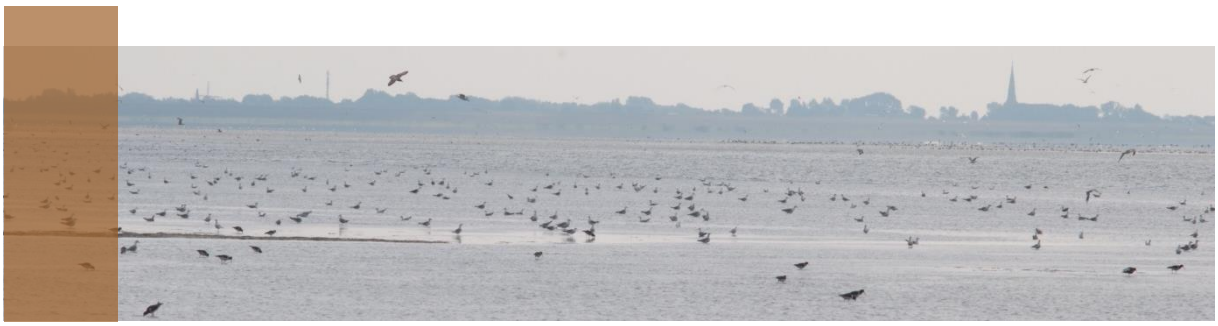

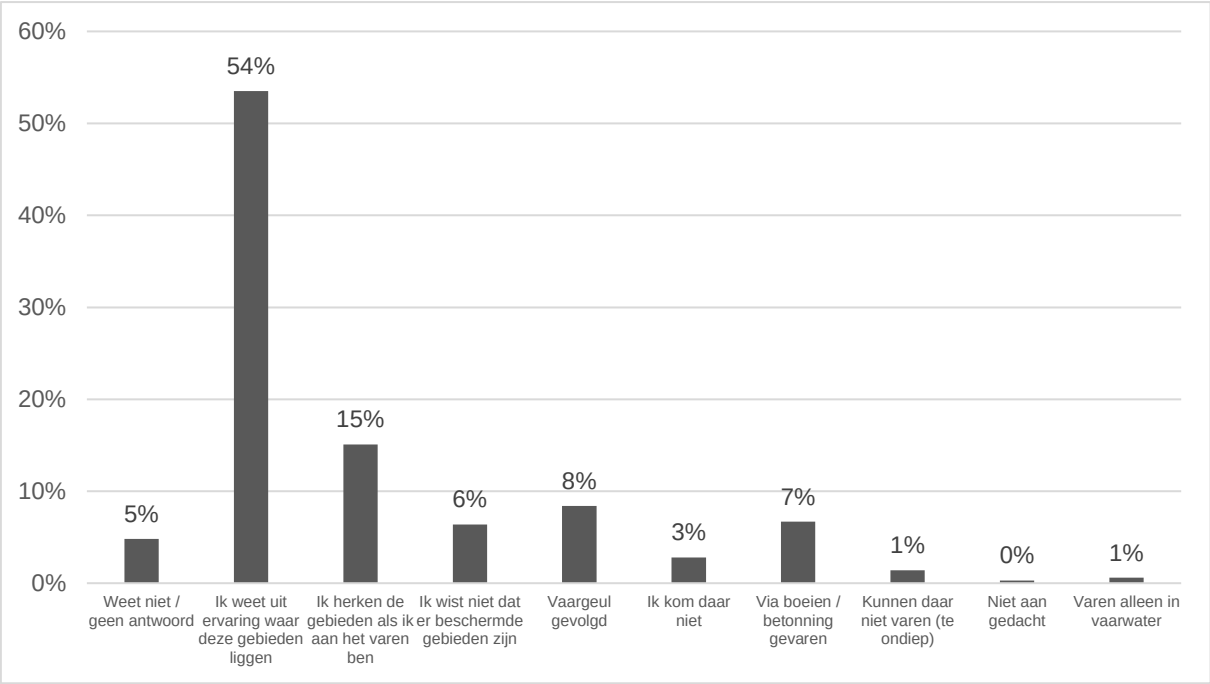

Figuur 7.2 Waarom is de kaart niet gebruikt?

7.2 Activiteiten niet conform aan de erecode

Er is aan de respondenten gevraagd, zonder dit heel expliciet te maken, in hoeverre ze zich aan de erecode houden. Hierbij is gekeken naar de mate van honden aanlijnen en afstand houden tot vogels en zeehonden.

7.2.1 Honden aangelijnd

De erecode schrijft voor dat de hond aangelijnd moet zijn op het Wad. Van 904 respondenten geven 165 aan dat de hond deel uitmaakt van de groepssamenstelling. Hiervan is 55% niet bekend met de erecode. Er is specifiek gevraagd aan de respondenten die aangeven droog te vallen en gedurende deze activiteit hun hond uit laten (14 respondenten) of ze daadwerkelijk hun hond aangelijnd hebben. Hieruit blijkt dat slechts 36% de hond aanlijnt, terwijl dit in de eerdere metingen een stuk hoger lag (tabel 7.1). Verder is er per motiefgroep gekeken of er nog verschillen zitten in de mate van honden aanlijnen. Opvallend is dat juist de motiefgroep ‘natuur’ het hoogste honden bezit heeft en ook nog het laagste scoort op het aanlijnen van de hond. Hierbij dient opgemerkt te worden dat het hier gaat om een zeer kleine groep respondenten en hierdoor kan er geen duidelijke uitspraak over worden gedaan. Deze opmerking geldt ook als erg wordt gekeken naar de respondenten die bekend zijn met de codecode en het aanlijnen van de hond. Van de groep lijnt 56% de hond aan en 22% heeft de hond deels aangelijnd en deels vrij rondlopen.

Tabel 7.1 Gedrag hondenbezitters tijdens het droogvallen

	2009	2011	2016
Aangelijnd	59%	69%	36%
Liep vrij rond	18%		36%
Deels aangelijnd, deels vrij	23%	31%	29%

7.2.2 Te dicht bij vogels

In de erecode staat vermeld dat je op afstand naar vogels mag kijken, maar niet te dichtbij mag komen omdat de vogels dan weg kunnen vliegen. Bijna 84% van de respondenten geeft aan niet te dicht bij groepen vogels te zijn geweest. Dit percentage komt redelijk overeen met de eerdere metingen uit 2009 (84%) en 2011 (85%). Van de respondenten die aangeven dat ze wel in de buurt van groepen vogels zijn geweest laat 73% weten dat de vogels niet zijn weggevlogen toen ze in de buurt kwamen. Daarnaast geeft 49% van deze groep respondenten aan het als positief te ervaren om droog te vallen in de buurt van vogels, terwijl slechts 10% dit als negatief ervaart. Ook is er gekeken naar in hoeverre men in de buurt van vogels komt tijdens een vaartocht (zie tabel 7.2). Op de locaties Terschelling (3%), Den Helder (2%), Den Oever (Marina) (0%) wordt er het minst in de buurt gekomen van vogels, terwijl dit vaker gebeurt bij Ameland (16%) en Lauwersmeer (30%).

Tabel 7.2 In de buurt gekomen van vogels per locatie jachthaven (%)

	Nee	Ja, de vogels kwamen naar ons toe tijdens droogvallen	Ja, wij kwamen dichtbij de vogels	Weet niet / geen antwoord
Texel (Waddenhaven)	83%	3%	7%	7%
Vlieland (Waddenhaven)	70%	3%	7%	20%
Terschelling (Dellewal)	94%	1%	2%	3%
Ameland ('t Leijegat)	78%	14%	2%	7%
Schiermonnikoog	77%	6%	7%	10%
Den Helder (Koninklijke Marine JachtClub)	86%	2%	0%	12%
Den Oever / Wieringerwerf (Marina)	100%	0%	0%	0%
Den Oever (Waddenhaven)	77%	3%	6%	14%
Harlingen I (WSC de Leeuwenbrug - Noorderhaven en Zuiderhaven)	79%	3%	5%	13%
Lauwersmeer	60%	10%	20%	10%
Delfzijl ('t Dok)	93%	1%	6%	0%

Ook hier kan er gekeken worden in hoeverre dit verschilt per motiefgroep (zie figuur 7.3). Opvallend is dat het percentage dat in de buurt is geweest van vogels juist het laagst ligt bij de motiegroep 'natuur' (81%), terwijl 'gezelligheid' (85%) en 'actie en avontuur' (84%) vaker aangeven uit de buurt te blijven van vogels. Er is tussen de verschillende motiefgroepen geen significante verschillen waargenomen (alle Z-scores liggen tussen -1,96 en 1,96) (zie Appendix E).

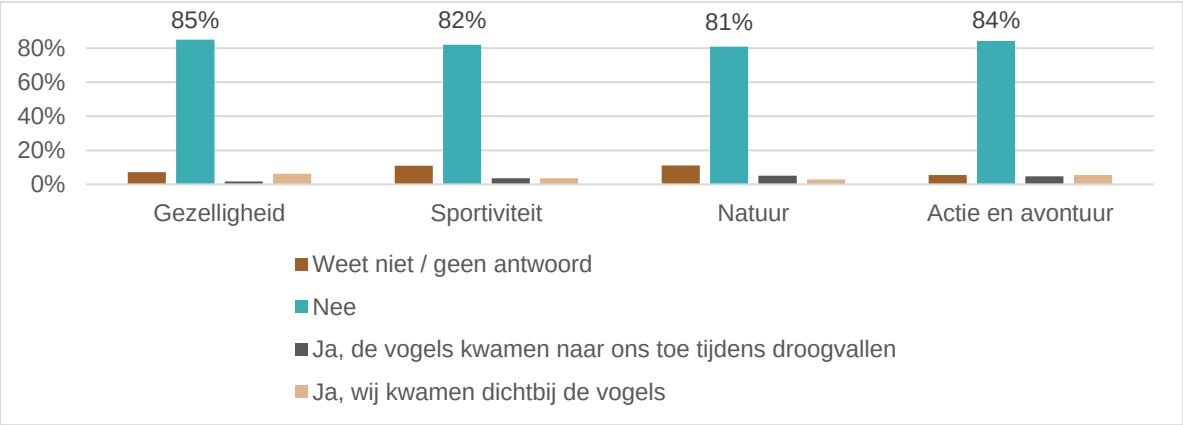

Figuur 7.3 In de buurt gekomen van groepen vogels? (per motiefgroep)

Daarnaast is er gekeken naar de wie er bekend is met de erecode en in hoeverre ze in de buurt van vogels zijn gekomen (zie figuur 7.4). Hierbij is het opvallend dat degene die niet bekend zijn met de erecode (86%) vaak uit de buurt van vogels blijven, in vergelijking tot respondenten die wel bekend zijn met de erecode (82%).

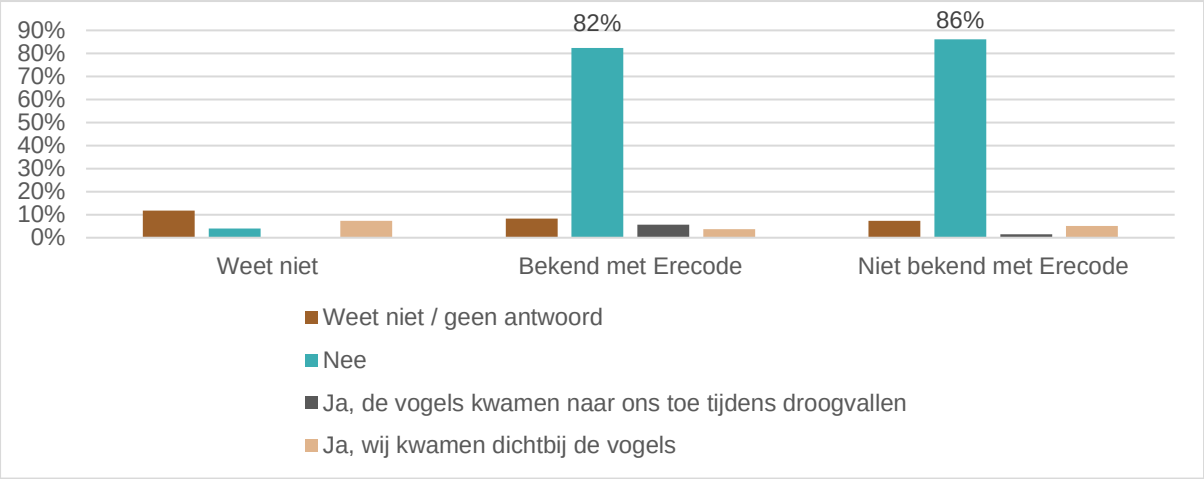

Figuur 7.4 In de buurt gekomen van groepen vogels?

De respondenten is ook gevraagd om een toelichting te geven waarom ze graag droogvallen in de buurt van vogels. Figuur 7.5 geeft een variatie van verschillende antwoorden, waarbij de grootte van de woorden bepalend is voor hoe vaak iets is genoemd.

Figuur 7.5 Waarom graag droogvallen in de buurt van vogels?

7.2.3 Te dicht bij zeehonden

In de erecode staat ook dat je niet te dichtbij zeehonden moet komen. In hoeverre dit wel het geval is geweest is ook voorgelegd aan de respondenten. Bijna 64% geeft aan niet dicht bij zeehonden in de buurt te zijn geweest. Zeehonden steken de kop op als ze de situatie niet vertrouwen. Van de respondenten die wel dicht bij de zeehonden geweest is geeft 59% aan dat dit niet gebeurt is en ze dus niet zijn opgemerkt door zeehonden. Slechts 37% ervaart het als positief om in de buurt van zeehonden droog te vallen en 12% ervaart dit als negatief. Er is een grote groep (51%) die hier geen mening over heeft of aangeeft het niet te weten.

Er zijn geografische verschillen als er gekeken wordt naar gedragingen van de vaarrecreanten (zie tabel 7.3). Kijkend naar in hoeverre men in de buurt komt van zeehonden valt er te zien dat dit het hoogst ligt in Den Oever (beide havens) (46%) en Ameland (44%). In Den Helder (21%) en Delfzijl (19%) geeft men aan het minste in de buurt te komen van zeehonden.

Tabel 7.3 In de buurt gekomen van zeehonden per locatie jachthaven (%)

	Nee	Ja	Weet niet / geen mening
Texel (Waddenhaven)	62%	30%	8%
Vlieland (Waddenhaven)	44%	25%	31%
Terschelling (Dellewal)	72%	25%	4%
Ameland ('t Leijegat)	48%	44%	9%
Schiermonnikoog	71%	23%	7%
Den Helder (Koninklijke Marine JachtClub)	71%	21%	7%
Den Oever / Wieringerwerf (Marina)	55%	46%	0%
Den Oever (Waddenhaven)	49%	46%	6%
Harlingen I (WSC de Leeuwenbrug - Noorderhaven en Zuiderhaven)	62%	31%	7%
Lauwersmeer	60%	40%	0%
Delfzijl ('t Dok)	81%	19%	0%

Ook voor de zeehonden is per motiefgroep gekeken of er verschillen zitten in welke motiefgroep vaker of minder vaak in de buurt komen van zeehonden (figuur 7.6). De motiefgroep 'natuur' komt het minst vaak in de buurt van zeehonden (24%) en 'actie en avontuur' het meest (32%). Er zijn echter geen significante verschillen tussen de motiefgroepen waar te nemen (alle Z-scores liggen tussen -1,96 en 1,96) (zie Appendix F).

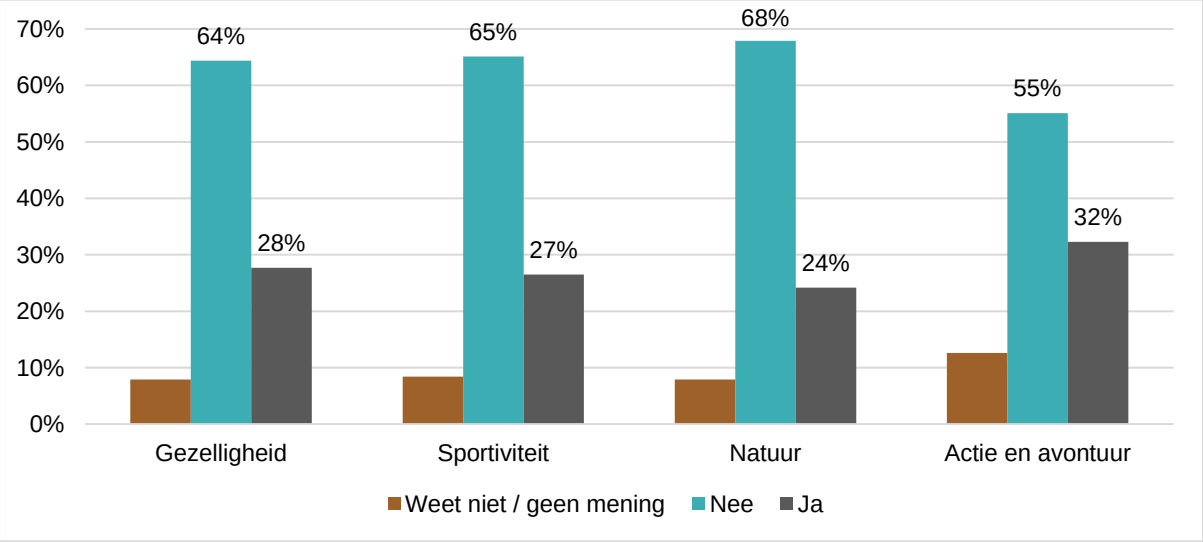

Figuur 7.6 In de buurt gekomen van zeehonden (per motiefgroep)

Figuur 7.7 laat zien dat de mate van benaderen van zeehonden maar weinig wordt beïnvloed door de bekendheid met de erecode en heeft dus weinig effect op het gedrag. Het aandeel dat onbekend is met de erecode en bij zeehonden in de buurt is geweest scoort net iets lager (28%) dan het aandeel dat bekend is met de erecode (29%).

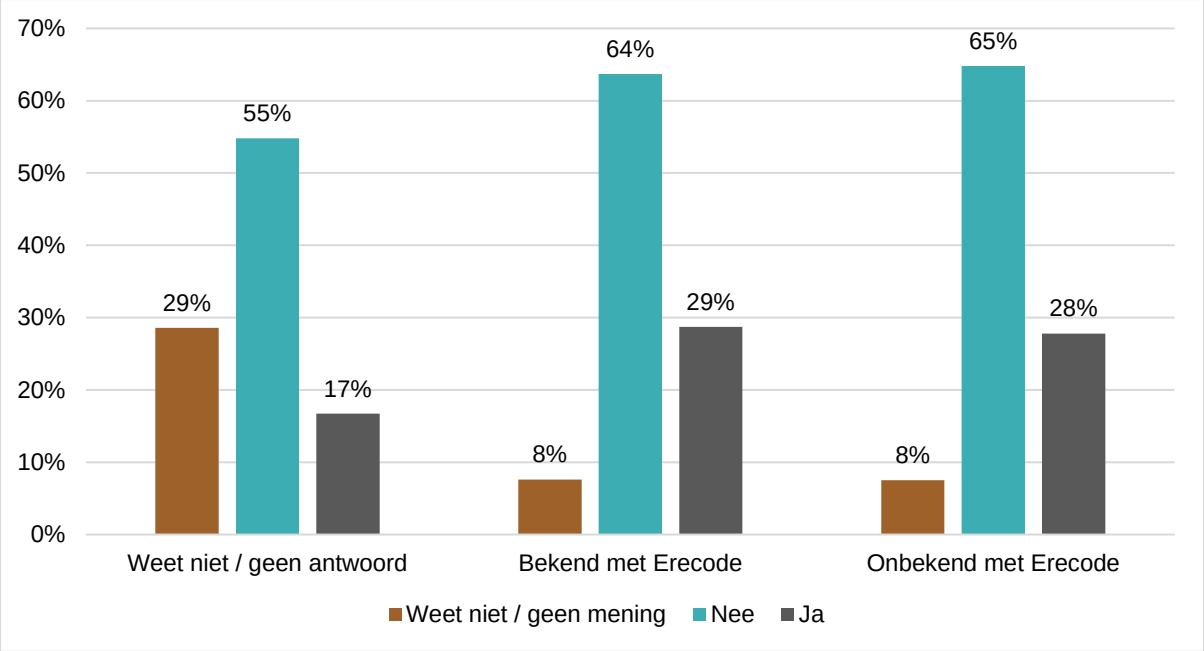

Figuur 7.7 In de buurt gekomen van zeehonden?

Ook voor de zeehonden is naar een toelichting gevraagd waarom de respondenten graag in de buurt komen van zeehonden. In figuur 7.8 staan de antwoorden en de grootte van de woorden is indicatief voor de mate waarin het genoemd is.

Figuur 7.8 Waarom graag droogvallen in de buurt van zeehonden?

7.3 Samenvatting

Met het oog op het gedrag van de vaarrecreant kunnen de volgende zaken geconcludeerd worden:

- Slechts 56% maakt gebruik van actueel kaart materiaal waarop de afgesloten gebieden staan. In vergelijking met 2009 en 2011 is er sprake van een dalende trend in het gebruik van kaartmateriaal.
- Een groot deel van de respondenten geeft aan zelf wel te weten waar de afgesloten gebieden liggen.
- Een klein deel van de ondervraagden heeft een hond. De mate waarin deze wordt aangelijnd is minder dan in de eerdere metingen.
- Een groot deel van de vaarrecreanten geeft aan niet dichtbij vogels te komen en indien dit wel het geval zijn de vogels niet weggevlogen.
- Op de locaties Terschelling, Den Helder, Den Oever (Marina) wordt er het minst in de buurt gekomen van vogels, terwijl dit vaker gebeurt bij Ameland en Lauwersmeer.
- Er zijn geen significante verschillen tussen de verschillende motiefgroepen betreft het in de buurt komen van vogels. Echter, het percentage dat uit de buurt blijft ligt laagst bij de motiegroep 'natuur', terwijl 'gezelligheid' en 'actie en avontuur' juist vaker aangeven uit de buurt te blijven van vogels.
- Bijna tweederde van de respondenten is niet te dichtbij zeehonden geweest. Toen hier wel sprake van was, gaf een meerderheid aan dat ze niet opgemerkt zijn.
- Kijkend naar in hoeverre men in de buurt komt van zeehonden valt er te zien dat dit het hoogst In Den Oever (beide havens) en Ameland komt men het vaakst in de buurt van zeehonden. In Den Helder en Delfzijl geeft men aan het minste in de buurt te komen van zeehonden.
- Er zijn echter geen significante verschillen tussen welke motiefgroep vaker of minder vaak in de buurt komen van zeehonden. Wel komt de motiefgroep 'natuur' het minst vaak in de buurt van zeehonden en 'actie en avontuur' het meest waar te nemen.

7.4 Interpretatie vanuit de klankbord groep

Ook de resultaten met het oog op beleving van de natuur en in hoeverre men dicht bij zeehonden en vogels komt is besproken. Er werd door de deelnemers allereerst aangegeven dat de definitie van een natuur beleving voor iedereen anders kan zijn. De een vindt het al een natuur beleving om op de Waddenzee te varen en te genieten van de wind en de golven terwijl een ander meer aandacht besteed aan de vogels en andere natuur in de Waddenzee. De bezoekers van de Waddenzee die zich bijvoorbeeld nog niet bewust zijn van de vogels en dieren in de Waddenzee kunnen hier bewust van gemaakt worden als ze hier op gewezen worden.

Verder werd er tijdens deze thema ronde naar aanleiding van het bovenstaande enquête resultaat gesproken over verstoringen in de Waddenzee. Allereerst werd er bij dit punt aangegeven dat het moeilijk is om te bepalen wanneer dieren en vogels verstoort worden. Maar het komt wel voor dat dieren en vogels zich verplaatsen als boten dicht in de buurt komen. De deelnemers van de bijeenkomst gaven aan dat de druk in de Waddenzee plaatselijk toe neemt. Maar dat dit niet alleen veroorzaakt wordt door vaarrecreanten, dit wordt bijvoorbeeld ook veroorzaakt door bagger werkzaamheden of watertaxi's.

8

8 Beleving van de vaarrecreant

8.1 Een kwart van de Waddenliefhebbers is vaarrecreant

We analyseren de Greenmapper gegevens van Markers in het Waddengebied (Waddenzee en eilanden). Het gaat, zoals eerder toegelicht, dan om alle Greenmapper databronnen. In totaal 520 respondenten. Het is wellicht goed te memoreren dat in Greenmapper wordt gevraagd: Wat is een natuur-gerelateerde die voor u heel aantrekkelijk, belangrijk of waardevol is? Dat is de centrale vraag. Daarbij wordt ook gevraagd naar de typen activiteiten die mensen doen op de plekken die ze markeren. Bijvoorbeeld wandelen of fietsen, maar ook, en dat is hier belangrijker verschillende typen vaarrecreatie. Van al de (520) Wadden liefhebbers in Greenmapper zegt 24% te doen aan vaarrecreatie. Anders gezegd van alle Waddenfans of Waddentoeristen is een kwart vaarrecreant.

8.2 Zeilen is verreweg de meest beoefende vorm van vaarrecreatie

Vaarrecreatie kan verschillende vormen aannemen: kanovaren of surfen bijvoorbeeld. In de Greenmapper belevingsdata zien we de volgende verdeling over verschillende vormen van vaarrecreatie:

- kitesurfen of windsurfen (7%)
- motorbootvaren (8%)
- roeien of kanovaren (15%)
- zeilen (70%)

Zeilen is derhalve verreweg de belangrijkste vorm van vaarrecreatie: 70% van de vaarrecreanten beoefent het zeilen.

8.3 Niet alleen op het water: vooral ook op de eilanden

Bij vaarrecreanten denkt men uiteraard snel aan de zee als favoriete plek. Het is echter opvallend dat van alle mensen die aan vaarrecreatie doen, slechts 27% de aantrekkelijke plek marker ook in de zee zet. Een veel groter deel, 73%, zet de marker op één van de eilanden (zie figuur 8.1). Dit onderstreept de nauwe verbondenheid qua beleving van de zee met de eilanden. Waar er, ook in onze monitoring (zie de rapportage over AIS en radar), bij vaarrecreatie logischerwijs altijd veel aandacht uitgaat naar vaargedrag en bijvoorbeeld droogvalgedrag op het water, onderstrepen deze resultaten dat die combinatie niet altijd even belangrijk is. Uit veel ander vaarrecreatie-onderzoek, bijvoorbeeld van Waterrecreatieadvies, is al gewezen op de vaak geringe uitvaar percentages van recreatieve schepen, ook op mooie dagen. De hier gevonden aantrekkelijkheid van de eilanden voegt daar aan toe dat die lage uitvaarpercentages ook te maken kunnen hebben met de aantrekkelijkheid van de (directe omgeving) van de ligplaats.

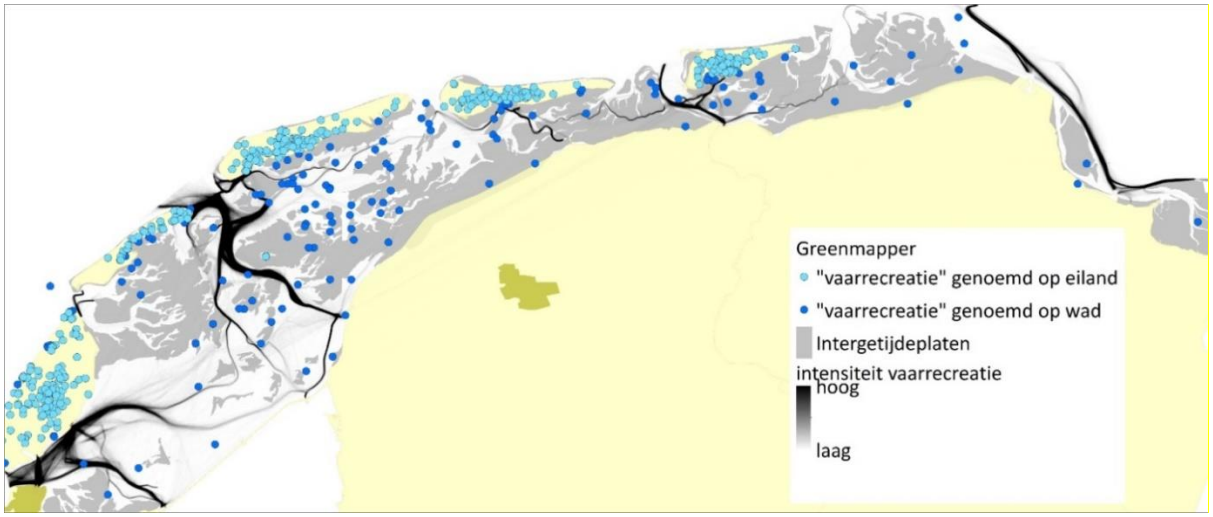

Figuur 8.1 Greenmapper belevingsgegevens. Verdeling markers over eilanden en water (N.B. niet alle markers zijn zichtbaar omdat ze over elkaar heen vallen)

8.4 De vaarrecreatie beleving: zeilen-droogvallen-getij-vogels-zeehonden

In recente versies van de Greenmapper software worden respondenten expliciet gevraagd om via een open tekst veld aan te geven waarom ze de gemarkeerde plek aantrekkelijk vinden. In bijlage G wordt hiervan een uitgebreide selectie getoond, waarbij we hebben ingezoomd op die markers die in het watergedeelte van het Waddengebied zijn geplaatst.

In tabel 8.1 tonen we resultaten van een tekstanalyse van die quotes in de bijlage G. We zien opnieuw dat zeilen heel belangrijk is: 52% van de quotes spreekt expliciet over zeilen. Dankzij de open tekst antwoorden krijgt dit echter veel meer kleur. Droogvallen is heel belangrijk als onderdeel van de zeilervaring. Daarnaast de dynamiek van eb en vloed binnen het gebied, de vogels en de zeehonden. Dat brengt ons op de vijf-slag van de water gerelateerde vaarrecreatieve beleving: zeilen-droogvallen-getij-vogels- zeehonden.

Tabel 8.1 Tekstanalyse van quotes respondenten Greenmapper

Categorie	%	Voorbeeld quote
Expliciet vaarrecreatie / natte Wad (27 van de 81 van de open 'water-marker' antwoorden)	100%	'Het oostelijk Wad vind ik een van de mooiste plaatsen om de vakantie door te brengen. Rust, ruimte, dynamiek van eb en vloed, natuur etc. Zowel op het wad als ook op de eilanden.'
Waarvan:		
Zeilen (+'varen'+1 x 'kano')	52%	'Waddenzee en Waddeneilanden. Zeilen op de getijden, wandelen en fietsen.'
Droogvallen	37%	'Schitterende veilige anker- en droogvalplek tussen Rif en Engelsmanplaat. Veel vogels, mooi wandelen.'
Eb en vloed / getij	22%	'De veranderende wereld van eb en vloed. De wereld voor jezelf.'
Vogels	22%	'Het bijzondere van het getijdengebied bij eb en vloed, het droogvallen, de natuurlijke vaargeulen, de vogels en de natuur van de zee, de
Zeehonden	15%	'Van groene heuveltjes met vogels en zeehonden tot wilde zee in een paar uur tijd. En dat 4x per etmaal - het Wad is iets heel speciaals!'
Geen van bovenstaande	11%	'Waddenzee steeds anders en altijd mooi bij elk soort weer en tijdstip.'

9 Conclusies

In dit rapport stond centraal in hoeverre educatie, voorlichting en informatieverschaffing invloed hebben op de gedragingen van vaarrecreanten die actief zijn in het Waddengebied. Op basis van de enquête kunnen een aantal conclusies worden getrokken.

Ten eerste is kan er geconcludeerd worden dat er bewegingen te zien vallen ten opzichte van eerder jaren in het bootgebruik; er is een afname in het aandeel zeilboten en een lichte toename te zien in het aandeel motorboten. De platbodems zijn het type schepen dat het meest gebruikt wordt en open motorboten maken relatief gezien een klein deel uit van het totale aantal schepen. Het gebruik van platbodems is het hoogst bij Ameland, Schiermonnikoog en het Lauwersmeer. Zowel voor open motorboot en de kajuitmotorboot scoort Schiermonnikoog het hoogste ten opzichte van de andere jachthavens. De kajuitzeilboot is hoog vertegenwoordigd in het westelijke deel van de Waddenzee. Qua routes zijn de schepen zijn het meest vertegenwoordigd in Zuidwestelijke deel van de Waddenzee en de respondenten geven aan dat de havens op de eilanden Terschelling, Vlieland en Terschelling geliefd zijn. Daarnaast valt op dat bijna een derde van de schepen is uitgerust met AIS waardoor er voor een aanzienlijk deel van de recreatievaart data te achterhalen valt.

Ten eerste blijkt dat met het oog op de activiteiten die vaarrecreanten ondernemen, er een afname te zien valt in het aandeel van de respondenten dat aangeeft droog te vallen. Dezelfde richting is ook te zien bij het aandeel respondenten dat aangeeft buiten de havens te ankeren. Platbodems vormen hierop een uitzonding; ook hier zijn de trends voor beide activiteiten dalend, maar bij platbodems ligt het aandeel dat droogvalt en buiten de havens ankert een stuk hoger dan bij andere typen schepen. Geografisch wordt er relatief gezien het meest drooggevallen bij Ameland, Schiermonnikoog en het Lauwersmeer. Er wordt het minst droog gevallen bij Vlieland en Den Helder. Ankeren buiten de havens gebeurt voornamelijk bij Ameland en Lauwersmeer. Dit gebeurt het minst vaak bij Delfzijl en Den Oever.

Ten tweede kan er op basis van de enquête worden geconcludeerd dat de bekendheid met de Erecode en ook de bekendheid met de ‘Ik pas op het Wad’ campagne over de jaren heen is afgenomen. Er zijn wel verschillen zijn als dit wordt afgezet tegen motiefgroep, type schip en of men droogvalt, maar in alle gevallen is er een afname te zien. Met het oog op de bekendheid met de campagne zijn er geografische verschillen te zien waarbij Ameland, Den Oever (Marina) en Lauwersmeer het hoogste scoren. De campagne is het minst bekend in Harlingen. Bij de motiefgroep ‘natuur’ gaat het om een significant hogere bekendheid en bij de motiefgroep ‘gezelligheid’ om een significant lagere bekendheid met de ‘Ik pas op het Wad’ campagne. De jachthavens die relatief gezien het meest aangaven bekend te zijn met de Erecode zijn Ameland, Den Oever (Marina) en Lauwersmeer. De minste bekendheid is waargenomen in Den Oever en Delfzijl. De motiefgroep ‘natuur’ verschilt significant in positieve zin en de motiefgroep ‘gezelligheid’ verschilt significant in negatieve zin met betrekking tot de bekendheid met de Erecode.

Tot slot kan er met het oog het op het gedrag van de vaarrecreant ten opzichte van zeehonden en vogels, op basis van de enquête, geen verschil waar genomen worden tussen respondenten die aangeven bekend te zijn met de Erecode en/of ‘Ik pas op het Wad’ campagne en respondenten die hier niet mee bekend zijn.

Een groot deel van de vaarrecreanten geeft aan niet dichtbij vogels te komen en indien dit wel het geval zijn de vogels niet weggevlogen. Op de locaties Terschelling, Den Helder, Den Oever (Marina) wordt er het minst in de buurt gekomen van vogels, terwijl dit vaker gebeurt bij Ameland en Lauwersmeer. Er zijn geen significante verschillen tussen de verschillende motiefgroepen betreft het in de buurt komen van vogels. Echter, het percentage dat uit de buurt blijft ligt laagst bij de motiegroep 'natuur', terwijl 'gezelligheid' en 'actie en avontuur' juist vaker aangeven uit de buurt te blijven van vogels.

Bijna tweederde van de respondenten is niet te dichtbij zeehonden geweest. Toen hier wel sprake van was, gaf een meerderheid aan dat ze niet opgemerkt zijn. Kijkend naar in hoeverre men in de buurt komt van zeehonden valt er te zien dat dit het hoogst In Den Oever (beide havens) en Ameland komt men het vaakst in de buurt van zeehonden. In Den Helder en Delfzijl geeft men aan het minste in de buurt te komen van zeehonden. Er zijn echter geen significante verschillen tussen welke motiefgroep vaker of minder vaak in de buurt komen van zeehonden. Wel komt de motiefgroep 'natuur' het minst vaak in de buurt van zeehonden en 'actie en avontuur' het meest waar te nemen.

Over de beleving van de vaarrecreant kunnen de volgende conclusies worden getrokken. Van alle (520) Wadden liefhebbers in Greenmapper zegt 24% te doen aan vaarrecreatie. Anders gezegd van alle Waddenfans of Waddentoeristen is een kwart vaarrecreant. Zeilen is derhalve verreweg de belangrijkste vorm van vaarrecreatie: 70% van de vaarrecreanten beoefent het zeilen. Bij vaarrecreanten denkt men uiteraard snel aan de zee als favoriete plek. Het is echter opvallend dat van alle mensen die aan vaarrecreatie doen, slechts 27% de aantrekkelijke plek marker ook in de zee zet. Een veel groter deel, 73%, zet de marker op één van de eilanden. Dit onderstreept de nauwe verbondenheid qua beleving van de zee met de eilanden. In recente versies van de Greenmapper software worden respondenten expliciet gevraagd om via een open tekst veld aan te geven waarom ze de gemarkeerde plek aantrekkelijk vinden. We zien dat zeilen heel belangrijk is: 52% van de quotes spreekt expliciet over zeilen. Dankzij de open tekst antwoorden krijgt dit echter veel meer kleur. Droogvallen is heel belangrijk als onderdeel van de zeilervaring. Daarnaast de dynamiek van eb en vloed binnen het gebied, de vogels en de zeehonden. Dat brengt ons op de vijf-slag van de water gerelateerde vaarrecreatieve beleving: zeilen-droogvallen-getij-vogels- zeehonden

Referentielijst

Bijker, R.A. and Sijtsma, F.J. (2017). A portfolio of natural places: Using a participatory GIS tool to compare the appreciation and use of green spaces inside and outside urban areas by urban residents. *Landscape and Urban Planning*, 158 (2017),155-165. doi:10.1016/j.landurbplan.2016.10.004

Bijker, R.A., Mehnen, N., Sijtsma, F.J., and Daams, M.N. (2014). Managing urban wellbeing in rural areas: The potential role of online communities to improve the Financing and governance of highly valued nature areas. *Land*, 3(2), 437-459.

Common Wadden Sea Secretariat. (2013). About the Wadden Sea [website]. Verkregen via http://www.waddensea-secretariat.org/about-us/about-the-wadden-sea

Davis, N., Daams, M.N., Sijtsma, F.J., and van Hinsberg, A. (2016). How deep is your love - of nature? A psychological and spatial analysis of the depth of feelings towards Dutch nature areas. *Applied Geography*, 77, 38-48. doi:10.1016/j.apgeog.2016.09.012

De Vries, S., Buijs, A., Langers, F., Farjon, H., van Hinsberg, A., and Sijtsma, F.J. (2013). Measuring the attractiveness of Dutch landscapes: identifying national hotspots using Google Maps. *Applied Geography*, 45(2013), 220-229.

Grontmij. (2012). *Gedrag vaarrecreanten op de Waddenzee*. Arnhem: Grontmij.
Sijtsma, F.J., Daams, M.N., Farjon, H., and Buijs, A.E. (2012). Deep feelings around a shallow coast. A spatial analysis of tourism jobs and the attractivity of nature in the Dutch Waddenarea. *Ocean and Coastal Management*, 68(2012), 138-148. doi:10.1016/j.ocecoaman.2012.05.018

Sijtsma, F.J., Broersma, L., Daams, M.N., and Werner, G. (2015). Tourism Development in the Dutch Wadden Area: Spatial-Temporal Characteristics and Monitoring Needs. Environmental Management and Sustainable Development, 4(2), 217-241. doi:10.5296/emsd.v4i2.8561

Sijtsma, F.J., Broersma, L., Daams, M.N., Mehnen, N., Oostra, M., and Sietses, A.M. (2014). *A socio economic analysis of the international Wadden area. Analysis carried out through Wadden Sea Long Term Ecosystem Research (WaLTER) and University of Groningen.* (URSI Report 345). Groningen: University of Groningen/WaLTER.

Wadden Sea World Heritage. (2016). Our Wadden Sea World Heritage [website]. Verkregen via http://www.waddensea-worldheritage.org/

Appendices

Appendix A Droogvallen per motiefgroep

Drooggevallen? * Selectie motiefgroepen Crosstabulation

			Selectie motiefgroepen				Total
			Gezelligheid	Sportiviteit	Natuur	Actie en avontuur	
Drooggevallen?	Weet niet / geen antwoord	Count	4_a	1_a	2_a	3_a	10
		Expected Count	3,7	1,1	3,6	1,6	10,0
		Adjusted Residual	,2	-,1	-1,0	1,2	
	Nee	Count	262_a	73_a	234_a	109_a	678
		Expected Count	254,1	72,2	241,1	110,5	678,0
		Adjusted Residual	1,7	,3	-1,6	-,4	
	Ja, 1 keer	Count	16_a	4_a	21_a	9_a	50
		Expected Count	18,7	5,3	17,8	8,2	50,0
		Adjusted Residual	-,8	-,6	1,0	,3	
	Vaker dan 1 keer op dezelfde locatie	Count	2_a	2_a	4_a	0_a	8
		Expected Count	3,0	,9	2,8	1,3	8,0
		Adjusted Residual	-,7	1,3	,9	-1,3	
	Ja, 2-3 keer achter elkaar	Count	3_a	0_a	8_a	1_a	12
		Expected Count	4,5	1,3	4,3	2,0	12,0
		Adjusted Residual	-,9	-1,2	2,3	-,8	
	Ja, meer dan 3 keer achter elkaar	Count	3_a	0_a	2_a	1_a	6
		Expected Count	2,2	,6	2,1	1,0	6,0
		Adjusted Residual	,6	-,8	-,1	,0	
	Vaker dan 1 keer op verschillende locaties	Count	2_a	3_a	6_a	4_a	15
		Expected Count	5,6	1,6	5,3	2,4	15,0
		Adjusted Residual	-2,0	1,2	,4	1,1	
Total		Count	292	83	277	127	779
		Expected Count	292,0	83,0	277,0	127,0	779,0

Each subscript letter denotes a subset of Selectie motiefgroepen categories whose column proportions do not differ significantly from each other at the ,05 level.

Appendix B 's Nachts ankeren per motiefgroep

's Nachts geankerd? * Selectie motiefgroepen Crosstabulation

			Selectie motiefgroepen				Total
			Gezelligheid	Sportiviteit	Natuur	Actie en avontuur	
's Nachts geankerd?	Weet niet / geen antwoord	Count	7_a	0_a	4_a	6_a	17
		Expected Count	6,4	1,8	6,0	2,8	17,0
		Adjusted Residual	,3	-1,4	-1,0	2,1	
	Ja	Count	38_a	14_a	57_a	25_a	134
		Expected Count	50,2	14,3	47,6	21,8	134,0
		Adjusted Residual	-2,4	-,1	1,9	,8	
	Nee	Count	247_a	69_a	216_a	96_a	628
		Expected Count	235,4	66,9	223,3	102,4	628,0
		Adjusted Residual	2,2	,6	-1,4	-1,6	
Total		Count	292	83	277	127	779
		Expected Count	292,0	83,0	277,0	127,0	779,0

Each subscript letter denotes a subset of Selectie motiefgroepen categories whose column proportions do not differ significantly from each other at the ,05 level.

Appendix C Bekend met 'ik pas op het Wad' campagne per motiefgroep

Bekend met 'ik pas op het Wad' campagne? * Selectie motiefgroepen Crosstabulation

			Selectie motiefgroepen				Total
			Gezelligheid	Sportiviteit	Natuur	Actie en avontuur	
Bekend met 'ik pas op het Wad' campagne?	Ja	Count	68_{a}	$28_{a, b}$	112_{b}	$41_{a, b}$	249
		Expected Count	93,3	26,4	88,5	40,9	249,0
		Adjusted Residual	-4,0	,4	3,8	,0	
	Nee	Count	222_{a}	$54_{a, b}$	163_{b}	$86_{a, b}$	525
		Expected Count	196,7	55,6	186,5	86,1	525,0
		Adjusted Residual	4,0	-,4	-3,8	,0	
Total		Count	290	82	275	127	774
		Expected Count	290,0	82,0	275,0	127,0	774,0

Each subscript letter denotes a subset of Selectie motiefgroepen categories whose column proportions do not differ significantly from each other at the ,05 level.

Appendix D Bekend met Erecode voor Wadliefhebbers per motiefgroep

Bekend met Erecode voor Wadliefhebbers? * Selectie motiefgroepen Crosstabulation

			Selectie motiefgroepen				Total
			Gezelligheid	Sportiviteit	Natuur	Actie en avontuur	
Bekend met Erecode voor Wadliefhebbers?	Ja	Count	95_{a}	$38_{a, b}$	157_{b}	$58_{a, b}$	348
		Expected Count	129,0	37,5	124,8	56,7	348,0
		Adjusted Residual	-5,2	,1	4,9	,2	
	Nee	Count	180_{a}	$42_{a, b}$	109_{b}	$63_{a, b}$	394
		Expected Count	146,0	42,5	141,2	64,3	394,0
		Adjusted Residual	5,2	-,1	-4,9	-,2	
Total		Count	275	80	266	121	742
		Expected Count	275,0	80,0	266,0	121,0	742,0

Each subscript letter denotes a subset of Selectie motiefgroepen categories whose column proportions do not differ significantly from each other at the ,05 level.

Appendix E In de buurt gekomen van vogels per motiefgroep

In de buurt gekomen van vogels? * Selectie motiefgroepen Crosstabulation

			Selectie motiefgroepen				Total
			Gezelligheid	Sportiviteit	Natuur	Actie en avontuur	
In de buurt gekomen van vogels?	Weet niet / geen antwoord	Count	21[a]	9[a]	31[a]	7[a]	68
		Expected Count	25,5	7,2	24,2	11,1	68,0
		Adjusted Residual	-1,2	,7	1,8	-1,4	
	Nee	Count	248[a]	68[a]	224[a]	107[a]	647
		Expected Count	242,5	68,9	230,1	105,5	647,0
		Adjusted Residual	1,1	-,3	-1,2	,4	
	Ja, de vogels kwamen naar ons toe tijdens droogvallen	Count	5[a]	3[a]	14[a]	6[a]	28
		Expected Count	10,5	3,0	10,0	4,6	28,0
		Adjusted Residual	-2,2	,0	1,6	,7	
	Ja, wij kwamen dichtbij de vogels	Count	18[a]	3[a]	8[a]	7[a]	36
		Expected Count	13,5	3,8	12,8	5,9	36,0
		Adjusted Residual	1,6	-,5	-1,7	,5	
Total		Count	292	83	277	127	779
		Expected Count	292,0	83,0	277,0	127,0	779,0

Each subscript letter denotes a subset of Selectie motiefgroepen categories whose column proportions do not differ significantly from each other at the ,05 level.

Appendix F In de buurt gekomen van zeehonden per motiefgroep

In de buurt gekomen van zeehonden? * Selectie motiefgroepen Crosstabulation

			Selectie motiefgroepen				Total
			Gezelligheid	Sportiviteit	Natuur	Actie en avontuur	
In de buurt gekomen van zeehonden?	Weet niet / geen mening	Count	23_a	7_a	22_a	16_a	68
		Expected Count	25,5	7,2	24,2	11,1	68,0
		Adjusted Residual	-,7	-,1	-,6	1,7	
	Nee	Count	188_a	54_a	188_a	70_a	500
		Expected Count	187,4	53,3	177,8	81,5	500,0
		Adjusted Residual	,1	,2	1,6	-2,3	
	Ja	Count	81_a	22_a	67_a	41_a	211
		Expected Count	79,1	22,5	75,0	34,4	211,0
		Adjusted Residual	,3	-,1	-1,4	1,4	
Total		Count	292	83	277	127	779
		Expected Count	292,0	83,0	277,0	127,0	779,0

Each subscript letter denotes a subset of Selectie motiefgroepen categories whose column proportions do not differ significantly from each other at the ,05 level.

Appendix G De vaarrecreatieve beleving

Hieronder een selectie van Greenmapper belevingsquotes: 'Waarom vindt u de gemarkeerde plek aantrekkelijk, waardevol of belangrijk?' Het gaat hier om een selectie van recente Greenmapper markers in het water deel van het Waddengebied (81) waarin expliciet vaarrecreatie of het natte Wad (27) worden genoemd. Ze worden hieronder getoond, gesorteerd op lengte.

1	Het oostelijk Wad vind ik een van de mooiste plaatsen om de vakantie door te brengen. Rust, ruimte, dynamiek van eb en vloed, natuur etc. Zowel op het wad als ook op de eilanden.
2	Het bijzondere van het getijdengebied bij eb en vloed, het droogvallen, de natuurlijke vaargeulen, de vogels en de natuur van de zee, de schoonheid van de eilanden.
3	Dierbare en intense momenten meegemaakt, zeilend en drooggevallen. Dit gebied is zo dynamisch, autonoom, sterk aanwezig, maar ook kwetsbaar en soms verstild.
4	Van groene heuveltjes met vogels en zeehonden tot wilde zee in een paar uur tijd. En dat 4x per etmaal - het Wad is iets heel speciaals!
5	Fijn dat we in Nederland zulke schitterende watergebieden hebben, die moeten we koesteren. Ideaal voor zeilen etc.
6	Waddenzee: varen & droogvallen. Genieten van zowel het zeilen als ook de natuur (incl. zeehonden, vogels etc.)
7	Zeilen op het Wad en wadlopen en met zeilen droogvallen op een plaat en genieten van de vogels die foerageren.
8	Het levende (verschuiven eilanden en zandplaatsen) de verschillende zeezoogdieren het zeekraal (de slikken)
9	Schitterende veilige anker en droogvalplek tussen Rif en Engelsmanplaat. Veel vogels, mooi wandelen.
10	Wadlopen van Holwerd naar Ameland. Actief in de prachtige natuur. Of zeilend natuurlijk.
11	Waddenzee en Waddeneilanden. Zeilen op de getijden, wandelen en fietsen.
12	Waddenzee steeds anders en altijd mooi bij elk soort weer en tijdstip.
13	Het hele Waddengebied is prima kanovaargebied met rijke natuur.
14	De veranderende wereld van eb en vloed. De wereld voor jezelf.
15	Een prachtige plek om met onze boot droog te vallen
16	Wadden prachtig gebied voor recreatieve watersport
17	Prachtig gebied om te zeilen en droog te vallen
18	Zeilen, droogvallen, met de wind mee heerlijk
19	Vogels, vaarwater, getijden en zeehonden
20	Zeilen in en rond de Waddenzee
21	Je kunt hier heerlijk varen
22	Leegte, wad, droogvallen
23	Vaarwater waddeneilanden
24	De zee rondom aanwezig
25	Prachtig zeilgebied
26	Midden op het wad
27	Droogvallen

Colofon

Opdrachtgever:
Actieplan Vaarrecreatie Waddenzee (Ik pas op het Wad)
namens:
Opdrachtgeverscollectief Beheer Waddenzee (OBW)

Opdrachtnemer:
MOCO, het Monitoringconsortium bestaande uit:

Sovon Vogelonderzoek Nederland
Nijmegen
www.sovon.nl

Altenburg&Wymenga
Feanwâlden
www.altwym.nl

Stenden/ETFI
Leeuwarden
www.etfi/nl

Rijksuniversiteit Groningen
Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen
Groningen
www.rug.nl

De Karekiet
Marjan Vroom
Feanwâldsterwâl

Samenwerkingspartner:
Centre of Expertise Leisure, Tourism and Hospitality (CELTH**)**

Redactie:

Dr. Bruno Ens	(Sovon Vogelonderzoek Nederland)
Dr. Frans Sijtsma	(Rijksuniversiteit Groningen, faculteit Ruimtelijke Wetenschappen)
Dr. Erik Meijles	(Rijksuniversiteit Groningen, faculteit Ruimtelijke Wetenschappen)
Marjan Vroom	(De Karekiet)
Dr. Els van der Zee	(Altenburg&Wymenga)
Drs. Bertus van der Tuuk	(Stenden/ETFI)

Citeren:
{auteur(s}, {jaar van publicatie} {titel} {uitgever} {rapportnummer, indien van toepassing}

Vormgeving:
Rosann Kok

Fotografie:
Erik de Waal
Rotor & Wings
Nyckle Sijtsma